

MFIC | Montenegrin Foreign
Investors Council

VISA

BIJELA KNJIGA

INVESTICIONA KLIMA
U CRNOJ GORI

2025

MFIC | Montenegrin Foreign
Investors Council

VISA

BIJELA KNJIGA

**INVESTICIONA KLIMA
U CRNOJ GORI**

2025

IZDAVAČ: Savjet stranih investitora u Crnoj Gori, ul. Novaka Miloševa 29/II

NASLOV PUBLIKACIJE: Bijela knjiga – Investiciona klima u Crnoj Gori 2025

UREDNICI: mr Arijana Nikolić Vučinić, Nemanja Boljević

STRUČNI SARADNIK: mr Mirza Mulešković

LEKTURA: Svetlana Čabarkapa

DIZAJN: Marko Milošević

AUTOR FOTOGRAFIJE NA NASLOVNICI: Pavle Jovićević

ŠTAMPA: Click Print Podgorica, dr Vukšina Maraša 150, Podgorica

TIRAŽ: 120

IZDATO: 2025. godine

UZ PODRŠKU

Kompanija Visa podržala je izradu publikacije.
Izneseni stavovi i mišljenja ne odražavaju nužno stavove kompanije Visa.

DRAGE ČITATELJKE I ČITAOCI,

Jubilarno petnaesto izdanje Bijele knjige – Investicijska klima u Crnoj Gori 2025 potvrđuje vrijednost ideje da Crna Gora može biti perspektivno i pouzdano mjesto za ulaganje, razvoj ekonomije i prosperitet njenih građanki i građana. Tokom protekle decenije i po, Bijela knjiga je prerasla okvire godišnje publikacije. Danas predstavlja trajnu bilješku dijaloga, promjena i zajedničkog truda investitora i donosilaca odluka da zajedno grade stabilnije i predvidivije poslovno okruženje.

Dok Crna Gora sve odlučnije korača prema 2028. godini, kada bi trebalo da ostvari strateški cilj generacija i postane članica Evropske unije, jasno je da taj proces prevazilazi granice politike i ekonomije. Riječ je o razvojnem putu koji mijenja način na koji se grade institucije, razvija poslovanje i oblikuje budućnost. Strani investitori prepoznali su taj pravac razvoja mnogo ranije, vjerujući u potencijal zemlje i sposobnost njenih ljudi da kreiraju moderno, stabilno i evropsko tržište.

Ovogodišnji indeks lakoće poslovanja ostao je na prošlogodišnjem nivou, što se može tumačiti kao pokazatelj stabilnosti ekonomskog ambijenta. Međutim, prisutan je i prostor za dalja unapređenja, koji doživljavamo kao listu pitanja koja treba rješavati brže, odlučnije i uz veću međusobnu saradnju.

Bijelu knjigu treba posmatrati kao alat za dublje razumijevanje ekonomskog okruženja u Crnoj Gori i izvor konkretnih preporuka koje proizilaze iz sveobuhvatne analize. Njena svrha je i da ponudi rješenja i otvori prostor za djelovanje. Zadatak koji se nameće pred svima nama jeste da preporuke pretočimo u praksu koja zaista živi, čime će se olakšati poslovanje, ojačati povjerenje investitora i poboljšati kvalitet života u Crnoj Gori.

Na tom tragu, ohrabruje činjenica da Crna Gora bilježi vidljive rezultate na reformskom putu. Važan primjer predstavlja uspješno sprovođenje SEPA projekta, koji je Centralna banka Crne Gore realizovala uz podršku komercijalnih banaka, među kojima su mnoge članice Savjeta. Time je Crna Gora pokazala spremnost za dublju integraciju u evropsko tržište.

Zahvaljujemo kompanijama članicama Savjeta, Vladi i nadležnim institucijama, predstavnicama i predstavnicima međunarodnih organizacija i civilnog sektora, medijima i svima sa kojima dijelimo posvećenost reformama i razvoju održive ekonomije u Crnoj Gori.

S poštovanjem,
TAMAŠ KAMARAŠI

PREDSJEDNIK ODBORA DIREKTORA
SAVJETA STRANIH INVESTITORA U CRNOJ GORI

REZIME

1

Bijela knjiga – Investiciona klima u Crnoj Gori već petnaest godina predstavlja jedno od ključnih izdanja koje daje uvid u stanje poslovnog okruženja zemlje iz perspektive stranih investitora. Publikacija Savjeta stranih investitora prepoznata je ne samo među članicama, već i u institucijama, diplomatskoj zajednici i širem društvu, kao važna mapa poslovnog ambijenta, koja pomaže u razumijevanju trendova, izazova i potreba tržišta.

Izrađena na osnovu jasno definisane metodologije, Bijela knjiga donosi pregled poslovne klime kroz percepciju članova Savjeta. Podaci se prikupljaju putem standardizovanog upitnika o lakoći poslovanja, a ocjene obuhvataju širok spektar, od sektorskih pokazatelja do specifičnih indikatora poslovnog okruženja. Pored analize trenutnog stanja, publikacija nudi i konkretne preporuke za unapređenje poslovne klime.

Ovogodišnje izdanje donosi i novine, pa je tako uvedena sveopšta ocjena regulatornog okvira, kao i indeksi efikasnosti javne uprave i razvoja inovacija. Metodologija je dodatno usklađena s potrebama tržišta i uključuje nova pitanja radi preciznijih uvida u pojedine oblasti.

Vrijednost indeksa lakoće poslovanja u 2025. godini nije se promijenio u odnosu na 2024. i ostaje na nivou od **6,5**. Nakon dvogodišnje stagnacije i blagog rasta u 2024. godini dalji napredak nije zabilježen. Rezultati sektorskih indeksa uglavnom prate prošlogodišnje trendove: bankarstvo, energetika/proizvodnja i trgovina bilježe rast; telekomunikacije te transport i logistika ostaju na istom nivou, dok u turizmu vrijednost indeksa nastavlja da pada pa s ocjenom **5,9** turizam ostaje naj-

niže rangirani sektor. Telekomunikacije, s druge strane, treću godinu zaredom ostvaruju najbolji rezultat – **7,2**.

Novitet u ovogodišnjem izdanju je i opšti indeks investicionog ambijenta koji u 2025. godini iznosi **6,3**. Izračunat korišćenjem nove metodologije, ovaj indeks potvrđuje nalaze sektorskih analiza i daje dodatnu dimenziju ocjeni lakoće poslovanja.

Jedan od najvažnijih preduslova za privlačenje stranih investicija i dugoročni razvoj je kompetentna radna snaga. Zato Bijela knjiga i ove godine posebno obrađuje oblast ljudskog kapitala. Ocjena za 2025. iznosi **4,9** i bilježi blagi rast u odnosu na raniji period, ali i dalje ostaje signal ozbiljnih izazova u pronalaženju i zadržavanju kvalifikovanih kadrova. Najizraženiji problemi odnose se na nedovoljnu povezanost obrazovanja i tržišta rada, slaba ulaganja u obrazovni sistem, nedostatak savremenih, naročito digitalnih vještina, sporo sprovođenje reformi i kontinuiranu migraciju mladih profesionalaca.

Veliki značaj u analizi ima i vladavina prava, koja je temelj evropskog puta Crne Gore. Nakon što je 2024. godine dobijen pozitivan IBAR izvještaj, investitori su prepoznali pomake, pa je indeks vladavine prava porastao na **5,3** (rast od **0,3** poena). Ipak, ocjena ostaje niska. Najveći izazovi i dalje su dugotrajni sudski postupci, selektivna primjena zakona i nedovoljna transparentnost u izdavanju dozvola i licenci. S druge strane, usklađenost s međunarodnim praksama bilježi napredak.

Poreski sistem je u 2025. ocijenjen sa **5,7**, što predstavlja pad od **0,1** poen u odnosu na prethodnu godinu. Investitori najviše ukazuju na česta i ne-transparentna mijenjanja poreskih stopa, brojna

parafiskalna opterećenja i administrativnu neefikasnost. Regulatorno okruženje u ovoj oblasti dodatno je ocijenjeno sa **4,9**.

U pogledu ekonomskog i infrastrukturnog razvoja, zabilježen je pad od **0,3** poena u odnosu na prethodnu godinu, što ukazuje na nove prepreke. Kao ključne izazove investitori navode nedovoljno razvijenu infrastrukturu, ograničenu avio-povezanost, izostanak strateških politika i nedovoljnu uključenost poslovne zajednice u donošenje odluka.

Tranzicija ka zelenoj ekonomiji, kao jedan od prioriteta, u 2025. bilježi rast od **0,5** poena i sada iznosi **5**. Ipak, ocjena i dalje ostaje niska. Investitori ukazuju na manjak koordinacije između državnih organa, nerazvijen sistem upravljanja otpadom i nedovoljnu svijest o značaju zelene tranzicije. Indeks usklađenosti s međunarodnim standardima porastao je na **4,8**, ali i dalje jasno pokazuje da su potrebni brži i odlučniji koraci.

U ovogodišnjoj Bijeloj knjizi identifikovano je 14 novih preporuka. Od ukupno 56 preporuka iz prethodnih godina, nadležne institucije su dostavile odgovore na 40. Za tri preporuke nije pokrenuta nijedna aktivnost, dok je za preostale 34 zabilježen djelimičan napredak, a za tri je ostvarena puna implementacija.

CRNA GORA U BROJKAMA

2

U namjeri da Bijela knjiga pruži širi pregled poslovnog ambijenta, u ovom dijelu su predstavljene i podaci preuzeti iz drugih relevantnih izvora. Riječ je o najznačajnijim Vladinim dokumentima: Fiskalnoj strategiji Crne Gore za period 2024–2027. godine i Smjernicama makroekonomske i fiskalne politike za period 2025–2028, kao i o zvaničnim informacijama objavljenim na vebstranicama Centralne banke Crne Gore i Uprave za statistiku. Ovi podaci dopunjeni su analizom i komentarima Savjeta stranih investitora, kako bi se obezbijedila dodatna vrijednost i omogućila objektivnija procjena poslovnog okruženja.

U vremenu globalne neizvjesnosti, izazova i promjena, male i otvorene ekonomije poput Crne Gore suočene su s dodatnim pritiscima, pa ekonomski rast u značajnoj mjeri zavisi od međunarodnih kretanja i bezbjednosnih okolnosti. Iako su posljednje godine na svjetskom nivou obilježene izraženim rizicima i negativnim geopolitičkim trendovima, crnogorska ekonomija je u tom periodu ostvarila određene pozitivne rezultate. Povećan broj stranaca koji žive i rade u Crnoj Gori, uz uticaj inflacije, doprinio je da statistički pokazatelji bilježe povoljne trendove.

Međutim, ti rezultati nijesu bili praćeni sprovođenjem strukturnih reformi niti dosljednim unapređenjem poslovnog ambijenta, što investitori prepoznaju kao glavnu prepreku održivom razvoju. Pravna nesigurnost, netransparentan regulatorni okvir i česte izmjene zakona bez konsultacija s poslovnom zajednicom dodatno pojačavaju ekonomsku neizvjesnost i ograničavaju priliv produktivnih stranih investicija.

Prema podacima MONSTAT-a, crnogorska ekonomija je tokom 2024. zabilježila stopu rasta od 3,2%. Preliminarni podaci MONSTAT-a pokazuju da je u prvom kvartalu te godine Crna Gora bila među vodećim evropskim zemljama s realnim rastom BDP-a od 4,4%. U narednim kvartalima rast je iznosio 2,7%, 2,6% i 2,9%. Najveći doprinos rastu u 2024. dale su bruto investicije u osnovna sredstva (9,3%) i privatna potrošnja (8,7%).

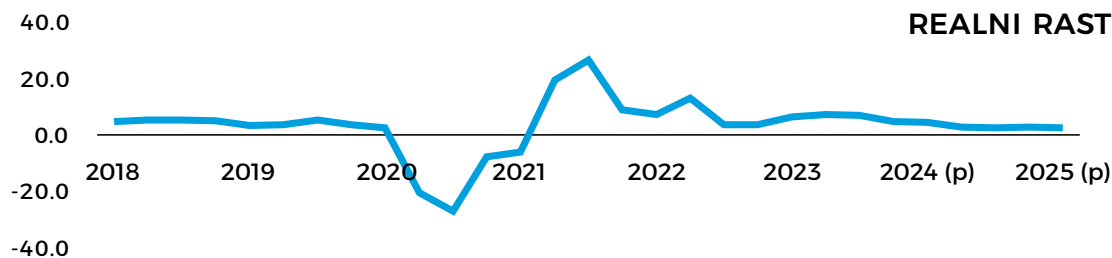
Ipak, upoređujući rezultate s planovima iz nacionalnih dokumenata, jasno je da rast nije dostigao očekivani nivo. Istovremeno, Evropska komisija, Svjetska banka, MMF i druge međunarodne institucije tokom izvještajnog perioda revidirale su prognoze za Crnu Goru naniže. To potvrđuje da dolazi do „hlađenja“ ekonomije, što je karakteristično za zemlje u kojima je rast dominantno zasnovan na potrošnji, dok se proizvodni kapaciteti nijesu razvijali. Dugoročno, ovo predstavlja ozbiljan izazov ne samo za održivost rasta crnogorske ekonomije, već i za stabilnost javnih finansija.

Poslije sprovedenih poreskih reformi krajem 2024. godine struktura bruto domaćeg proizvoda Crne Gore ostala je gotovo nepromijenjena. Glavni sektori privrede i dalje nose najveći dio proizvodnje, uz tek manje i zanemarljive pomake. Istovremeno, bilježi se rast finalne potrošnje, kako domaćinstava, tako i države, što snažno podstiče ekonomski rast, dok se udio bruto investicija u osnovna sredstva nije značajnije promijenio. To jasno pokazuje da je crnogorska ekonomija i dalje dominantno zasnovana na rastu potrošnje.

Dodatnu zabrinutost izaziva povećanje jaza između uvoza i izvoza tokom 2025. godine, što ugrožava održivost ekonomskog rasta. U prvoj polovini godine pokrivenost uvoza izvozom iznosila je svega 13,6%, što je pad u odnosu na 14,9% iz istog perioda prethodne godine. Ovaj trend potvrđuje da se problemi nedovoljne diversifikacije crnogorske privrede produbljuju, čineći ekonomiju još ranjivijom. Oslanjanje na ograničen broj sektora i proizvoda dodatno smanjuje otpornost na spoljne ekonomske šokove.

Istovremeno, podaci Centralne banke Crne Gore pokazuju rast broja blokiranih preduzeća i porast dugovanja privrede. Sve to ukazuje na neophodnost snažnijih reformskih napora, ciljanih politika i adekvatnih subvencija usmjerenih na strukturne promjene. Posebno je važno razvijati nedovoljno iskorišćene sektore, ali i dodatno osnažiti one koji trenutno čine okosnicu crnogorske ekonomije.

Nakon snažnog pada tokom pandemije crnogorska ekonomija je iz kvartala u kvartal bilježila pozitivne trendove. Ipak, poslije visokog rasta iz 2021. godine, koji je dobrim dijelom bio posljedica dolaska velikog broja stranaca i promjena na trži-

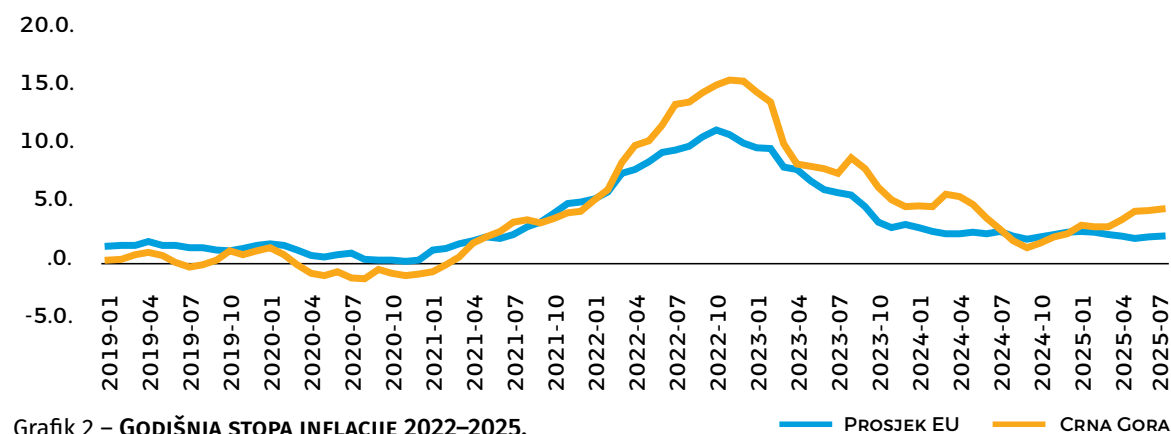
Grafik 1 – BRUTO DOMAĆI PROIZVOD – STOPA RASTA / PADA | izvor: MONSTAT

štu, u naredne dvije godine zabilježene su skromnije stope rasta. Posebno je važno naglasiti da je BDP tokom 2024. i u prvom kvartalu 2025. bilježio veoma ograničeni rast.

Prema Fiskalnoj strategiji za 2024. godinu bio je planiran rast od 3,8%, dok konačni podaci MONSTAT-a pokazuju ostvarenje od svega 3%. Sličan trend nastavljen je i u prvom kvartalu 2025, kada je realni rast ekonomije iznosio 2,5%, što je osjetno niže u odnosu na 4,4% iz istog perioda 2024. godine.

Kao i ranije, rast BDP-a dominantno je zasnovan na rastu privatne potrošnje domaćinstava i potrošnje države. U prvom kvartalu 2025. privatna potrošnja porasla je za 11,1% u odnosu na isti period 2024. godine, dok je državna potrošnja porasla za 5,1%. Negativan uticaj na kretanja BDP-a u 2025. imao je rast uvoza roba i usluga, dok je izvoz bilježio pad. Ovi podaci jasno pokazuju da nije došlo do pozitivnih pomaka u diverzifikaciji crnogorske ekonomije. Umjesto toga, krajem 2024. godine sprovedene poreske reforme podstakle su rast potrošnje, ali nijesu dovele do većeg rasta ukupne ekonomske aktivnosti.

Kako je istaknuto i u Bijeloj knjizi za 2024. godinu, povećanje zarada i zapošljavanja u javnom sektoru smanjuje atraktivnost poslovnog ambijenta za privredu. Taj trend karakteriše i 2025. godinu: uz rast zaposlenosti u javnom sektoru bilježi se i povećanje prosječne zarade, što dodatno pogoršava konkurentski položaj realnog sektora. Istovremeno, nedostatak kvalifikovane radne snage otežava poslovanje kompanija i umanjuje mogućnost da se obezbijedi kadar potreban tržištu.

Grafik 2 – GODIŠNJA STOPA INFLACIJE 2022-2025.

Sve to zajedno smanjuje atraktivnost ulaganja i usporava ukupni ekonomski razvoj.

Kako pokazuju podaci s grafikona, inflacija u Crnoj Gori od početka 2022. predstavlja jedan od najvećih ekonomskih izazova. Nakon prvog povećanja zarada te godine, stopa inflacije u Crnoj Gori rasla je znatno brže nego u državama članicama EU. Osim uvozne zavisnosti, na rast cijena snažno su uticale i nacionalne mjere sprovedene tokom reformi.

Analiza perioda nakon druge reforme, realizovane krajem 2024. godine, pokazuje da inflacija ponovo raste. U julu 2025. godine stopa inflacije iznosila je 4,5%, što je dvostruko više od prosjeka EU. Ovakvi trendovi već su imali negativne implikacije na turizam, koji je 2024. prvi put zabilježio nepovoljne rezultate.

Kako je istaknuto u Programu ekonomskih reformi i Fiskalnoj strategiji, fiskalne mjere su bile projektovane da utiču na rast cijena. Ipak, činjenica da je aktuelna inflacija znatno viša od plani-

Tabela 1: STRUKTURA UKUPNOG PRILIVA SDI U CRNOJ GORI U HILJADAMA EURA

	2019.	2022.	2021.	2022.	2023.	2024.*	JAN-JUN 2024.	JAN-JUN 2025.**
INVESTICIJE U KOMPANIJE I BANKE	242.328.7	123.841.0	215.069.9	219.402.9	95.263.3	113.934.2	59.889.5	38.859.2
INTERKOMPANIJSKI DUG	321.907.8	392.854.6	323.431.9	401.540.8	264.920.5	292.140.6	156.737.3	162.895.9
NEKRETNINE	177.996.2	116.370.2	278.281.5	448.257.5	463.310.3	455.334.4	199.949.9	228.860.7
OSTALO	36.285.4	32.966.9	111.296.7	82.464.6	38.848.4	29.709.6	6.027.2	17.951.8
UKUPAN PRILIV	778.518.2	666.032.7	928.080.0	1.151.665.9	862.342.5	891.118.7	422.603.9	448.567.5
UKUPAN ODLIV	473.940.1	195.497.8	346.436.1	369.046.4	428.733.9	399.938.4	177.154.4	213.308.2
NETO SDI	304.578.1	470.534.9	581.643.9	782.619.6	433.608.6	491.180.3	245.449.5	235.259.3

rane ukazuje da tržište nije reagovalo u skladu s očekivanjima i da efekti sprovedenih mjera nije su dali očekivane rezultate.

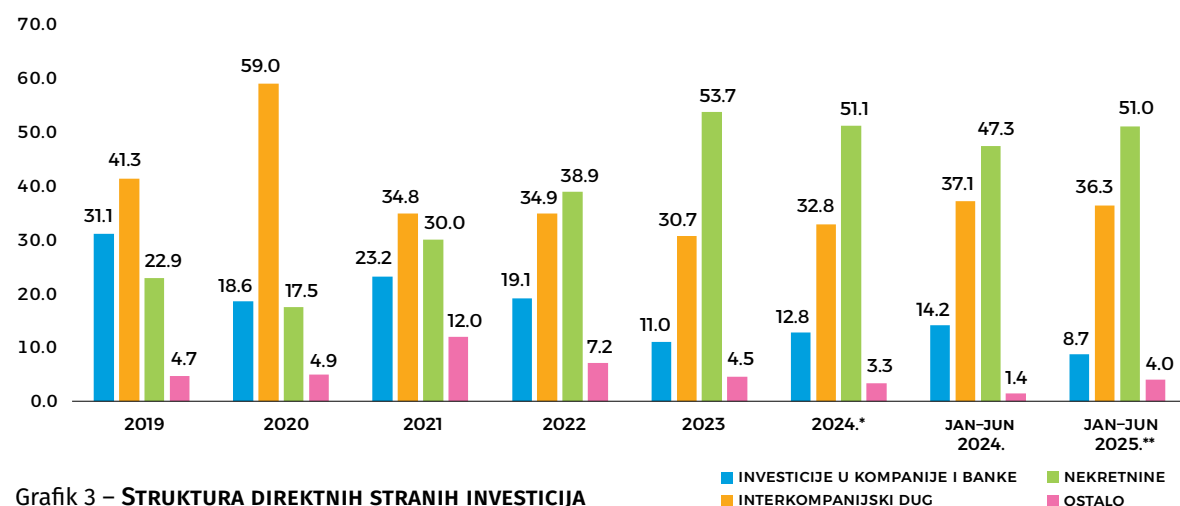
Dodatni rizik proizlazi iz činjenice da budžetski prihodi u najvećoj mjeri zavise od indirektnih poreza, nakon što su ukinuti ili smanjeni doprinosi za zdravstvo i PIO. Zato svako veće odstupanje od planiranih prihoda ili rashoda može imati ozbiljne posljedice po javne finansije, što zahtijeva stalnu pažnju i brze reakcije donosioca odluka.

Strane direktne investicije od obnove nezavisnosti značajno su doprinijele transformaciji crnogorske ekonomije, podstičući njen rast, modernizaciju i integraciju u međunarodne tokove. Kao mala i otvorena ekonomija, Crna Gora i dalje je u velikoj mjeri oslonjena na priliv ovih ulaganja, posebno onih usmjerenih ka preduzećima i bankarskom sektoru.

Nakon snažnog rasta u 2022. godini, priliv stranih direktnih investicija u 2023. bilježio je pad, da bi tokom 2024. ponovo zabilježio rast. Međutim, u prvom kvartalu 2025. neto priliv je smanjen za

4,2%, prvenstveno zbog većeg odliva investicija iz Crne Gore.

Posebno treba naglasiti drastičnu promjenu u strukturi stranih direktnih investicija. Ulaganja u

Grafik 3 – STRUKTURA DIREKTNIH STRANIH INVESTICIJA

kompanije i banke značajno su smanjena, dok je većina investicija usmjerena u sektor nekretnosti. Zabrinjava podatak da je u prvih šest mjeseci 2025. godine samo 8,7% stranih direktnih investicija završilo u preduzećima i bankama, što je izuzetno nisko u poređenju sa 2019. godinom, kada je taj udio iznosio 31%. Ovakvi pokazatelji jasno ukazuju da se investiciona atraktivnost Crne Gore nije unaprijedila i da je neophodno kreirati ciljne politike i obezbijediti stabilan i predvidljiv poslovni ambijent kako bi se ovaj negativni trend zaustavio.

Tokom 2024. godine, u posljednjim mjesecima kalendarske godine, sprovedena je reforma kojom je administrativno povećana minimalna zarada – na 600 eura za radna mjesta sa SSS i 800 eura za radna mjesta sa VSS. Reforma je, sa druge strane, uključila i povećanje određenih stopa PDV-a, među kojima i PDV-a na smještaj (sa 7% na 15%), kao i uvođenje novih akciza i povećanje postojećih. Ove mjere negativno su uticale na troškovnu stranu poslovanja privrednih subjekata.

Prema Fiskalnoj strategiji za period 2024–2027, nakon sprovođenja reforme Crna Gora je postala država s jednim od najnižih poreskih opterećenja

Tabela 2: MAKROEKONOMSKI INDIKATORI, PROCJENA SHODNO SMJERNICAMA MAKROEKONOMSKE I FISKALNE POLITIKE ZA PERIOD 2025–2028.

MAKROEKONOMSKI OKVIR		OSNOVNI SCENARIO			
		2025.	2026.	2027.	2028.
MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI	BDP nominalno (u mil. €)	7918.5	8338.8	8730.7	9129.7
	BDP, nominalni rast	6.2	5.3	4.7	4.6
	BDP, realni rast	3.5	3.1	3.0	3.2
	Inflacija (prosjeck)	3.0	2.5	2.3	2.0
	Rast zaposlenosti (%)	2.6	2.1	2.0	1.7
	Rast zarada (bruto)	8.0	4.0	4.0	5.0

na rad. „Poreski klin“ za prosječnu zaradu iznosi 16,2% (na 100 eura zaposleni zadržava 83,8 eura, dok država naplaćuje 16,2 eura). U slučaju minimalne zarade od 600 eura poresko opterećenje je 11,1%, dok za zaradu od 800 eura iznosi 13,5%.

Iako je reforma usvojena krajem 2024, pojedine projekcije iz Fiskalne strategije ubrzo su korigovane naniže kroz Smjernice makroekonomske i fiskalne politike za period 2025–2028. Preliminarne srednjeročne projekcije pokazuju da se u 2025. očekuje realni ekonomski rast od 3,5%, pr-

venstveno zasnovan na rastu privatne potrošnje podstaknute povećanjem minimalne i prosječne zarade. Pored toga, snažnijem rastu trebalo bi da doprinesu nastavak investicionog ciklusa, održavanje stabilne i niske inflacije i povećanje izdvajanja za infrastrukturne projekte iz kapitalnog budžeta za 2025. godinu.

Dodatni doprinos očekuje se i od sprovođenja strukturnih reformi predviđenih Reformskom agendom, koje bi trebalo da ojačaju konkurentnost i održivost domaće privrede. Na srednji rok, projekcije ukazuju da će crnogorska ekonomija rasti prosječnom stopom od 3,1% godišnje: 3,1% u 2026, 3,0% u 2027. i 3,2% u 2028. godini.

S druge strane, prema osnovnom makroekonomskom scenariju iz Fiskalne strategije, crnogorska ekonomija je u srednjem roku trebalo prosječno godišnje da raste po stopi od 3,7%, i to: 3,8% u 2024, 4,8% u 2025, te 3,1% i 3,2% u 2026. i 2027. godini. Ovaj dokument, usvojen tokom 2024. godine, ukazuje da su već kroz tadašnje smjernice

Tabela 3: FISKALNI OKVIR, PROCJENA SHODNO SMJERNICAMA MAKROEKONOMSKE I FISKALNE POLITIKE ZA PERIOD 2025–2028.

FISKALNI OKVIR (U % BDP-A)		OSNOVNI SCENARIO			
		2025.	2026.	2027.	2028.
FISKALNI POKAZATELJI	Izvorni prihodi	36.4	36.3	36.0	35.4
	Rashodi budžeta	40.0	39.3	38.8	38.3
	Deficit/Suficit	-3.5	-3.0	-2.8	-3.0

makroekonomske politike bila prepoznata očekivanja da će faktički ostvareni rast biti skromniji u odnosu na tada projektovane stope.

Kao što se navodi u dokumentima koji se odnose na fiskalne politike, rast crnogorske ekonomije dominantno se zasniva na povećanju finalne potrošnje, dok jasna vizija dodatne diversifikacije i dalje nedostaje. Upravo diversifikacija može dugoročno obezbijediti održiv ekonomski rast i razvoj. Dosadašnje fiskalne politike nijesu bile dovoljno usklađene sa strateškim dokumentima koji bi na adekvatan način sagledali rizike njihove implementacije. Tako, na primjer, nije dovoljno analiziran uticaj mogućeg smanjenja potrošnje usljed odlaska stranaca, niti efekat rasta štednje, iako oba faktora predstavljaju ozbiljan izazov za ostvarivanje ciljeva fiskalne politike.

Budući da su ove politike u velikoj mjeri zasnovane na potrošnji, one ostaju izrazito ranjive. Geopolitička kretanja dodatno povećavaju rizike i mogu značajno usporiti ekonomski rast. Tokom 2024. godine, globalne najave recesije, zajedno s unutrašnjim ograničenjima poput nedovoljne infrastrukture i slabe avio-povezanosti, bile su među ključnim razlozima negativnih trendova u turizmu. Dodatni rizik je u činjenici da su planovi na prihodnoj i rashodnoj strani budžeta zasnovani na trenutnom broju stranaca koji borave u Crnoj Gori. Postavlja se pitanje kako će tržište, a samim tim i javne finansije, reagovati kada dođe do stabilizacije globalnih kretanja i povratka dijela stranaca u matične zemlje.

Ovi pokazatelji jasno ukazuju na moguće izazovne periode pred crnogorskom ekonomijom. Neophodno je da donosioci odluka naredne go-

KAO GLAVNI IZAZOVI ZA IMPLEMENTACIJU FISKALNIH POLITIKA, KROZ SMJERNICE FISKALNE POLITIKE 2025-2028. PREPOZNATO JE SLJEDEĆE:

Kašnjenje u implementaciji pojedinih mjera usmjerenih na povećanje javnih prihoda, može uticati na povećanje projektovanog gotovinskog deficita budžeta i javnog duga u srednjem roku;

Usporavanje evropske ekonomije i prisutni inflatorni pritisci na globalnom nivou;

Ranjivosti domaće ekonomije ostaju snažno izražene;

Promjena u privrednim trendovima EU potencijalno mogu dovesti do nižeg rasta turizma u Crnoj Gori, investicija i potrošnje što bi uslovalo niži ekonomski rast;

Klimatske promjene mogu imati efekte na dinamiku rasta ekonomije u srednjem roku, usljed uticaja na sektore turizma, poljoprivrede i energetike;

Ograničeni fiskalni prostor, slabija dinamika realizacije planiranih investicija, kao i kašnjenje u realizaciji.

dine iskoriste za jačanje i diverzifikaciju realnog sektora, kako bi zemlja bila spremnija da odgovori na nove ekonomske šokove.

Kao buduća članica EU Crna Gora mora do 2028. godine, koja se u strateškim dokumentima navodi kao godina pristupanja, dodatno osnažiti nedovoljno razvijenu ekonomiju kako bi mogla biti konkurentna na evropskom tržištu. Strateška ulaganja u infrastrukturu, zelenu tranziciju i digitalizaci-

ju, kao i povećanje subvencija i stvaranje stabilnog i predvidljivog poslovnog ambijenta, ključni su koraci ka jačanju konkurentnosti. Pored toga, donosioci odluka treba da aktivno iniciraju i razvijaju konkretne projekte koji bi privukli investitore spremne da ulažu u nedovoljno razvijene sektore i regione. Ovakav pristup predstavlja osnov za diversifikaciju ekonomije, brži razvoj manje razvijenih područja i stvaranje uslova za održivi rast.

CRNA GORA IZ UGLA KLJUČNIH MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

3

UVODNA NAPOMENA:

U namjeri da Bijela knjiga pruži i širi pregled poslovnog ambijenta, sumirajući podatke prikupljene iz drugih relevantnih izvora, predstavimo podatke koji su preuzeti iz objavljenih i javno dostupnih lokalnih i međunarodnih izvještaja. Dakle, podaci ne predstavljaju stavove kompanija članica Savjeta ili zvanične stavove Savjeta kao organizacije, tj. nijesu bili predmet istraživanja u formi u kojoj ih prenosimo.

Pristupni pregovori Crne Gore s Evropskom unijom otvoreni su još u junu 2012. godine. Do sada su otvorena 33 pregovaračka poglavlja, a sedam je privremeno zatvoreno. Krajem 2024. godine na Međuvladinoj konferenciji zatvorena su tri poglavlja: Pravo intelektualne svojine, Informatičko društvo i mediji, te Preduzetništvo i industrijska politika. Tokom 2025. godine zatvoreno je i poglavlje Javne nabavke, prvo iz Klastera 1 - Temeljna prava, što je dodatno naglasilo značaj napretka u oblasti vladavine prava.

Međutim, paralelno s procesom pregovora, međunarodne institucije u svojim izvještajima ukazuju na niz izazova koji prate crnogorsku ekonomiju i društvo u cjelini. Prema ocjeni Evropske komisije o Programu ekonomskih reformi za period 2025–2027, rast BDP-a u 2024. godini usporio je na 3%, a ključni oslonac bile su privatna potrošnja i investicije. Izvoz je bio ispod potrebno nivoa, dok je rast turističkih usluga izgubio na dinamici nakon značajnih rezultata u prethodnim godinama. Takođe, Komisija upozorava na strukturni jaz između prihoda i rashoda, koji je nastao smanjenjem poreskog klina i povećanjem socijalnih transfera, što dodatno povećava fiskalne rizike, naročito u 2025. i 2027. godini, odnosno godina-ma otplate duga.

Slične poruke dolaze i iz Izvještaja Svjetske banke, koja predviđa rast od 3% u 2025. godini, koji je vođen prije svega potrošnjom i investicijama. U Izvještaju se ističe ranjivost javnih finansija i potreba za fiskalnom konsolidacijom. Prema njihovim projekcijama, javni dug će u periodu 2025–2027. iznositi prosječnih 65,6% BDP-a, dok će deficit u 2025. dostići oko 4% BDP-a, prije nego što se postepeno smanji. Inflacija bi, prema istom izvoru, trebalo da padne na 2,9% u 2025. godini, a siromaštvo da se smanji na 7,5% do 2027. godine.

Evropska banka za obnovu i razvoj u svojim procjenama takođe naglašava usporavanje rasta na 2,6% u 2025. i 2,7% u 2026. godini. Očekuje se da će ovo biti posljedica rasta cijena u turizmu i rekonstrukcije Termoelektrane Pljevlja, koja privremeno povećava uvoz električne energije. Istovremeno, izvještaj EBRD-a posebno ukazuje na problem ni-

ske produktivnosti i potrebu za snažnijim razvojem industrijskog sektora.

Preliminarni nalazi MMF-a, predstavljeni nakon redovne misije u skladu s Article IV konsultacijama, ukazuju da i pored krhke fiskalne stabilnosti, rizici ostaju značajni. Projekcije pokazuju da bi fiskalni deficit mogao porasti sa 2,9% BDP-a u 2024. na 3,5–3,7% u 2025, a u osnovnom scenariju bi nastavio da raste i premašio 4% BDP-a do 2030. godine. Kao glavni uzroci navode se rastući izdaci za zdravstveni i penzioni sistem usljed starenja stanovništva, veće obaveze za vojnu potrošnju, kao i rast eksternog disbalansa, koji bi u 2025. mogao iznositi oko 18% BDP-a. MMF preporučuje dodatne mjere kontrole potrošnje i povećanja prihoda, poput ograničenje rasta fonda zarada u javnom sektoru, postepeno ukidanje neproduktivnih poreskih izuzeća i pažljivo upravljanje prihodima od koncesija za aerodrome. Posebno se naglašava potreba za jačanjem upravljanja javnim investicijama kroz jasne prioritete i veću privlačnost zemlje za strane direktne investicije van sektora nekretnina, kao i usklađivanje rasta plata s rastom produktivnosti kako bi se spriječili inflatorni pritisci.

U svim izvještajima ponavljaju se zajedničke poruke. Evropska komisija, Svjetska banka, MMF i EBRD saglasne su da Crna Gora mora jačati fiskalnu disciplinu, unaprijediti budžetsko planiranje i osigurati održivost javnih finansija. Prepoznaje se i da je rast dominantno zasnovan na potrošnji, dok nedostaje jasna vizija diversifikacije ekonomije i jačanja konkurentnosti privatnog sektora. Posebno se ističu slabosti regulatornog okvira, visoka

neformalna ekonomija, ograničen pristup finansiranju i problemi u upravljanju državnim preduzećima.

Reforme koje predstoje u okviru Plana rasta za Zapadni Balkan dodatno ističu ove prioritete. Usvojen u novembru 2023. godine, Plan predviđa da zemlje regiona, pa i Crna Gora, već prije članstva u EU, počnu koristiti pojedine prednosti jedinstvenog tržišta EU: od slobodnog kretanja roba, usluga i radnika, preko pristupa SEPA sistemu i integracije energetskog i digitalnog tržišta, do uključivanja u evropske lance nabavke. Procjene pokazuju da bi ovakav model mogao unaprijediti ekonomije regiona i do 10%.

Implementacija reformi se već ocjenjuje kroz Reformsku agendu. U prvoj fazi, čiji je rok istekao 28. februara 2025. godine, Crna Gora je prema samoprocjeni ispunila deset od 14 planiranih mjera, dok su četiri djelimično sprovedene, uz podršku EU u visini do 29,5 miliona eura. Za drugi period, s rokom 30. juna 2025. godine, šest od 11 mjera je ispunjeno, a pet djelimično, što bi moglo donijeti oko 18 miliona eura podrške, ukoliko ocjenu potvrdi Evropska komisija.

Konačno, Komisija, Svjetska banka i EBRD prepoznaju i snažno naglašavaju iste prioritete: diversifikacija ekonomije, ubrzanje procesa zelene i digitalne tranzicije, jačanje ljudskog kapitala i stvaranje stabilnog i predvidivog poslovnog ambijenta. Svi izvještaji upozoravaju da Crna Gora, iako bilježi rast, ostaje ranjiva na spoljne ekonomske šokove, uz opterećenje unutrašnjim slabostima. Na tom tragu, odlučne i koordinisane reforme jedini put ka održivom razvoju i pridruživanju zemlje Evropskoj uniji.

MFIC INDEKS ZA 2025.

4

MFIC 2025.

= 6.5

POJEDINAČNI INDEKSI SEKTORA

TELEKOMUNIKACIJE I ICT

= 7.2

BANKARSTVO

> 0.2 7.0

TURIZAM

< 0.2 5.9

PROIZVODNJA / ENERGETIKA

> 0.1 6.1

TRGOVINA

> 0.3 6.8

TRANSPORT / LOGISTIKA

= 6.3

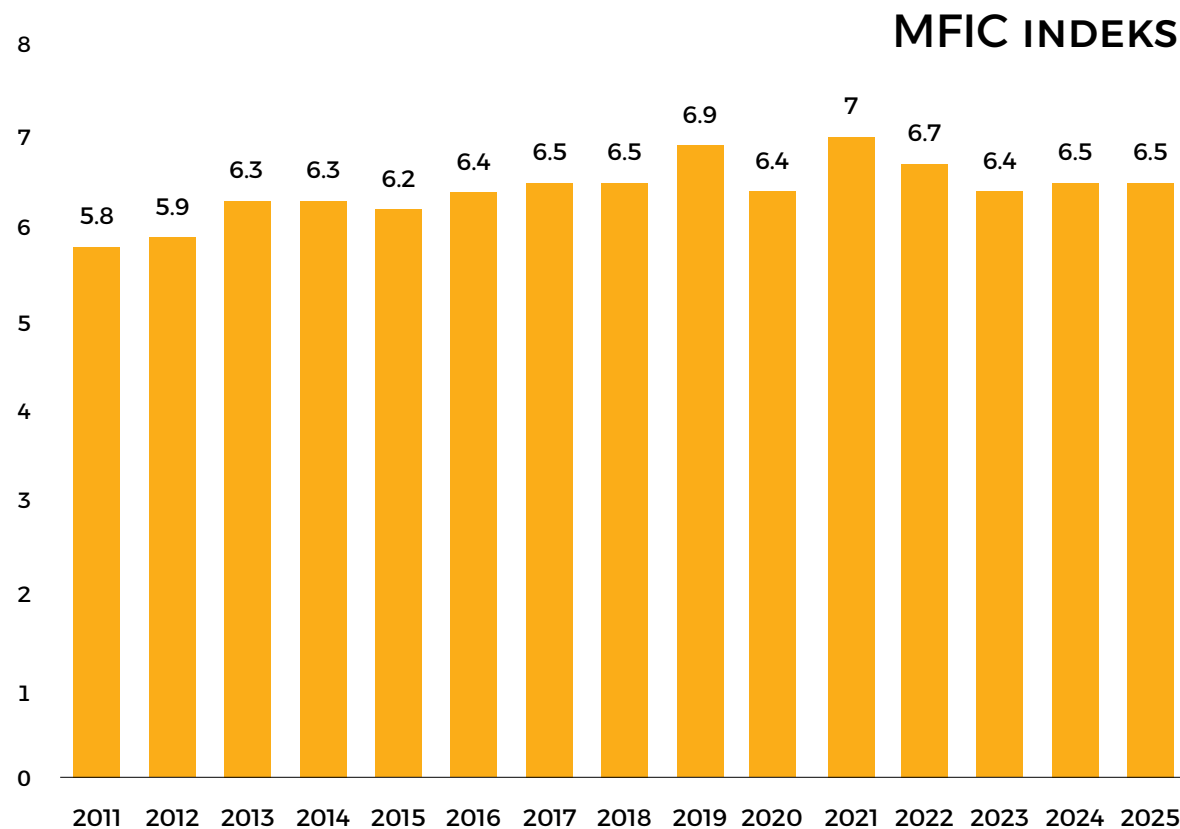

4.1. 15 GODINA INDEKSA SAVJETA

MFIC indeks, kao jedinstvena ocjena lakoće poslovanja u Crnoj Gori, postao je nezaobilazna referenca za razumijevanje poslovnog ambijenta. Njegova vrijednost ne leži samo u analizi trenutnog stanja, već i u mogućnosti da se kroz vrijeme prate promjene i trendovi.

Upravo zbog toga Savjet stranih investitora već petnaest godina objavljuje ovaj indeks u okviru Bijele knjige – Investiciona klima u Crnoj Gori.

Članice Savjeta svoje viđenje poslovnog ambijenta iskazuju kroz standardizovani upitnik, prilagođen potrebama analize, što omogućava

pouzđano praćenje i ukupnog i pojedinačnih indeksa iz godine u godinu. Modernizacija koncepta Bijele knjige započeta je 2023. godine kada su, uz očuvanu mogućnost uporedivosti podataka, uvedeni i novi pokazatelji. Proces unapređivanja nastavljen je i u izdanjima za 2024. i 2025. godinu. Najznačajnija novina ovogodišnjeg izdanja jeste uvođenje Opšteg indeksa poslovnog ambijenta, sa ciljem da dodatno prikaže ukupnu ocjenu lakoe poslovanja. Njegova vrijednost u 2025. godini iznosi 6,3, što potvrđuje sličnu sliku investicionog okruženja i kroz drugačiju metodologiju obračuna.

Pored toga, uvedena su i dva nova pokazatelja: ocjena zadovoljstva radom javne uprave i ocjena regulatornog okvira, čime je analiza poslovne klime dodatno produbljena.

Nakon blagog rasta tokom 2024. godine, vrijednost MFIC indeksa stagnira tokom 2025. godine

U 2025. godini MFIC indeks iznosi 6,5, što pokazuje stagnaciju u odnosu na prethodnu godinu. Ova vrijednost, međutim, ostaje osjetno niža u poređenju s rezultatima iz ranijih perioda (7,0 u 2021. i 6,9 u 2019. godini). Nakon snažnog rasta zabilježenog 2021. godine, indeks je u naredne dvije godine bilježio pad, da bi 2024. donijela blagi oporavak.

Kretanje ukupnog MFIC indeksa određeno je rezultatima sektorskih indeksa, čije promjene direktno utiču na to da li će ukupna ocjena poslovnog ambijenta rasti, stagnirati ili padati.

4.2. ANALIZA I OCJENA INDEKSA EKONOMSKIH SEKTORA

Shodno propisanoj metodologiji, u sklopu istraživanja članovi MFIC su ocjenjivali svaki ekonomski sektor pojedinačno.

4.2.1 TELEKOMUNIKACIJE I ICT

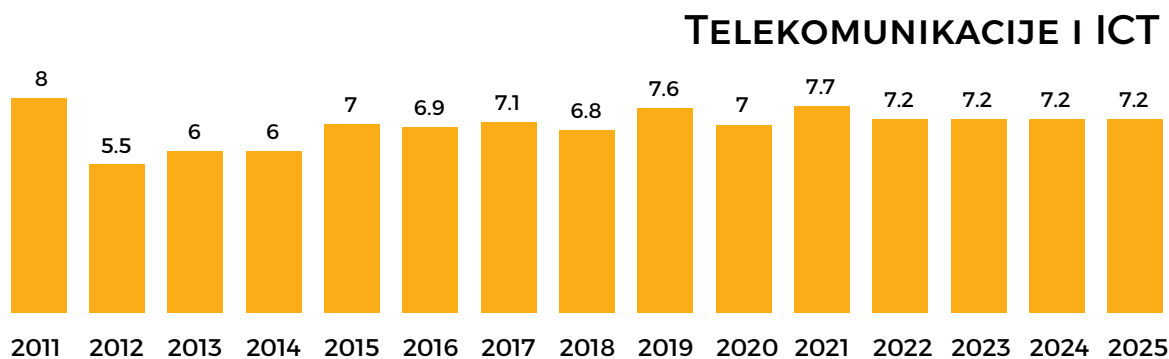

Kao i u prethodnim izdanjima Bijele knjige najbolje ocijenjeni sektor je ostao sektor Telekomunikacija i ICT, koji još od 2019. godine bilježi rezultate preko 7.

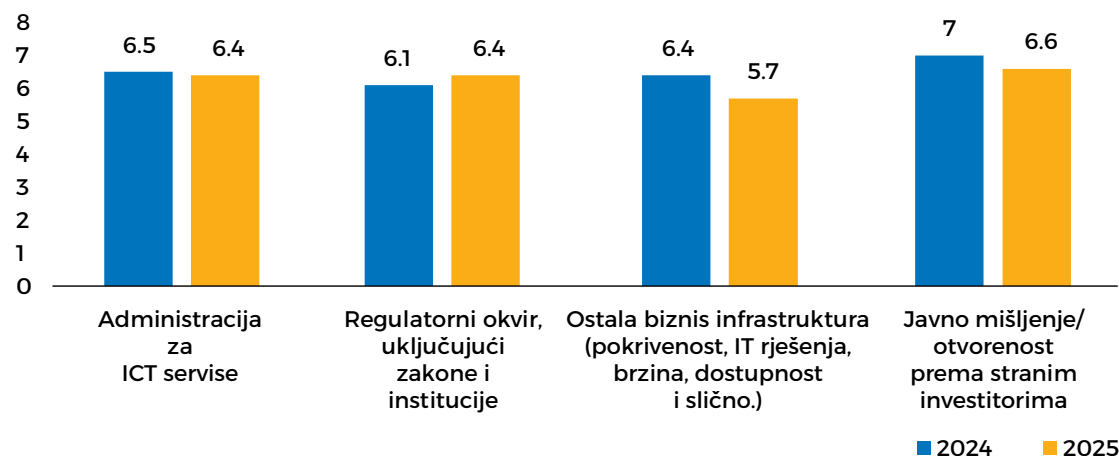
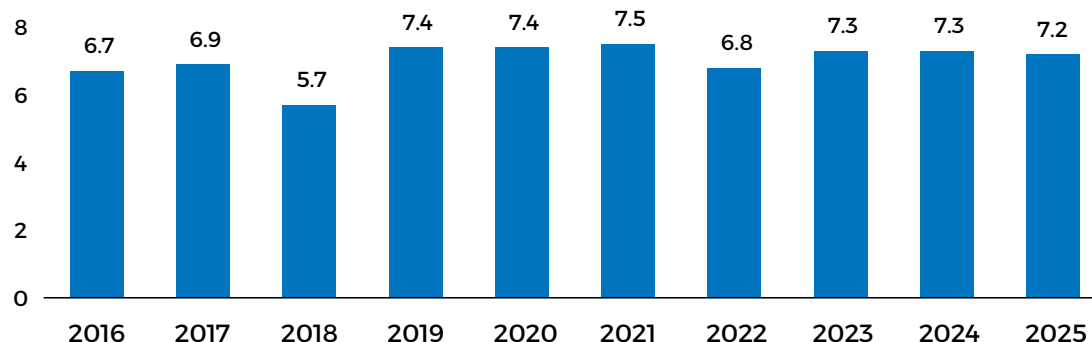
Nakon pada od 0,5 poena u 2022. u odnosu na 2021. godinu, sektor telekomunikacija već tri godine zadržava istu ocjenu - 7,2. Ovaj rezultat potvrđuje stabilnost sektora u posljednje četiri godine, uprkos značajnim promjenama u crnogorskoj ekonomiji. S druge strane, upravo stabilnost ukazuje i na veliki prostor za dalji napredak, što bi trebalo da bude važan cilj donosilaca odluka.

Iako opšti indeks sektora telekomunikacija i ICT u 2025. bilježi stagnaciju, zanimljivo je da su same kompanije koje posluju u ovom sektoru dale ocjenu od 7,2, što je za 0,1 poen niže u odnosu na 2024. godinu.

Ukoliko se analiziraju faktori koji determinišu ovaj indeks, vidljivo je da je jedino onaj koji se odnosi na regulatorni okvir zabilježio blagi rast, dok su preostala tri elementa u padu. Ovakav trend već sada predstavlja signal da zadovoljstvo kompanija opada, te da je ovom sektoru potrebno posvetiti dodatnu pažnju kako bi se spriječilo eventualno dalje nazadovanje, što može rezultirati i padom ukupnog indeksa.

ICT O TELEKOMUNIKACIJAMA I ICT

MEĐU OSTALIM FAKTORIMA KOJI SU UTICALI NA SEKTOR TELEKOMUNIKACIJA I ICT, ISTAKNUTI SU:

Nedovoljno zastupljenost i kvalitet digitalnih vještina zaposlenih;

Neusklađenost između vještina nezaposlenih i potreba tržišta rada;

Nedovoljno razvijena saradnja i privatno-javno partnerstvo u ICT projektima;

Nedovoljno brz i transparentan proces donošenja i promjena regulative;

I dalje niska ocjena E-Government Development Index¹, čija vrijednost za 2024. godinu iznosi 0.721, na skali od 0 do 1²;

Neophodnost implementacije većeg broja online servisa od strane Vlade;

Nedovoljno razvijena sajber bezbjednost;

Vrijeme i troškovi za dobijanje određenih licenci ili dozvola za IT kompanije;

Nedovoljna dostupnost državnih programa za podršku inovacijama/start up-ova.

¹ E-Government Development Index obuhvata pokazatelje kao što su infrastruktura i nivo obrazovanja, sa ciljem da prikaže koliko zemlja koristi informacione tehnologije za unapređenje pristupa i inkluzije svojih građana.

² <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/114-Montenegro>.

7.0
^ 0.2

4.2.2 BANKARSTVO I FINANSIJE

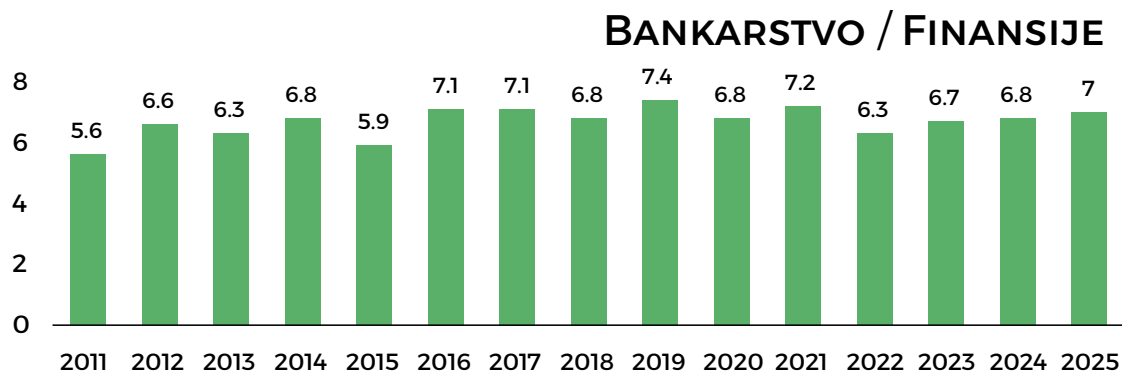
Ovogodišnji izvještaj pokazuje da sektor bankarstva i finansija bilježi drugi najveći rast, odmah iza sektora trgovine. Nakon pada indeksa u 2022. godini uslijedio je postepeni oporavak, praćen stabilnim rastom ocjene.

U 2025. godini ovaj sektor ocijenjen je ocjenom 7, što predstavlja rast indikatora za 0,2 poena. Kompanije članice Savjeta su jasno prepoznale reforme sprovedene u prethodnom periodu, sprovedene radi usklađivanja s evropskim standardima, kao i pristup SEPA sistemu, koji će značajno doprinijeti jačanju otpornosti sektora, unapređenju efikasnosti i podsticanju investicija.

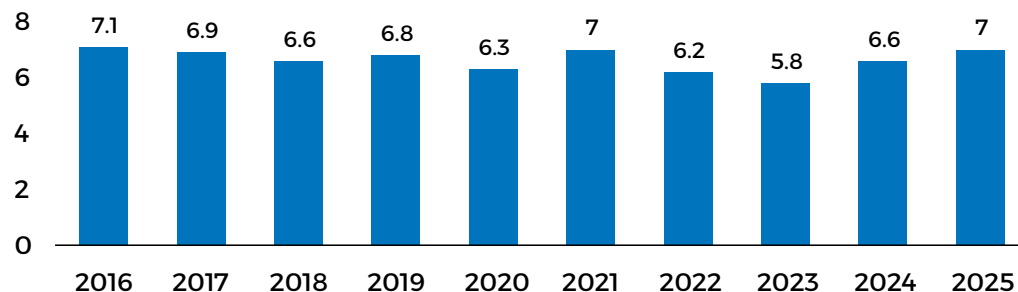
Kompanije članice Savjeta koje posluju u sektoru bankarstva i finansija prepoznale su pozitivne pomake, pa je njihova ocjena za 2025. godinu iznosila 7,0, što predstavlja rast od 0,4 poena u odnosu na 2024. godinu. Ovo je druga godina zaredom u kojoj članice daju bolju ocjenu, a ujedno i najviša vrijednost od 2016. godine.

Rast je prvenstveno podstaknut unapređenjem regulatornog okvira i jačom integracijom Crne Gore u evropski finansijski prostor. Tokom prethodnog perioda izmijenjen je Zakon o kreditnim institucijama i usklađeni su prateći podzakonski akti sa zahtjevima evropskih regulativa. Dodatno, članstvo Crne Gore u Jedinstvenom području plaćanja u eurima (SEPA) od početka oktobra 2025. omogućilo je brže i jeftinije prekogranične transakcije, dok je implementacija principa otvorenog bankarstva (open banking) povećala konkurenciju, inovativnost usluga i zadovoljstvo korisnika, kako u finansijskom sektoru tako i u drugim granama privrede.

Ipak, da bi rast bio održiv, pred sektorom i dalje stoje izazovi. Potrebno je ubrzati uvođenje savremenih IT rješenja i proširiti digitalne usluge radi poboljšanja korisničkog iskustva i veće operativne efikasnosti. Administrativne procedure, iako unaprijeđene, i dalje predstavljaju

BANKE O BANKARSTVU / FINANSIJAMA

prepreku za pojedine korisnike i investitore, pa je njihovo pojednostavljivanje i potpuna digitalizacija izuzetno značajno. Dugoročno, dalja ulaganja u inovativne tehnologije, jačanje sajber bezbjednosti i kontinuirano usklađivanje sa najnovijim EU standardima biće ključni za nastavak pozitivnog trenda u ovom sektoru, a samim tim i indeksa.

KAO OSTALI FAKTORI KOJI UTIČU NA ATRAKTIVNOST OVOG SEKTORA NAVEDENI SU:

Ograničena dostupnost kvalifikovanog kadra za ključne pozicije u bankarstvu, posebno u dijelu analize rizika, IT podrške i sajber bezbjednosti;

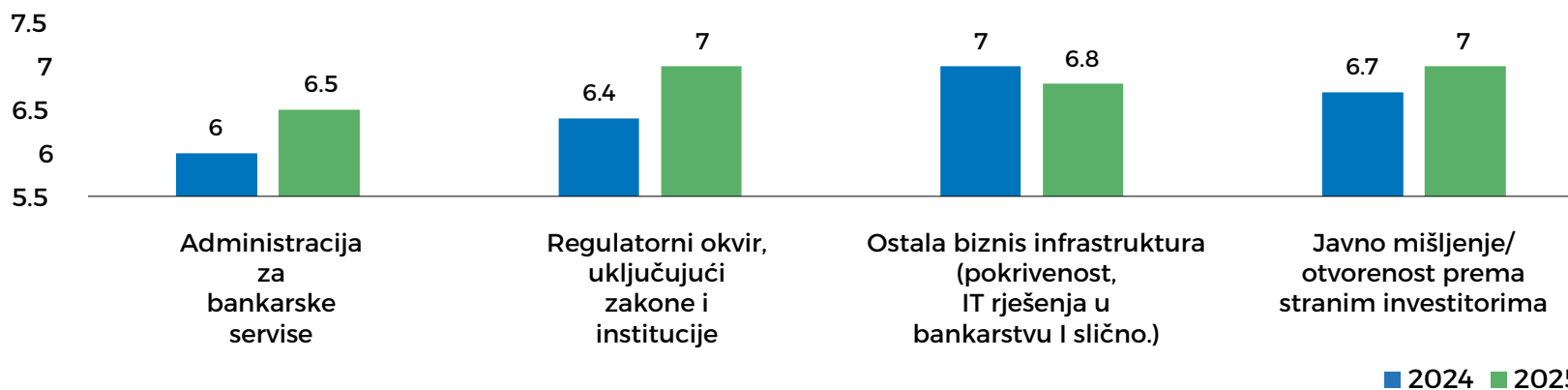
Nedostatak određenih digitalnih i online servisa (online odobravanje kredita, online depoziti i slično);

Zahtjevne administrativne bankarske procedure;

Potreba za pojednostavljenim procedurama u dijelu monitoringa kompletnih procesa u samom bankarskom sektoru;

Nepotpuna usklađenost podzakonskih akata u različitim oblastima nepovoljno utiče na bankarsko poslovanje i usporava procedure. Primjera radi, jednim propisom se omogućava upotreba određenih digitalnih tehnologija, dok drugi propisi istu praksu ne prepoznaju;

Trenutna visina kamatnih stopa percipira se kao nedovoljno atraktivna za dalji razvoj poslovanja.

4.2.3 TURIZAM

▼ 0.2

5.9

Kao sektor od strateške važnosti za Crnu Goru, turizam predstavlja jedno od ključnih polja analize u okviru MFIC indeksa.

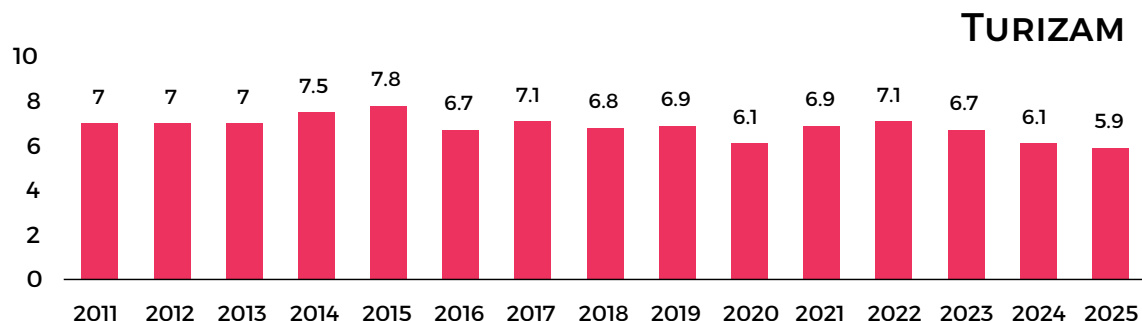
Pad indeksa sektora turizma, započet još 2023. godine, dodatno se produbio u 2025. i doveo do najniže vrijednosti od početka njegovog praćenja – 5,9. Ova ocjena niža je čak i od one zabilježene tokom pandemije COVID-19. U poređenju sa 2024. godinom, sektor je oslabio za 0,2 poena, dok je u odnosu na 2021. godinu zabilježen pad od čak 1,2 poena. Ovakvi trendovi jasno ukazuju na ozbiljne izazove u upravljanju turizmom, zbog čega su hitne reforme i sistemska poboljšanja neophodni kako bi se spriječilo dalje pogoršanje i omogućio oporavak u narednom periodu.

Negativan trend nastavljen je i u ocjenama samih članica koje posluju u turizmu. Njihova procjena za 2025. iznosi 4,3, što je za 0,2 poena niže nego 2024. godine, ali i čak tri poena niže nego 2022. Posebno zabrinjava činjenica da je riječ o

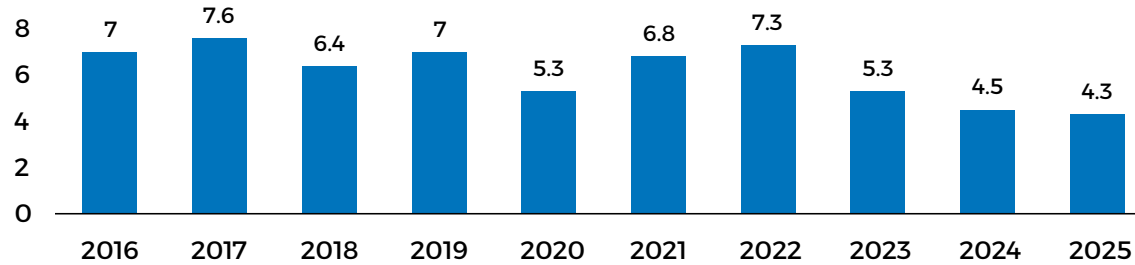
najnižoj ocjeni od početka mjerenja, što jasno potvrđuje dubinu problema s kojima se sektor suočava.

Pad i stagnacija faktora koji utiču na indeks turizma u 2025. godini rezultat su kombinacije negativnog javnog mišljenja, smanjenja otvorenosti prema stranim investitorima, što umanjuje atraktivnost sektora za ulaganja i diversifikaciju ponude, kao i pogoršanja stanja ljudskog kapitala. Ovakve promjene ukazuju na smanjenje povjerenja investitora i otežano privlačenje i zadržavanje kvalifikovanog kadra, što dugoročno prijeti konkurentnosti sektora.

Ključni problemi dodatno proističu iz izrazito loše putne infrastrukture i nedovoljno razvijenih aerodromskih kapaciteta. Crna Gora se suočava s ozbiljnim izazovima u ovom segmentu, od neadekvatne putne mreže i sporog napretka u izgradnji auto-puteva, do ograničenih mogućnosti glavnih saobraćajnih čvorišta.

TURIZAM O TURIZMU

Negativan pritisak na sektor pojačalo je i povećanje stope PDV-a na smještaj sa 7% na 15% početkom 2025. godine, što je znatno podiglo troškove i smanjilo konkurentnost u odnosu na turističke destinacije u regionu. Dodatno, hronični nedostatak radne snage otežava pružanje kvalitetnih usluga i održavanje sezonske potražnje, produžujući postojeće slabosti turizma kao strateške grane crnogorske ekonomije.

U OCJENI SEKTORA TURIZMA, KOMPANIJE ČLANICE SAVJETA SU PREPOZNALE SLJEDEĆE KLJUČNE FAKTORE KOJI UTIČU NA NJEGOVU ATRAKTIVNOST:

Izražena sezonalnost i nedostatak podrške za razvoj turizma tokom cijele godine;

Loša avio-povezanost Crne Gore te neadekvatni aerodromski infrastrukturni kapaciteti;

Nedovoljno razvijena putna infrastruktura, te veliki problem dostupnosti Crne Gore kao destinacije;

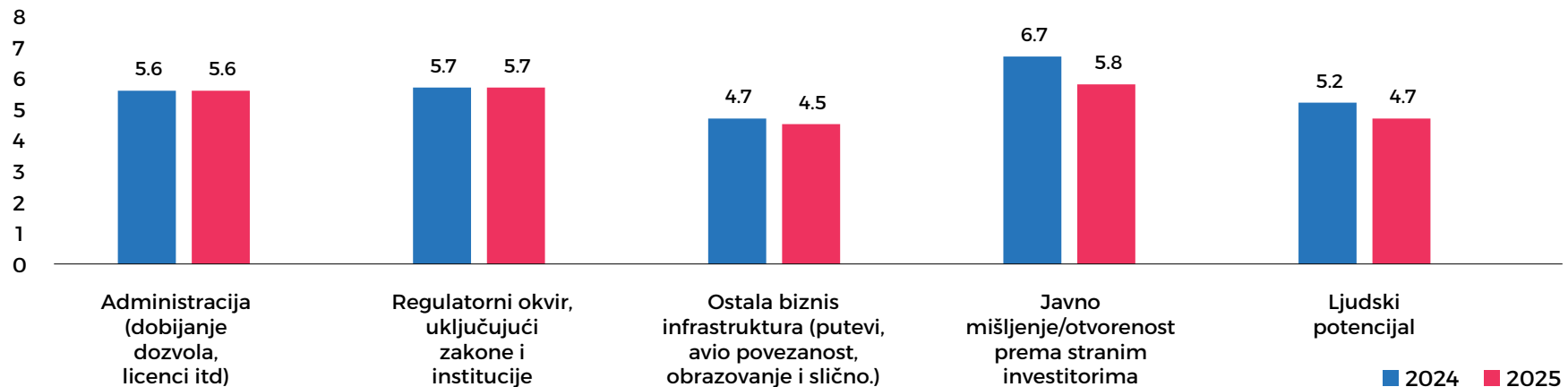
Neefikasnosti prilikom izdavanja radnih dozvola za strance;

Nedovoljno usklađena obrazovna politika s potrebama sektora turizma;

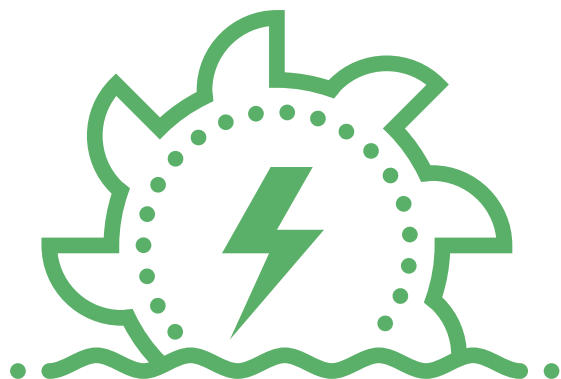
Cjenovna politika koja negativno utiče na atraktivnost sektora turizma;

Nedostatak master plana u turizmu te nedovoljno sprovođenje strateških politika upravljanja sektorom turizma;

Značajno prisustvo neformalne ekonomije negativno utiče na poslovanje privrednih subjekata u ovoj oblasti.

4.2.4 PROIZVODNJA / ENERGETIKA

6.1

^ 0.1

Četvrti indeks koji utiče na indeks lakoće poslovanja odnosi se na proizvodnju/energetiku.

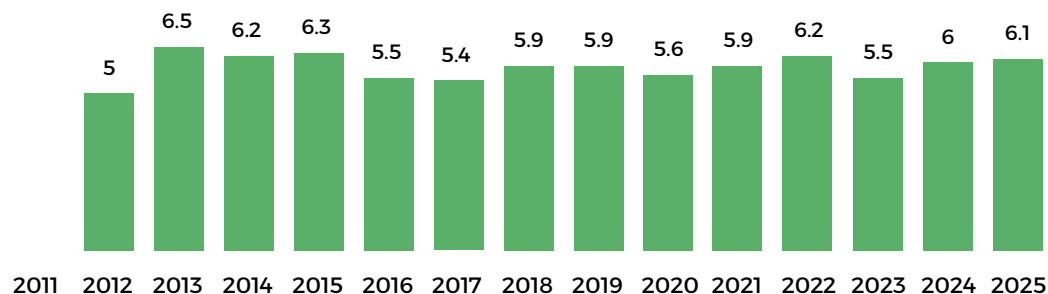
Sektor proizvodnje i energetike već drugu godinu zaredom bilježi rast. Nakon prošlogodišnjeg povećanja od 0,5 poena, u 2025. godini zabilježen je dodatni rast od 0,1 poen, pa vrijednost indeksa sada iznosi 6,1. Iako je u posljednje dvije godine ostvaren pozitivan trend, ukupna ocjena i dalje ostaje niska, što ukazuje da postoji veliki prostor za unapređenje. To je ujedno i signal donosiocima odluka da kroz bolju koordinaciju i saradnju s privrednim subjektima stvore uslove za atraktivnije i konkurentnije poslovno okruženje u ovom sektoru koje će omogućiti valorizaciju značajnih potencijala.

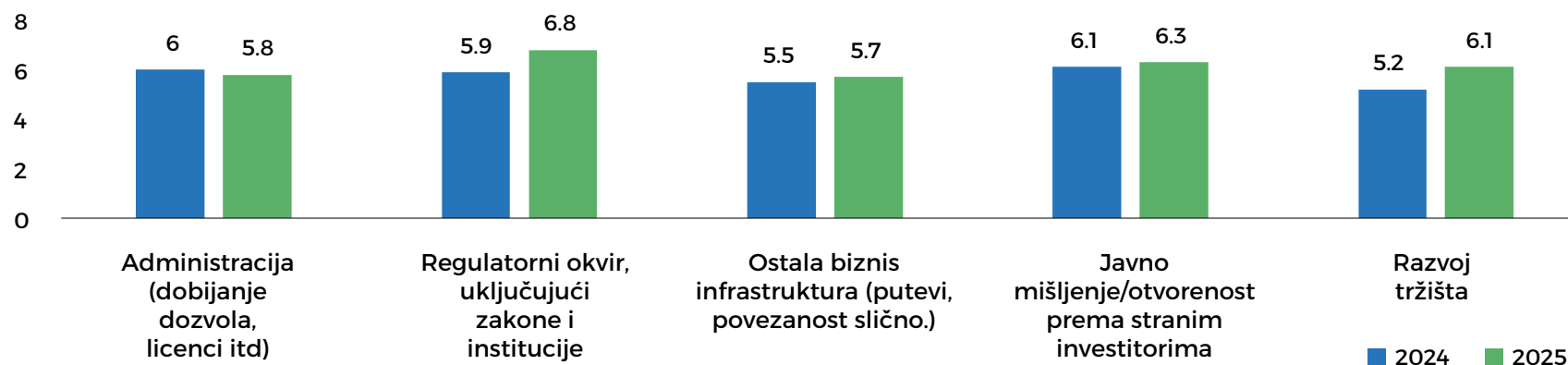
Posmatrajući faktore koji determinišu ovaj indeks, uočljiv je njihov pojedinačni rast. Najznačajniji je napredak u regulatornom okviru, kao rezultat važnih zakonskih i strateških promjena usvojenih u prethodnom periodu. Među nji-

ma se izdvajaju Nacionalni plan za energetiku i klimatske politike i Zakon o obnovljivim izvorima energije, koji daju veću pravnu sigurnost i jasnije smjernice za poslovanje. Dodatno, jačanje institucija, stroža kontrola sprovođenja propisa i razvoj digitalnih platformi za administrativne postupke doprinijeli su efikasnosti i povjerenju u regulatorni okvir.

Veliki porast zabilježen je i u domenu razvoja tržišta. Na to su uticale mjere usmjerene na unapređenje poslovne infrastrukture i lakši pristup kapitalu. Posebno se izdvajaju podsticaji za zelene investicije, veća ponuda edukativnih programa za jačanje kapaciteta privrede, kao i digitalizacija procesa, koja je omogućila veću transparentnost i dostupnost informacija. Poboljšano povezivanje s evropskim i međunarodnim tržištima dodatno je otvorilo nove poslovne mogućnosti, što su investitori prepoznali kao snažan signal razvoja i otpornosti sektora.

PROIZVODNJA / ENERGETIKA

U OCJENI SEKTORA TURIZMA, KOMPANIJE ČLANICE SAVJETA SU PREPOZNALE SLJEDEĆE KLJUČNE FAKTORE KOJI UTIČU NA NJEGOVU ATRAKTIVNOST:

Nedostatak i nedovoljna dostupnost podrške za projekte koji promovišu zelenu tranziciju i energetske efikasnost;

Nedovoljna saradnja između lokalnih, ali i institucija na nacionalnom nivou i privrednih subjekata u domenu implementacije razvojnih projekata u ovom sektoru;

Nedostatak finansijskih sredstava i posebnih politika koje bi promovisale i podržale modernizaciju postojeće tehnologije;

Nedovoljno razvijena svijest o zaštiti životne sredine;

Nedovoljno razvijen obrazovni sistem koji ne prati potrebe tržišta, posebno u segmentu savremenih tehnologija;

Nedovoljno olakšane procedure za dobijanje dozvola ili koncesije za energetske ili proizvodne projekte;

Nedostatak poreskih olakšica za izvoznike;

Nepostojanje jasne strategije za unapređenje produktivnosti crnogorske ekonomije.

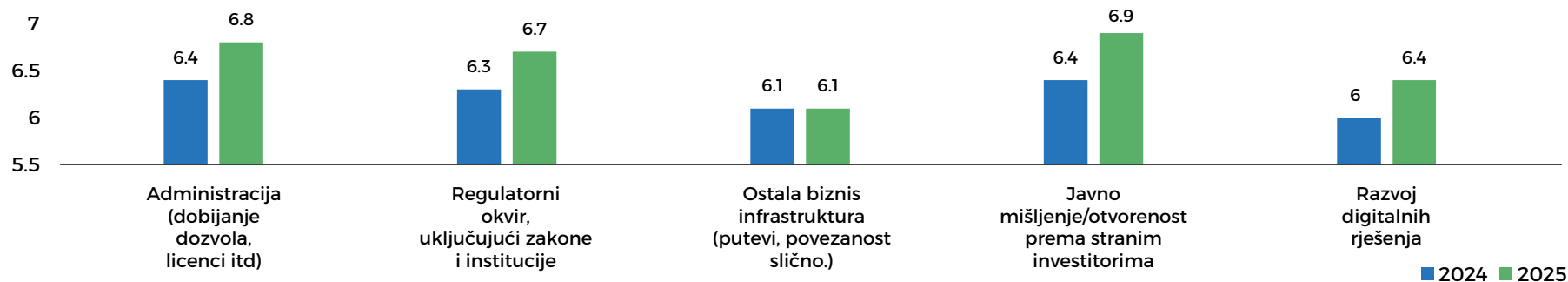
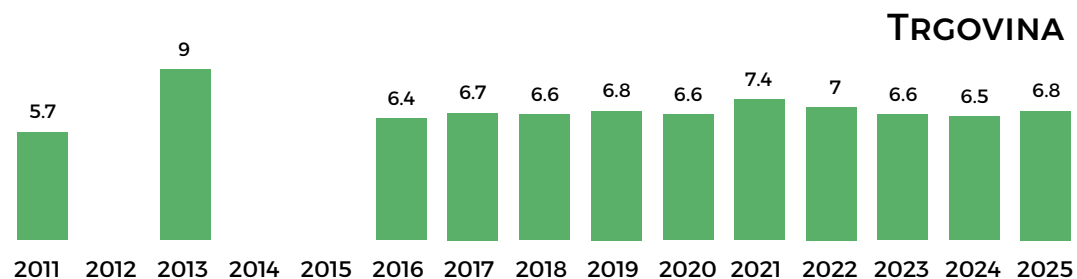
6.8
^ 0.3

4.2.5 TRGOVINA

Nakon trogodišnjeg pada, indeks sektora trgovine bilježi rast.

U 2025. godini indeks sektora trgovine porastao je za 0,3 poena i sada iznosi 6,8, što ukazuje na određena unapređenja u ovom sektoru. Ipak, vrijednosti zabilježene u ranijim istraživanjima, posebno tokom 2021. i 2022. godine, bile su znatno više, što potvrđuje da i dalje postoji niz barijera koje treba ukloniti kako bi se osigurao održiv rast ovog indeksa.

Ovogodišnji rast zabilježen je kod svih faktora, izuzev poslovne infrastrukture koja stagnira. Važno je, međutim, naglasiti da je riječ o percepciji poslodavaca koji ne dolaze direktno iz sektora trgovine. To znači da opšti utisak o stanju u trgovini ukazuje na pozitivne pomake, ali da je za potpuniju i realniju procjenu potrebno uključiti i ocjene domaćih kompanija koje posluju unutar samog sektora.

**PORED NAVEDENIH, ISPITANICI
NAVODE I SLJEDEĆE FAKTORE:**

Nedovoljna efikasnost carinskih
i graničnih procedura za
kretanje robe, što u značajnoj
mjeri usporava potencijal
rasta ovog sektora;

Nedostatak radne snage,
koji utiče na mogućnosti
za rast i razvoj sektora;

Nedovoljno razvijen sistem
antimonopolskih politika i praksi
te nedovoljno razvijeni standardi;

Postojanje neformalne
ekonomije koja u velikoj
mjeri otežava poslovanje i
smanjuje mogućnost rasta;

Selektivan rad inspekcijskih
službi koji ne primjenjuju
iste procedure i kriterijume
za sve privredne subjekte;

Stanje i kapacitet putne
infrastrukture.

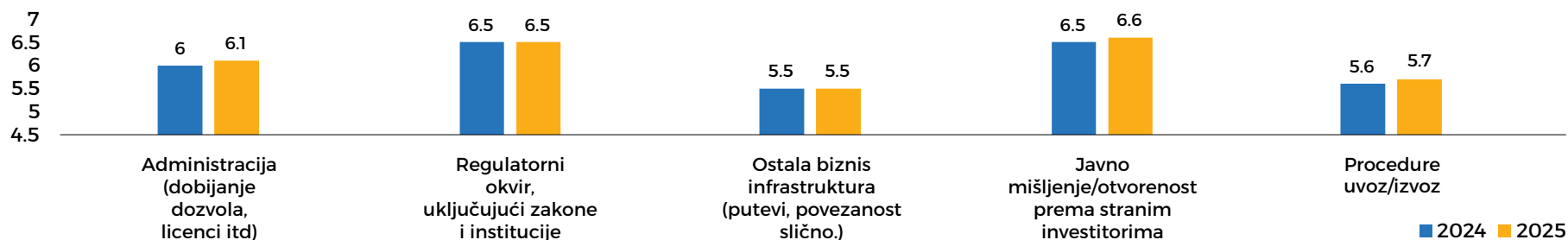
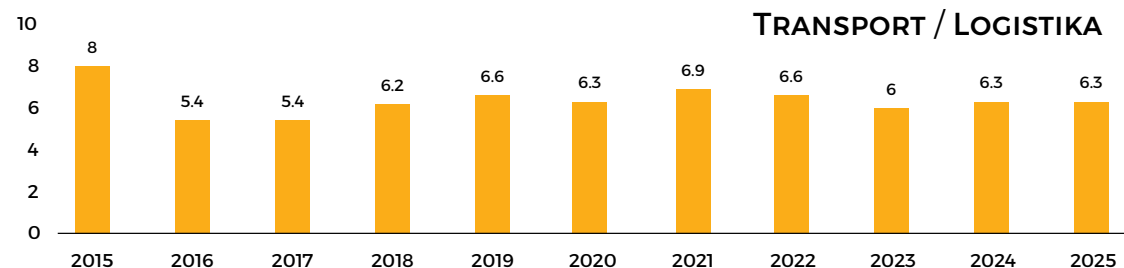
4.2.6 TRANSPORT / LOGISTIKA

Posljednji indeks koji ulazi u obračun ukupne ocjene lakoće poslovanja odnosi se na sektor transporta i logistike.

Ocjena indeksa transporta i logistike u 2025. godini iznosi 6,3, što ukazuje na stagnaciju. Razlozi za ovakav rezultat postaju jasni kada se sagledaju pojedinačni faktori koji određuju vrijednost indeksa. Kod većine njih bilježi se skoro potpuna stagnacija, dok je posebno zabrinjavajuća niska ocjena poslovne infrastrukture, koja obuhvata putnu mrežu, stanje graničnih prelaza i srodne segmente ključne za nesmetano poslovanje.

Ovi rezultati pokazuju da loša saobraćajna infrastruktura, ograničeni kapaciteti i zastarjeli standardi na granicama i dalje predstavljaju ozbiljan teret za konkurentnost. Dodatno, složene i vremenski zahtjevne procedure za uvoz i izvoz ostaju velika prepreka za kompanije, usporavaju trgovinske tokove i povećavaju operativne troškove.

Nalazi jasno ukazuju na prioritete oblasti u kojima je neophodno hitno djelovati - modernizovati transportnu i graničnu infrastrukturu, ubrzati i digitalizovati carinske i logističke procedure i ojačati institucionalne kapacitete kako bi se obezbijedio efikasniji protok roba, ljudi i kapitala.

**KAO OSTALE FAKTORE KOJI
DETERMINIŠU OCJENU SEKTORA
ISPITANICI NAVODE SLJEDEĆE:**

Nedovoljno razvijena putna
infrastruktura i potreba za daljom
izgradnjom većeg broja brzih
cesta i mreže auto-puteva;

Neophodna je bolja integracija
s regionalnim i transportnim
koridorima EU;

Nedovoljna dostupnost
multimodalnih logističkih
čvorišta i skladišnih kapaciteta;

Nedovoljno razvijena
mreže dostave;

Nedostatak i nedovoljno razvijen
ljudski kapital u ovoj oblasti;

Nedovoljno razvijeni digitalni
servisi, naročito u okviru javne
uprave, uz istovremeno slab nivo
saradnje domaćih kompanija
i državnih institucija;

Luka Bar raspolaže značajnim
kapacitetima i potencijalima,
ali oni ostaju slabo iskorišćeni
i nedovoljno modernizovani.

4.3. ANALIZA I OCJENA INDEKSA EKONOMSKIH PARAMETARA

Pored ocjenjivanja ekonomskih sektora u Crnoj Gori, metodologija korišćena u Bijeloj knjizi uključuje i analizu ekonomskih parametara koji utiču na lakoću poslovanja u zemlji.

TRŽIŠTE RADA I ZAPOSŁJAVANJE _____ < 0.2 **5.4**

LJUDSKI KAPITAL _____ > 0.1 **5.6**

RAZVOJ NEKRETNINA _____ > 0.4 **6.0**

REGULATORNI OKVIR _____ **5.6**

PRVA GODINA MJERENJA INDIKATORA

EFIKASNOST JAVNE UPRAVE _____ **4.8**

PRVA GODINA MJERENJA INDIKATORA

OPOREZIVANJE _____ < 0.1 **5.7**

NEFORMALNA EKONOMIJA _____ > 0.2 **5.3**

KORPORATIVNO UPRAVLJANJE _____ > 0.5 **6.2**

VLADAVINA PRAVA _____ > 0.3 **5.3**

DIGITALIZACIJA JAVNIH USLUGA _____ = **5.0**

PROPISI O JAVNO-PRIVATNOM PARTNERSTVU _____ > 0.1 **5.4**

ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA _____ > 0.3 **5.9**

JAVNE NABAVKE _____ > 0.5 **5.9**

ZELENA TRANZICIJA _____ > 0.5 **5.0**

INOVACIJE I TRANSFER TEHNOLOGIJA _____ **5.4**

PRVA GODINA MJERENJA INDIKATORA

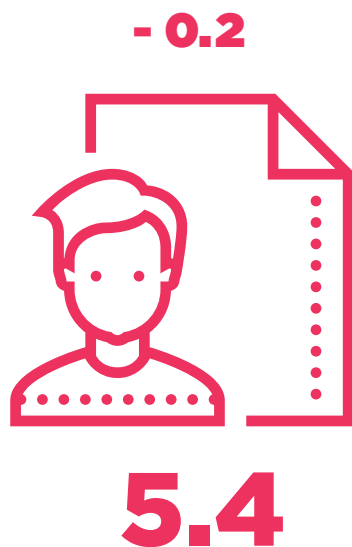

UČEŠĆE U PROCESU DONOŠENJA ODLUKA PUTEM SSI _____ > 0.5 **6.6**

UČEŠĆE U PROCESU DONOŠENJA ODLUKA KAO PRIVREDNO DRUŠTVO _____ = **5.7**

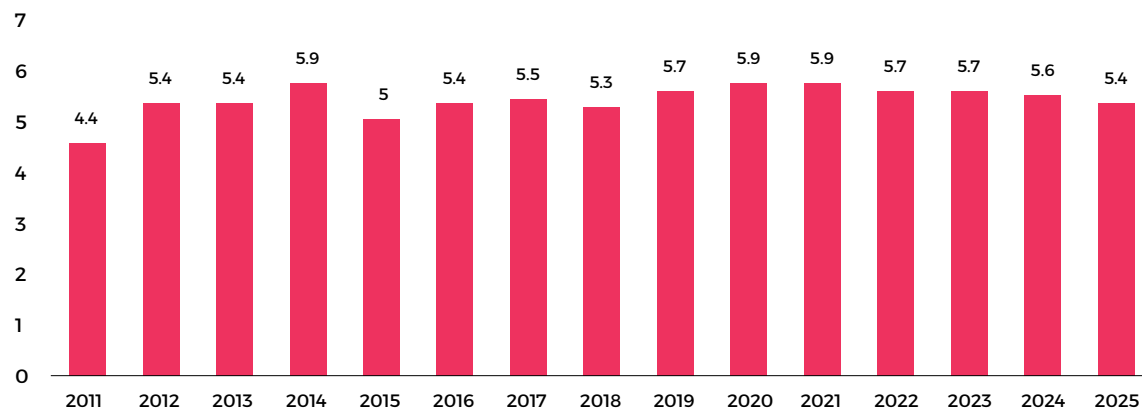
4.3.1 TRŽIŠTE RADA I ZAPOSŁJAVANJE

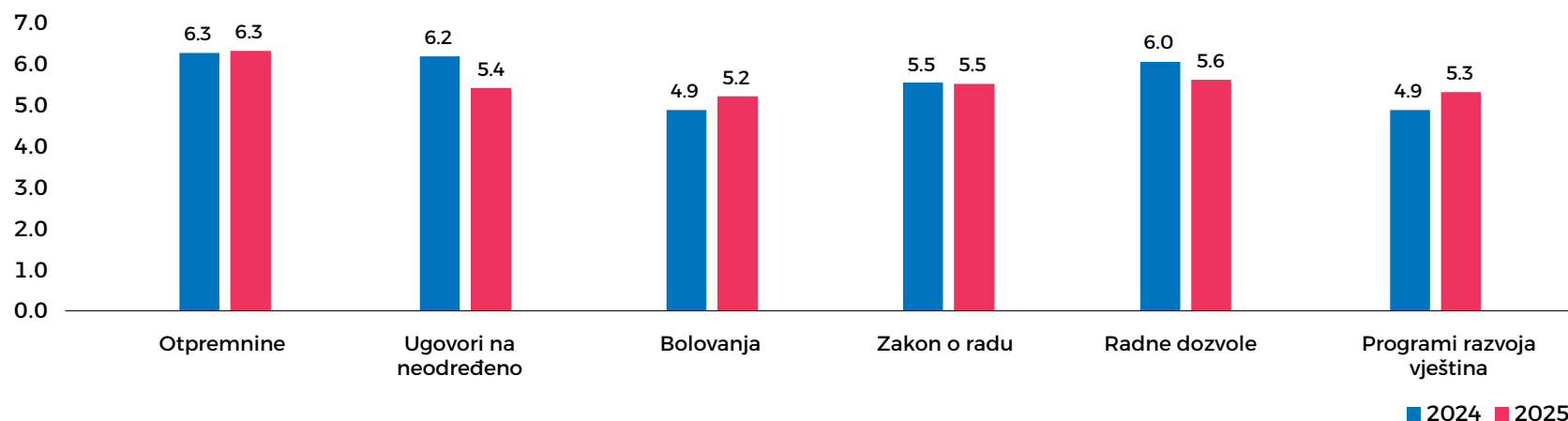

Indeks tržišta rada i zapošljavanja, koji obuhvata propise koji se odnose na radne odnose - uključujući otpremnine, bolovanja, ugovore na određeno vrijeme i druge aspekte - već drugu godinu zaredom bilježi pad. Njegova vrijednost u 2025. iznosi 5,4, što je za 0,2 poena niže u odnosu na prethodnu godinu, a ujedno predstavlja jednu od najnižih ocjena od početka mjerenja.

Kao i ranijih godina, ovako niska ocjena potvrđuje da u ovoj oblasti postoje dugoročni sistemski problemi koji nijesu prevaziđeni. Zbog toga preporuke i izazovi identifikovani još u prvim ciklusima mjerenja ostaju aktuelni i danas.

Među faktorima koji utiču na konačnu vrijednost indeksa tržišta rada, najnižu ocjenu i dalje ima mogućnost korišćenja bolovanja. Ipak, zabilježen je određeni rast ovog pokazatelja, što ukazuje na poboljšanja u pristupu i upravljanju bolovanjima.

S druge strane, značajan pad ocjena evidentiran je kod faktora koji se odnose na ugovore na određeno vrijeme i radne dozvole. Smanjenje ocjene u dijelu ugovora na određeno vrijeme može se povezati s izmjenama Zakona o radu iz 2024. godine, kojim je maksimalno trajanje ovih ugovora skraćeno sa 36 na 24 mjeseca. Kada je riječ o radnim dozvolama, pad ocjene odražava složenost i restriktivnost procedura, kao i česte nenajavljene izmjene pravila za zapošljavanje stranih radnika.

Blago pozitivno kretanje zabilježeno je kod programa razvoja vještina. Poslodavci prepoznaju izvjestan napredak u dostupnosti i kvalitetu edukativnih i stručnih programa – poput treninga, radionica i kurseva – koji zaposlenima omogućavaju sticanje novih znanja i praktičnih sposobnosti. Ipak, ukupna niska ocjena i dalje ukazuje na strukturne probleme u ovoj oblasti.

POSLODAVCI SU PREPOZNALI I SLJEDEĆE IZAZOVE:

Neophodnost usklađivanja Zakona o radu s međunarodnim standardima;

Unapređenje sistema uz kreiranje jasnih i transparentnih propisa i procedura za izdavanje radnih dozvola;

Nedovoljna efikasnost mjera aktivnih politika zapošljavanja, kao i njihova nedovoljna usklađenost s potrebama tržišta rada;

Nedovoljno promovisan i razvijen sistem hibridnog rada i rada od kuće;

Nedovoljno razvijena saradnja između privatnog i javnog sektora u dijelu promovisanja realne ekonomije;

Izražena konkurencija javnog sektora u domenu zapošljavanja.

4.3.2 LJUDSKI KAPITAL

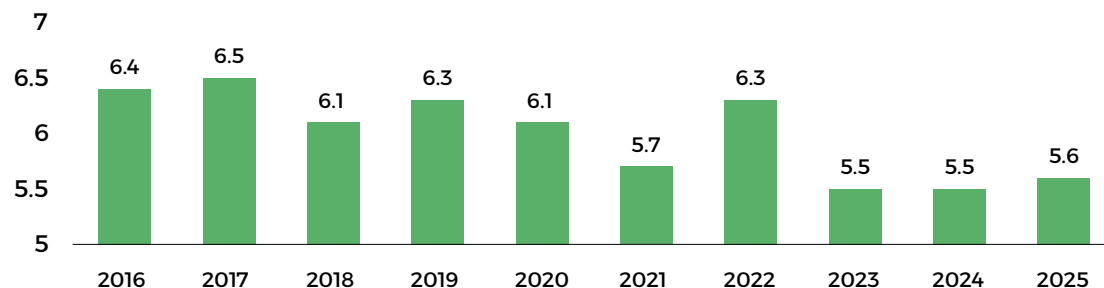
+ 0.1

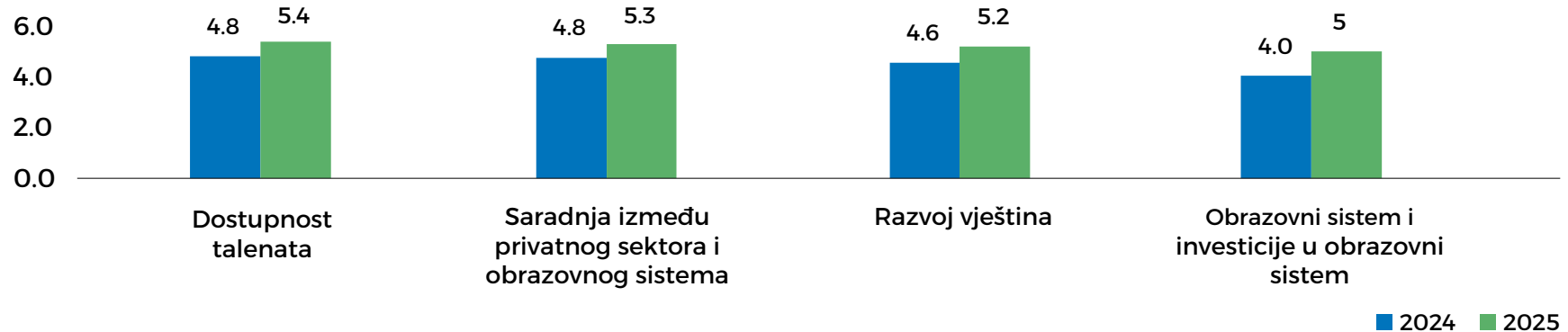

5.6

Ljudski kapital ima presudnu ulogu u oblikovanju poslovnog ambijenta svake zemlje, jer njegova dostupnost i kvalitet predstavljaju jedan od ključnih preduslova za snažnu i stabilnu ekonomiju. Ovaj indeks obuhvata dostupnost i nivo ulaganja u talente, saradnju između privatnog sektora i obrazovnih institucija, kao i druge relevantne aspekte, te zauzima važno mjesto u istraživanju. Nakon pada od 0,8 poena u 2023. i stagnacije tokom 2024. godine, u 2025. je zabilježen blagi rast i vrijednost indeksa sada iznosi 5,6.

Faktori koji određuju indeks ljudskog kapitala ove godine zabilježili su određeni rast, što predstavlja važan signal da kompanije počinju da prepoznaju pozitivne trendove na tržištu rada. Ipak, uprkos ovom napretku, ukupne ocjene ostaju izuzetno niske. Takvi rezultati šalju jasnu poruku donosiocima odluka da je neophodno uložiti znatno više napora i resursa u rješavanje ovih izazova. Kvalitet i dinamika tržišta rada ostaju od presudnog značaja za održiv i konkurentan ekonomski razvoj zemlje i zahtijevaju strateški, dugoročno usmjeren pristup.

ISPITANICI SU IDENTIFIKOVALI I GLAVNE IZAZOVE U OBLASTI RAZVOJA LJUDSKOG KAPITALA:

Nedovoljna usklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada, tj. neravnoteža između ishoda obrazovanja i potreba tržišta rada, naročito u domenu tehničkih i digitalnih vještina;

Nedostatak kurikuluma za specifične oblasti, posebno u pogledu savremenih tehnologija;

Nedovoljno brze reforme u obrazovnom sistemu koje ne prate potrebe privrede posebno u segmentu digitalnih vještina;

Migracija mladih profesionalaca;

Tržišni uslovi u značajnoj mjeri otežavaju zadržavanje i motivisanje kvalifikovanog kadra na malom i kompetitivnom tržištu;

Nedostatak radne snage s potrebnim znanjima i vještinama koje su potrebne tokom sezone u turističkim centrima;

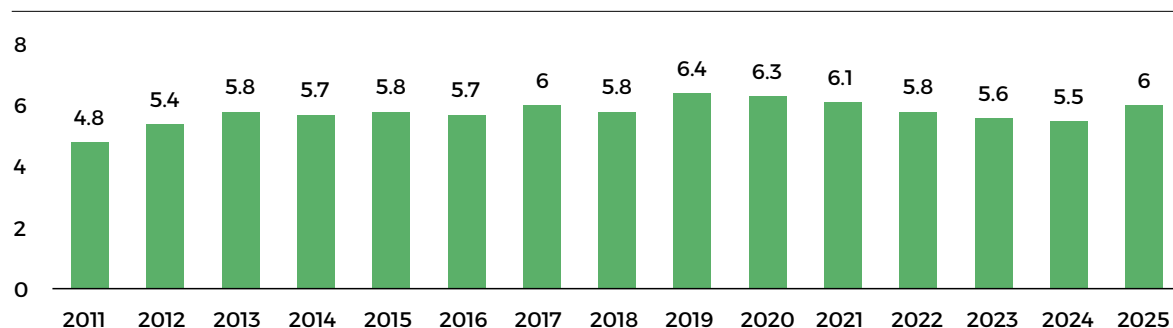
Rasprostranjena nejednakost u pristupu obrazovanju, uslovljena mjestom boravka, ograničava razvoj visoko kvalifikovane radne snage i smanjuje ukupnu produktivnost rada u Crnoj Gori.

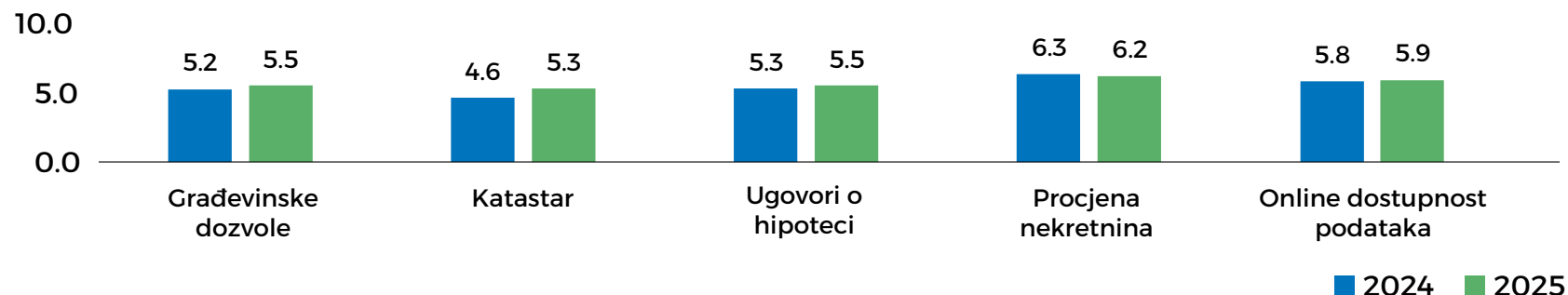
4.3.3 RAZVOJ NEKRETNINA

Treći indeks iz ovog segmenta odnosi se na razvoj nekretnina i obuhvata procedure za izdavanje građevinskih dozvola, procese registracije, rad katastra, realizaciju ugovora o hipoteci i srodne aspekte. Nakon pet godina negativnih trendova, u 2025. godini prvi put je zabilježen rast – za 0,5 poena – pa ocjena sada iznosi 6,0.

Građevinske dozvole, katastar, ugovori o hipoteci i online dostupnost podataka u 2025. godini zabilježili su pozitivne pomake, što predstavlja ohrabrujući signal napretka u ovom segmentu razvoja nekretnina. Rast je rezultat nekoliko ključnih faktora: unapređenja digitalizacije administrativnih procesa čime je omogućena brža i transparentnija obrada zahtjeva, integracije informacijskih sistema katastarskih i građevinskih službi, te veće dostupnosti podataka putem online platformi. Pored toga, realizacija zakonskih i regulatornih mjera usmjerenih na pojednostavljenje procedura i smanjenje birokratskih barijera doprinijela je efikasnijem izdavanju dozvola i vođenju evidencije nepokretnosti.

Poslodavci su prepoznali navedene pozitivne promjene, što ukazuje na izvjesni napredak u efikasnosti i transparentnosti sistema u oblasti nekretnina. Ipak, ukupne ocjene i dalje ostaju niske, što jasno pokazuje da su prisutni višegodišnji izazovi vezani za složenost procedura, ograničene administrativne kapacitete i tehnička ograničenja digitalnih rješenja. Stoga je evidentna potreba za nastavkom reformi, kontinuiranim ulaganjima u modernizaciju i jačanjem institucija, kako bi se u potpunosti iskoristio potencijal sektora i njegova važna uloga u podršci ekonomskom razvoju Crne Gore.

KAO DODATNE FAKTORE I IZAZOVE KOJI UTIČU NA RAZVOJ INDEKSA ISPITANICI SU NAVELI:

Netransparentno donošenje odluka i nedovoljno predvidive politike koje se odnose na urbanističko planiranje;

Netransparentno usvajanje Prostornog plana, kao i prostornih planova za određene lokalne samouprave;

Nedostatak strateškog pristupa, strateških dokumenata i politika neophodnih za jasnu koordinaciju svih mjera i aktivnosti donosilaca odluka;

Nepostojanje online registra nekretnina na sjeveru Crne Gore otežava procjenu ulaganja;

Nepostojanje zvanično dostupnog popisa kompletne infrastrukture (putne, nekretnina itd.), odnosno jedinstvenog informacionog sistema regulisanog zakonom o planiranju i izgradnji, iako resorno Ministarstvo posjeduje isti;

Neunificiran i veoma dug proces dobijanja dozvola za počinjanje ili obavljanje djelatnosti u određenim sektorima (turizam, proizvodnja, energetika itd.);

Nedovoljno efikasna administracija;

Nedovoljno razvijene politike upravljanja otpadom na državnom nivou (strateško upravljanje) kao i nedovoljno razvijena svijest o potrebi selektivnog odvajanja otpada;

Nedovoljna briga o zaštiti životne sredine, kako od privrede, tako i od građana.

4.3.4 REGULATORNI OKVIR

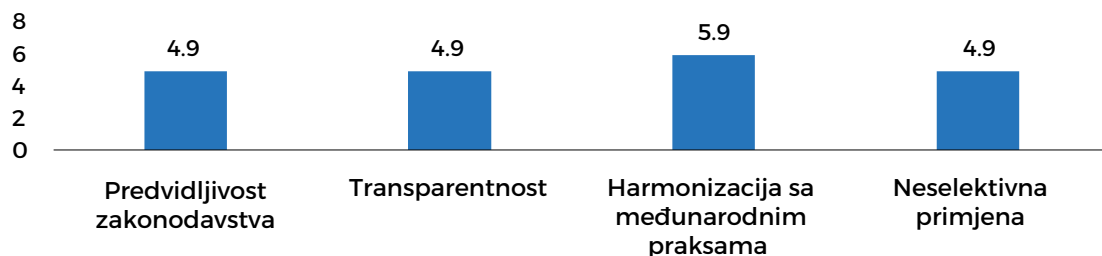

5.6

Novi indeks uveden u 2025. godini odnosi se na regulatorni okvir i ocjenjuje njegovu predvidivost, transparentnost i usklađenost s međunarodnim standardima i praksama. Ostvarena vrijednost

od 5,6 ukazuje na značajan prostor za unapređenje, posebno u pravcu jačanja regulatorne stabilnosti i usklađivanja s najboljim međunarodnim praksama, kako bi se stvorilo povoljnije poslovno okruženje i podstakao održivi ekonomski razvoj.

Tri od četiri faktora koja određuju konačnu ocjenu imaju izuzetno nisku vrijednost od 4,9 – riječ je o predvidivosti zakonodavstva, transparentnosti i neselektivnoj primjeni zakona. Jedini indikator s ocjenom iznad 5 jeste harmonizacija s međunarodnim praksama, koja iznosi 5,9. Ovakvi rezultati jasno odražavaju nezadovoljstvo poslodavaca dosadašnjim napretkom, posebno u dijelu stabilnosti zakonodavnog okvira i transparentnosti. Ponovo se šalje snažna poruka da tržište zahtijeva veću predvidivost i otvorenost, dok donošenje ad hoc odluka i dalje ima direktne negativne posljedice na poslovni ambijent. Dodatno, nezadovoljstvo tempom usklađivanja domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima ostaje važan izazov za dalja poboljšanja poslovne klime.

OD OSTALIH FAKTORA KOJI UTIČU NA NIVO OCJENE REGULATORNOG OKVIRA IZDVAJA SE:

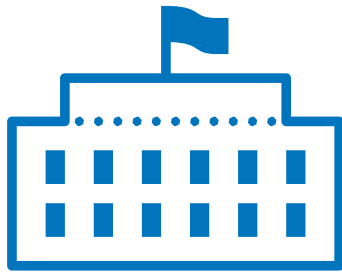
Iako proces pridruživanja EU podrazumijeva harmonizaciju zakonodavstva s evropskim pravilima, u Crnoj Gori poseban izazov predstavlja nedosljedna implementacija već usvojenih zakonskih rješenja;

Veoma česte promjene zakonske regulative, najčešće bez uključivanja zainteresovanih strana, naročito kada poslanici u Parlamentu direktno predlažu izmjene određenih rješenja;

Neblagovremenost i nedosljednost u usvajanju podzakonskih akata;

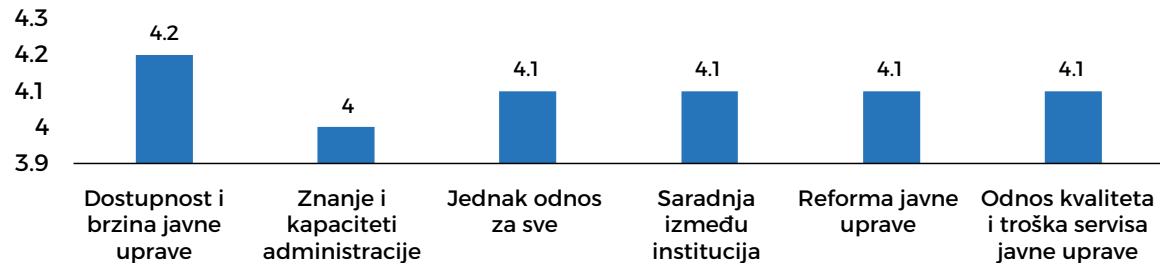
Nedovoljno razvijeni institucionalni kapaciteti naročito u segmentu tumačenja i sprovođenja zakonskih rješenja.

4.3.5 EFIKASNOST JAVNE UPRAVE

4.8

Efikasnost javne uprave predstavlja jedan od ključnih faktora za stvaranje povoljnog poslovnog okruženja i podsticanje ekonomskog razvoja. Upravo iz tog razloga, u 2025. godini uveden je novi indeks kojim se ocjenjuje rad javne uprave kroz funkcionisanje institucija, stepen efikasno-

sti, jednak pristup svim korisnicima i sprovedene reforme. Ovaj pokazatelj pruža uvid u kvalitet rada administracije u pogledu brzine i transparentnosti usluga, dosljednosti u primjeni pravila i usklađenosti sa savremenim standardima i praksama.

U 2025. godini vrijednost indeksa iznosi 4,8, što jasno ukazuje na nizak nivo efikasnosti i identifikuje oblasti u kojima je neophodno dodatno djelovanje kako bi se unaprijedio kvalitet javnih usluga. Ovogodišnji rezultati otkrivaju ozbiljne izazove: izuzetno nisku ocjenu dobili su znanje i kapacitet administracije (4,0), kvalitet usluga, troškovi javne uprave, sprovođenje reformi, me-

đuinstitucionalna saradnja i jednak odnos prema korisnicima (4,1), dok je indikator dostupnosti i brzine usluga ocijenjen sa svega 4,2.

Ovi podaci šalju snažnu poruku o potrebi hitnog djelovanja. Neophodno je unaprijediti pristup uslugama za građane i privredu, povećati transparentnost i predvidivost rada institucija, uvesti inovativna digitalna rješenja i osigurati ravnomjeran pristup svim korisnicima. Ključno je i ubrzati usklađivanje domaćih procedura i zakonodavstva s međunarodnim standardima, kako bi se ojačalo povjerenje u institucije i stvorio stabilniji pravni okvir koji podržava dugoročni ekonomski razvoj i evropske integracije Crne Gore.

KAO OSTALI FAKTORI KOJI UTIČU NA VEOMA NISKU OCIJENU U OVOJ OBLASTI NAVODE SE:

Sporost i nedovoljna efikasnost javne uprave u dijelu rješavanja zahtjeva poslovne zajednice;

Čest nedostatak institucionalne memorije zbog čestih političkih uticaja na samu upravu;

Nedovoljno razvijeni elektronski servisi uprave što dodatno usporava proces dobijanja određenih dokumenata, licenci i slično;

Nedovoljna stručnost zaposlenih u javnoj upravi dovodi do različitih tumačenja zakonskih rješenja, od strane uprave za iste postupke;

Nedovoljna usmjerenost zaposlenih na ostvarivanje potreba krajnjih korisnika, odnosno građana;

Izostanak sistema za ocjenjivanje kompetencija, kvaliteta rada i ostvarenih rezultata zaposlenih u javnom sektoru.

4.3.6 OPOREZIVANJE

- 0.1

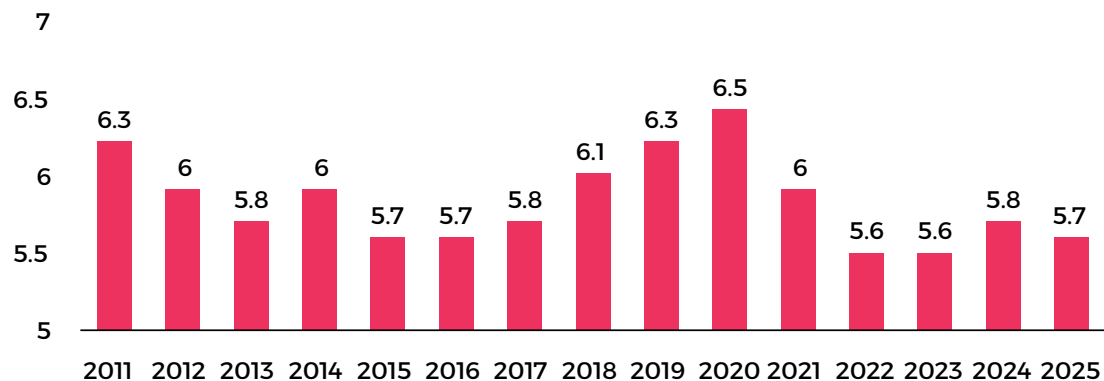

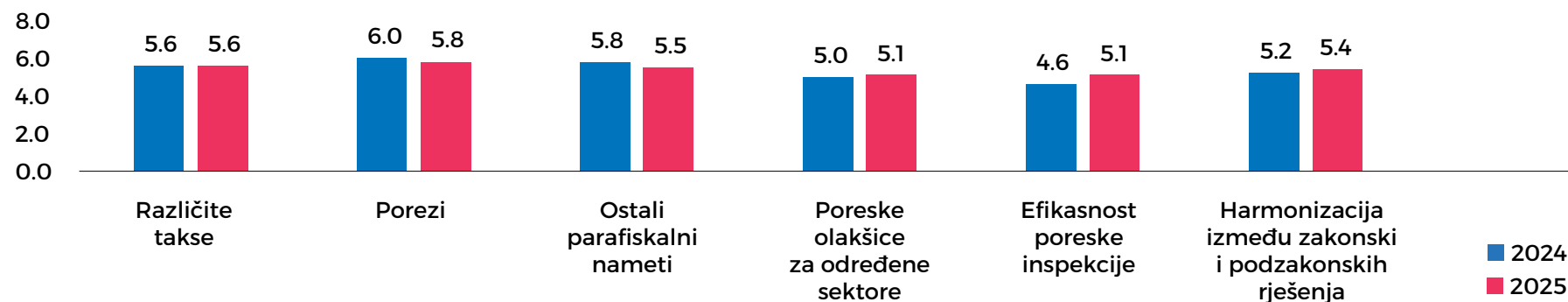
5.7

Oporezivanje obuhvata ocjenu različitih taksi, poreza i nameta, kao i sveukupnu usklađenost i transparentnost u plaćanju ili izbjegavanju plaćanja poreza.

Iako je u prethodnim godinama sektor oporezivanja bilježio pad ili stagnaciju uz niske rezultate, u 2024. godini zabilježen je određeni rast. Međutim, zbog čestih promjena i nedostatka transparentnosti, tokom 2025. godine ovaj indeks ponovo bilježi pad od 0,1 poen, pa njegova vrijednost sada iznosi 5,7.

Analiza faktora koji su oblikovali konačnu vrijednost pokazuje da ocjene i dalje ostaju niske, bez značajnijih promjena u odnosu na prethodnu godinu. Poslodavci kroz ove rezultate jasno ukazuju na značajan prostor za unapređenja i naglašavaju potrebu za kontinuiranim reformama. Poreska politika u tom kontekstu ima dvostruku ulogu - ključna je kako za ekonomski razvoj tržišta, tako i za privlačenje novih stranih investicija.

Kao glavni izazovi izdvajaju se nedovoljna efikasnost poreske inspekcije, izostanak poreskih olakšica za određene sektore i ograničena usklađenost zakonskog i podzakonskog okvira. Investitori i dalje pojedine odluke koje se odnose na poreze i parafiskalne namete ocjenjuju kao nepovoljne, što ima negativne implikacije po poslovni ambijent. Ovakvo stanje potvrđuje potrebu za dosljednijom poreskom politikom, većom predvidivošću i mjerama koje bi poboljšale poslovnu klimu i učinile tržište atraktivnijim za nove investicije.

MEĐU OSTALIM FAKTORIMA I PROBLEMIMA KOJI NEGATIVNO UTIČU NA NISKU OCJENU OVOG INDEKSA, ISPITANICI SU PREPOZNALI:

Česte promjene zakonske regulative, uvođenje novih opterećenja i povećavanje postojećih bez konsultacija s poslovnom zajednicom;

Netransparentno donošenje zakonskih rješenja, te mala uključenost u proces donošenja odluka;

Nekonzistentno tumačenje zakonske regulative od strane državnih službenika i sudskog sistema, što dovodi do nejasne i komplikovane implementacije zakona;

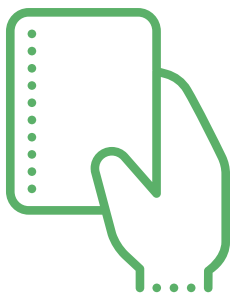
Nedovoljna efikasnost državnih organa u rješavanju zahtjeva kompanija čime se usporava proces poslovanja;

Nedovoljna prihvaćenost online servisa, posebno zbog činjenice da se određena dokumenta i dalje moraju dostavljati u papirnoj formi;

Nedovoljna zastupljenost i postojanje subvencija za inovacije i razvoj.

4.3.7 NEFORMALNA EKONOMIJA

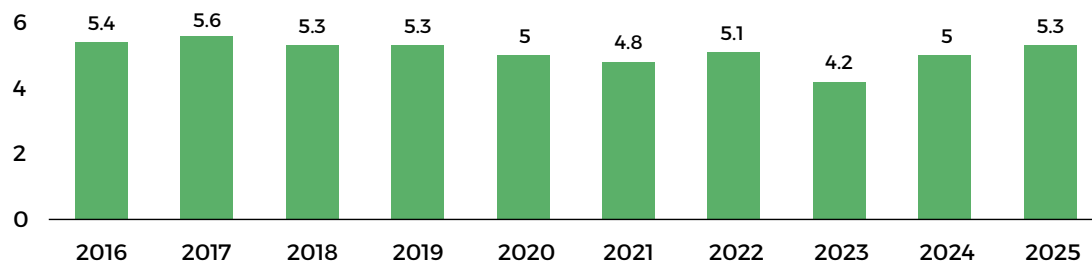
+ 0.2

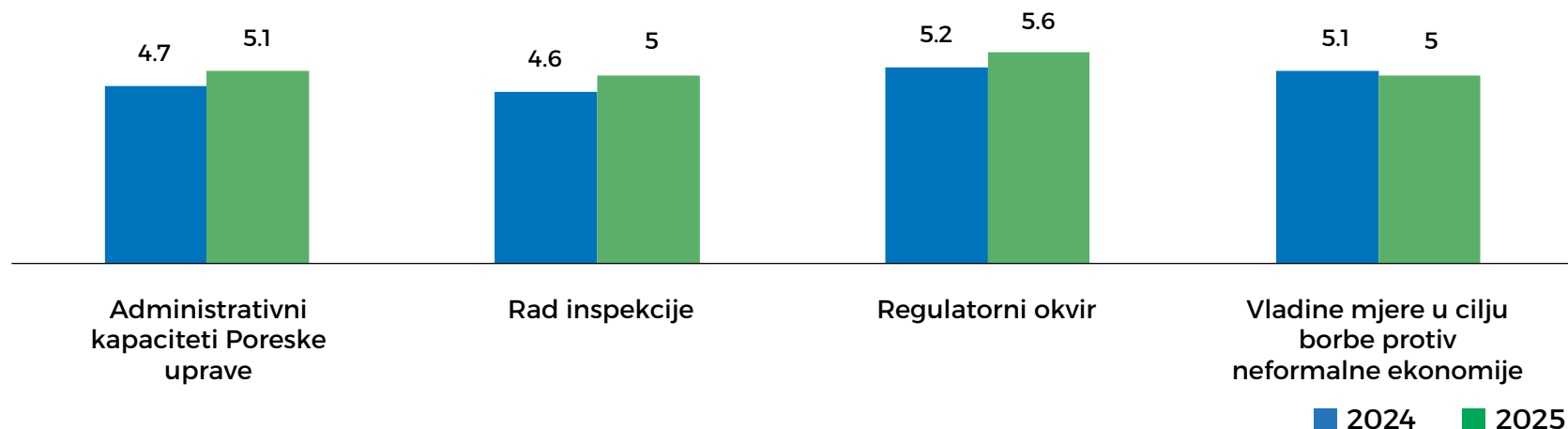

5.3

Neformalna ekonomija ostaje jedan od glavnih problema poslovnog ambijenta u Crnoj Gori. Nakon velikog pada vrijednosti indeksa tokom 2023. godine, u 2025. zabilježen je rast od 0,3 poena, pa njegova trenutna vrijednost iznosi 5,3.

Posmatrajući faktore koji utiču na ocjenu ovog indeksa, primjetan je blagi napredak u odnosu na prethodnu godinu, ali rezultati i dalje ukazuju na potrebu za značajnim unapređenjima. Poslodavci posebno naglašavaju nedostatke u administrativnim kapacitetima i radu inspekcijских službi, što ostaje jedno od ključnih ograničenja u borbi protiv neformalne ekonomije. Iako su zabilježena određena poboljšanja u regulatornom okviru, primjena Vladinih mjera i dalje nije na zadovoljavajućem nivou, a ove godine zabilježen je i blag negativan trend. Ovakva kretanja potvrđuju važnost dosljednijeg sprovođenja politika i jačanja institucionalnih kapaciteta, kako bi se stvorili uslovi za održiviji i transparentniji ekonomski sistem.

KAO PREOSTALE IZAZOVE I GLAVNE PREPREKE ZA RAZVOJ OVE OBLASTI ISPITANICI SU NAVELI:

Inspekcije u određenim oblastima i dalje ne pružaju dovoljno kvalitetan nadzor i imaju selektivnu primjenu zakonskih rješenja;

Nedostatak mjera u borbi protiv neregistrovanih subjekata, s obzirom na to da se trenutne mjere dominantno fokusiraju na kontrolu registrovanih, dok ne postoje kontrole za subjekte koji su potpuno van zakonskih okvira;

Uvećane poreske i druge stope dovode do rasta nivoa neformalne ekonomije;

Sprovođenje određenih zakona je nedosljedno, što u značajnoj mjeri produbljuje problem neformalne ekonomije;

Podsticaji za formalizaciju poslovanja slabi i nedovoljno učinkoviti;

Odsustvo mehanizma kontrole i nepoštovanje kaznene politike;

Nedostatak svijesti o plaćanju poreza kao obaveze svih;

Nedovoljna edukacija i nedostatak promotivnih kampanja u cilju razumijevanja značaja plaćanja poreskih obaveza;

Nedovoljno razvijena digitalna rješenja koja bi olakšala poslovanje, smanjila troškove, a samim tim povećala formalizaciju.

4.3.8 KORPORATIVNO UPRAVLJANJE

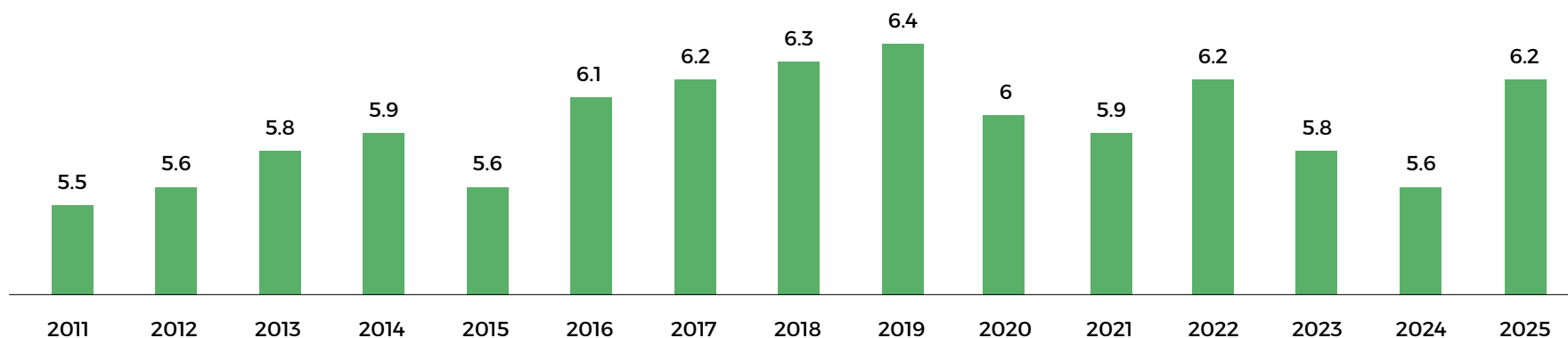
Indeks korporativnog upravljanja obuhvata segmente koji se odnose na finansijske izvještaje, propise o stečaju, kao i usklađivanje PDV-a s revizorskim standardima i praksama EU.

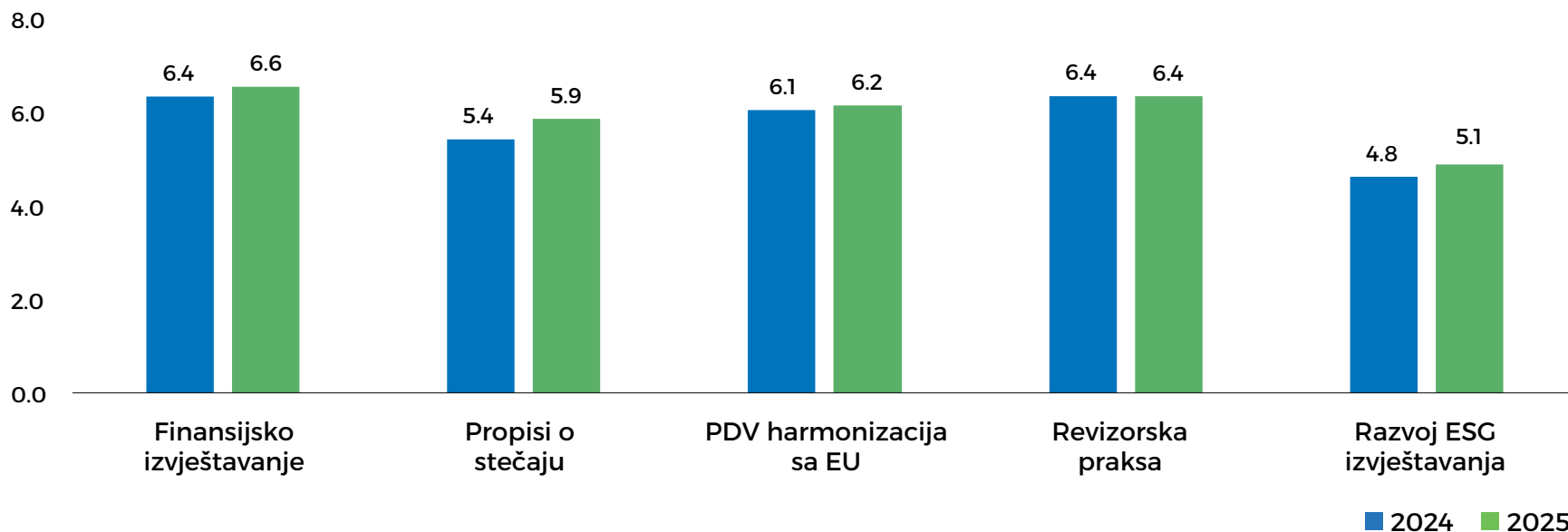
Nakon pada u prethodne dvije godine, vrijednost indeksa korporativnog upravljanja u 2025. godini bilježi rast od 0,6 poena i iznosi 6,2, čime se izjednačila s rezultatom iz 2022. godine.

U okviru faktora koji oblikuju ovaj indeks, ispitnici su i dalje najslabije ocijenili napredak u razvoju ESG izvještavanja, prepoznajući ga kao oblast koja zahtijeva dodatnu pažnju i ulaganja. S druge strane, zabilježena su poboljšanja u propisima o stečaju i usklađivanju PDV regulative sa standardima Evropske unije, što se tumači kao korak ka većoj transparentnosti i predvidivosti poslovnog okruženja. Ova unapređenja rezultat su usklađivanja sa EU direktivama i zakonodavnim inicijativama usvojenim tokom prethodne

godine, što je donijelo veću pravnu jasnoću i smanjilo regulatorne prepreke za poslovne subjekte. Uspostavljanje efikasnijih mehanizama u postupcima stečaja doprinijelo je boljoj zaštiti prava povjerilaca i bržem rješavanju insolventnosti, dok je harmonizacija PDV regulative olakšala trgovinske odnose unutar jedinstvenog evropskog tržišta.

Revizorska praksa ostala je stabilna, dok je finansijsko izvještavanje i dalje prepoznato kao oblast s najvišim standardima, što potvrđuje njegovu ključnu ulogu u jačanju povjerenja investitora i očuvanju tržišne discipline. Ukupan rast indeksa korporativnog upravljanja odražava pozitivne pomake u regulatornom okviru, ali i dalje ukazuje na značajne izazove, naročito u usklađivanju s najboljim međunarodnim praksama i unapređenju ESG izvještavanja kao ključne komponente savremene korporativne odgovornosti.

KAO OSTALI PRATEĆI FAKTORI I PROBLEMI U DIJELU KORPORATIVNOG UPRAVLJANJA NAVODE SE:

Potreba za intenzivnijim podizanjem svijesti i jačanjem kapaciteta za ESG upravljanje;

Nedovoljno transparentno i konzistentno tumačenje zakonskih normi iz ove oblasti od strane državnih službi;

Nedovoljno profesionalizovano upravljanje javnim preduzećima značajno ograničava razvoj konkurentnosti tržišta i umanjuje ukupnu efikasnost privrednog sistema;

Nedovoljno efikasna administracija koja u velikoj mjeri usporava poslovne aktivnosti;

Nedovoljno razvijena svijest o finansijskom izvještavanju i njihovom predstavljanju na berzama;

Nedovoljna transparentnost u transakcijama s povezanim stranama i nedovoljno razvijen sistem otkrivanje sukoba interesa;

Velika nekonzistentnost u dijelu tumačenja PDV regulative od strane lokalnih uprava.

4.3.9 VLADAVINA PRAVA

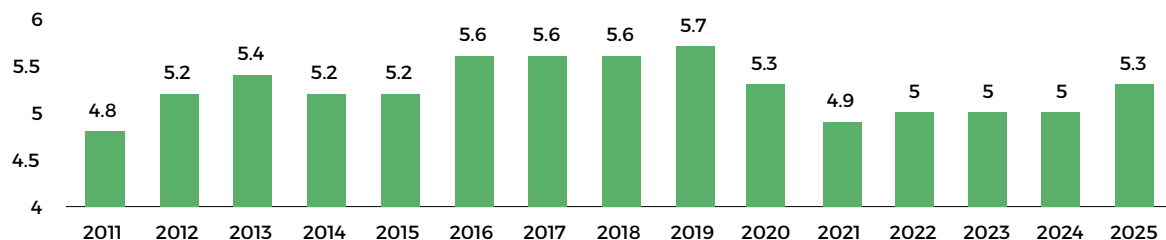

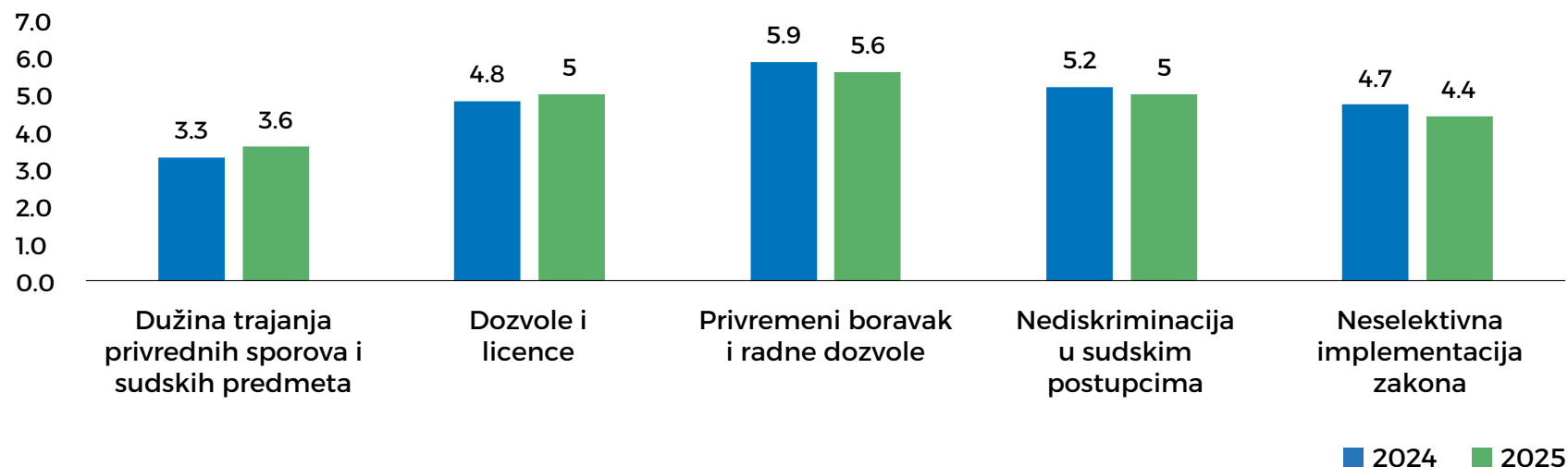
Indeks vladavine prava u ovom istraživanju obuhvata dužinu trajanja privrednih sporova i sudskih postupaka, izdavanje dozvola i licenci, boravišnih i radnih dozvola i druge poveza-

ne aspekte. Nakon tri godine stagnacije, u 2025. vrijednost ovog indeksa bilježi rast i iznosi 5,3. Dobijanje IBAR-a i određeni pozitivni iskoraci u reformama doprinijeli su tome da investitori prepoznaju blago poboljšanje u ovoj oblasti. Ipak, jasno je da brojni problemi i dalje ostaju prisutni, što ukazuje na potrebu za daljim, sistemskim unapređenjima.

Poslodavci su uočili blagi napredak u dužini trajanja sudskih sporova, što predstavlja pozitivan pomak, ali ovaj faktor i dalje ostaje najniže ocijenjen u cijelom istraživanju, jasno ukazujući na neophodnost hitnih poboljšanja u pravosudnom sistemu.

Istovremeno, tri ključna faktora – privremeni boravak i radne dozvole, nediskriminacija u sudskim postupcima i neselektivna primjena zakona – bilježe pad. Ovo ukazuje da, iako je unapređenje zakonodavnog okvira prepoznato kroz dobijanje IBAR-a, problemi u njegovoj implementaciji i dalje ostaju značajni. Takva situacija direktno utiče na smanjenje atraktivnosti investicionog i poslovnog ambijenta Crne Gore.

KAO OSTALI FAKTORI KOJI UTIČU NA OCJENU OVOG INDEKSA NAVEDENI SU SLJEDEĆI:

Nedovoljna transparentnost i nezavisnost u radu sudskih organa;

Nedostatak kadrovskog kapaciteta u sistemu u značajnoj mjeri usporava kompletne procese i reformu;

Veliki nesklad u tumačenju zakonskih rješenja od strane državnih, lokalnih službi i sudskih organa, što stvara velike probleme za privredne subjekte;

Neophodnost unapređenja mjera koji se odnose na antikorupciju i njihova neselektivna primjena;

Unapređenje izvršnosti sudskih odluka i na taj način unaprijediti pravnu zaštitu investicija;

Poboljšan pristup pravnoj pomoći.

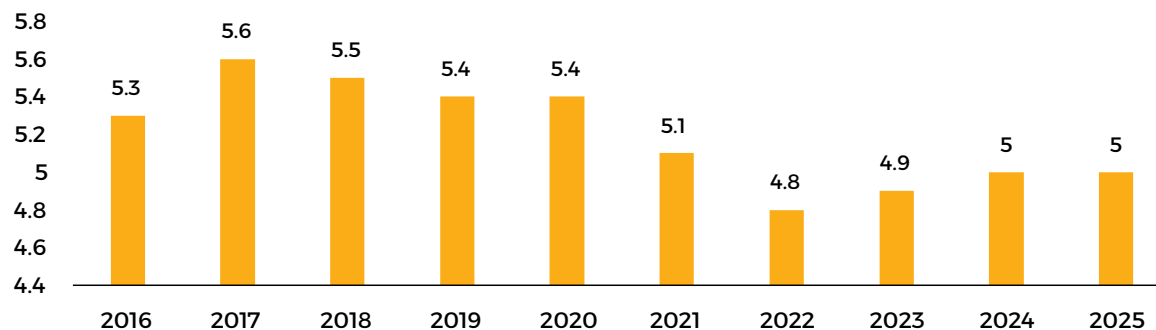
4.3.10 DIGITALIZACIJA JAVNIH USLUGA

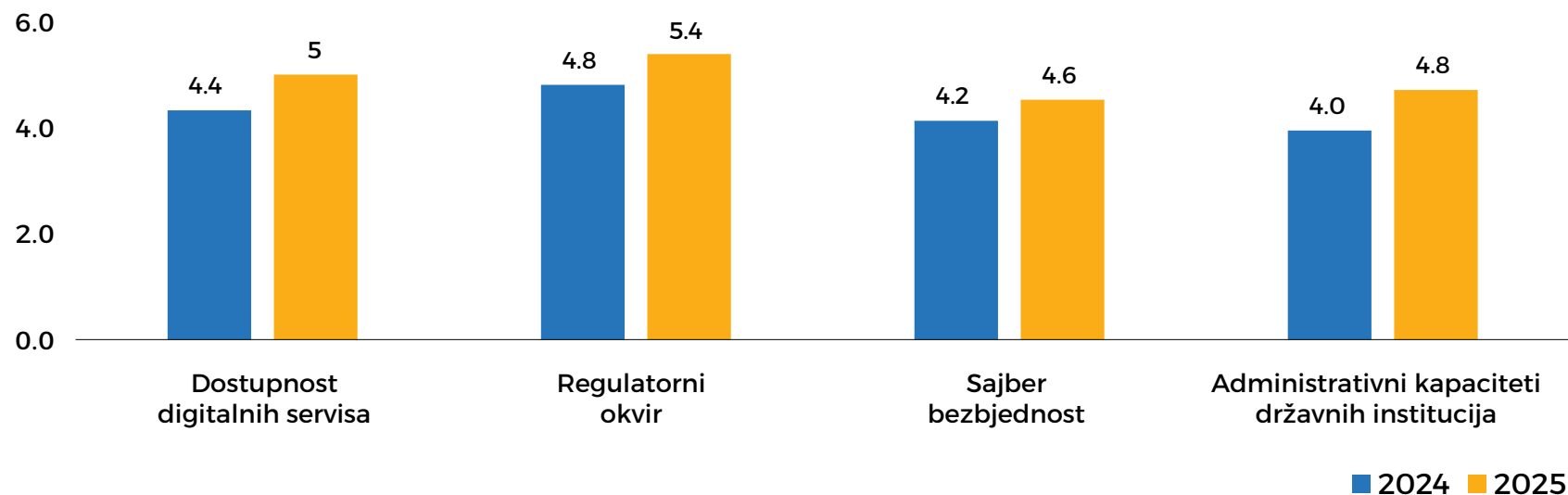

Nakon dvije godine blagog rasta, indeks digitalizacije javnih usluga u 2025. godini bilježi stagnaciju i ocijenjen je sa 5,0. Rezultati pokazuju

izvjestan napredak u prethodnom periodu, ali je jasno da digitalizacija i dalje ostaje oblast u kojoj su potrebni dodatni naponi kako bi se privredi i investorima obezbijedila brza, efikasna i u potpunosti digitalizovana javna uprava. Samo na taj način mogu se smanjiti troškovi poslovanja, povećati konkurentnost poslovnog ambijenta, kao i umanjiti rizici od zastoja i selektivne primjene zakonskih rješenja.

Iako ukupna vrijednost indeksa u 2025. godini stagnira, analiza pojedinačnih faktora pokazuje blagi pozitivan trend. Ipak, ocjene ovih faktora i dalje ostaju na niskom nivou. Rezultati ukazuju da poslodavci prepoznaju određena poboljšanja, ali istovremeno očekuju znatno intenzivniji tempo promjena kako bi digitalizacija javnih servisa dostigla standarde razvijenih zemalja. Budući da svi ocijenjeni faktori imaju vrlo slične vrijednosti, nije zabilježeno značajnije odstupanje koje bi ukazivalo na posebno izražen napredak ili zaostajanje u bilo kojem segmentu.

**GLAVNI NEDOSTACI I IZAZOVI
U OVOJ OBLASTI, PREPOZNATI
KROZ ISTRAŽIVANJE SU:**

Ograničena integracija između institucija i nepovezani sistemi unutar državnog aparata;

Nepovezanost državnih baza podataka;

Nedovoljna pristupačnost – naročito za korisnike u ruralnim područjima – i dalje predstavljaju značajan izazov koji usporava puni potencijal digitalne transformacije javnih servisa;

Nedovoljna razvijenost digitalnih usluga i njihova slaba povezanost;

Nastavak obaveze predaje papirne dokumentacije;

Nedosljedan kvalitet usluga i nedovoljan broj digitalnih servisa;

Nedostatak kompjuterske pismenosti šire javnosti;

Nedovoljno razvijena digitalna infrastruktura od strane državnih institucija, koje ne ulažu dovoljno sredstava u njen razvoj;

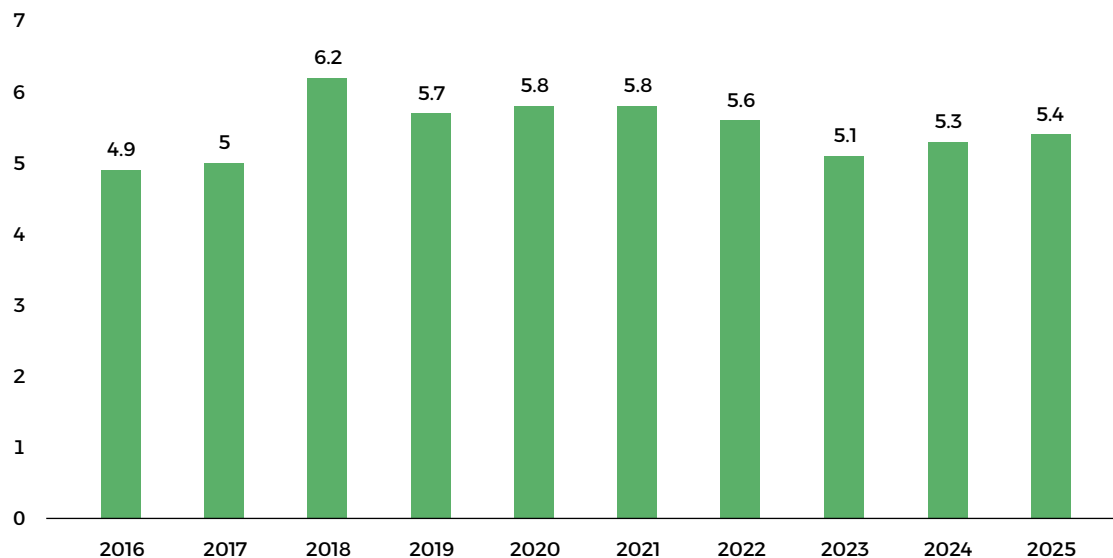
Loša sajber bezbjednost.

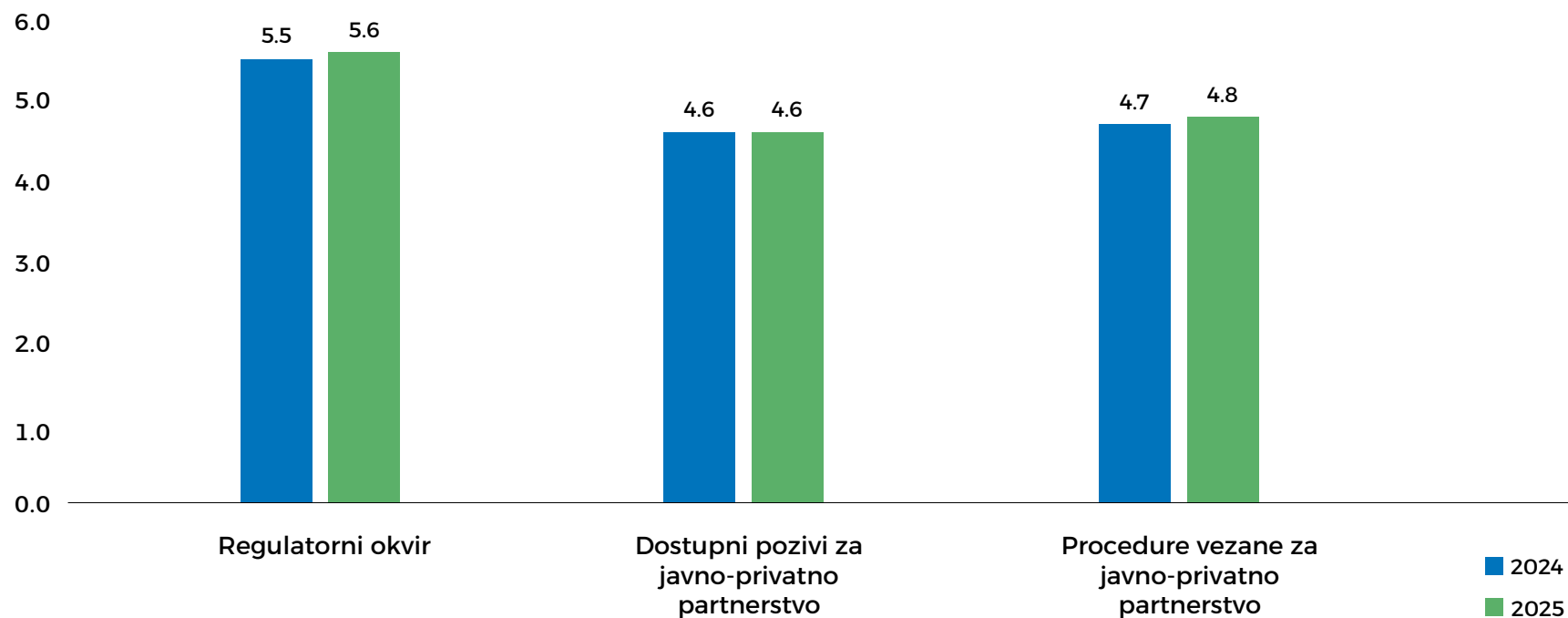
4.3.11 PROPISI O JAVNO-PRIVATNOM PARTNERSTVU

Indeks koji mjeri zadovoljstvo propisima u oblasti javno-privatnog partnerstva već drugu godinu zaredom bilježi rast. Ocjena je u 2025. porasla za 0,1 poen, na 5,4, ali i pored blagog rasta ostaje niska.

U analizi faktora koji utiču na ocjenu ovog indeksa, vidljivo je da su rezultati ostali gotovo nepromijenjeni, što pokazuje da poslodavci ne uočavaju značajne pomake u ovom sektoru. Niske vrijednosti ocjena za pojedine komponente ukazuju na očekivanja da se u narednom periodu unaprijedi ne samo zakonski okvir, već i pripadajuće procedure, kao i dostupnost poziva za projekte javno-privatnog partnerstva.

KAO GLAVNE IZAZOVE I PROBLEME U RAZVOJU OVE OBLASTI, ISPITANICI SU U OVOGODIŠNJEM ISTRAŽIVANJU ISTAKLI SLJEDEĆE:

Nedovoljno transparentni procesi;

Komplikovane i donekle nejasne procedure;

Nedovoljno obučeni kadrovi koji treba da vode ove procese;

Nedostatak standardizovanih okvira za podjelu rizika;

Ograničen broj poziva za angažovanje;

Nedovoljno razvijeni digitalni servisi, koji usporavaju proces povećanja efikasnosti i transparentnosti procesa.

4.3.12 ZAŠTITA LIČNIH PODATAKA

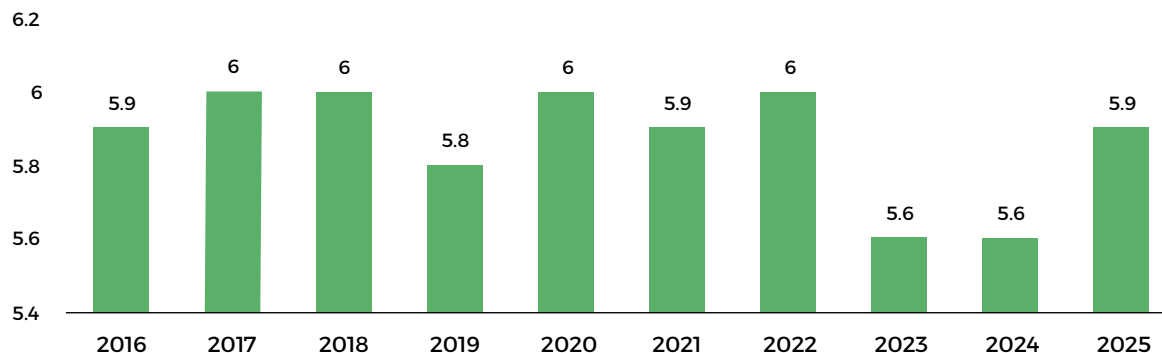
+ 0.3

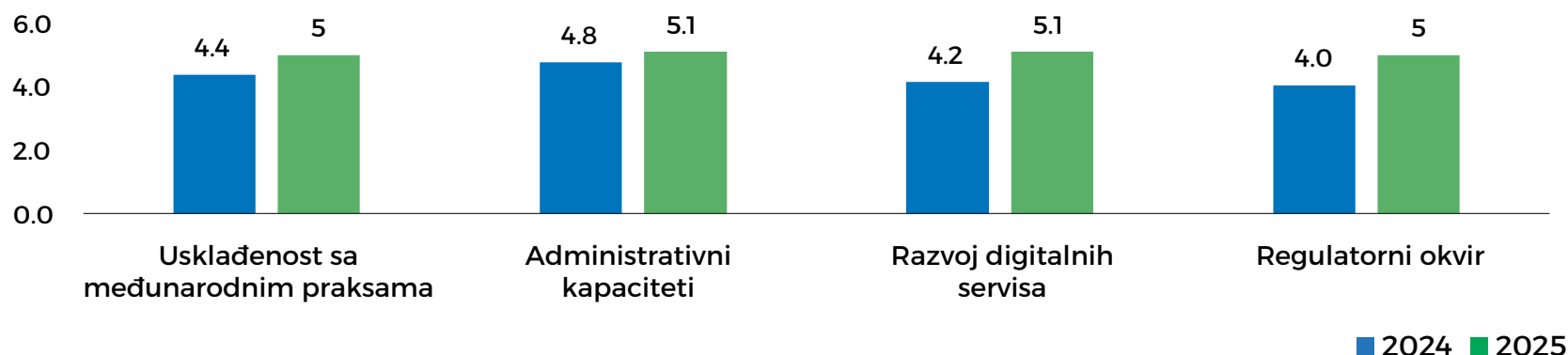

5.9

Indeks zaštite ličnih podataka spada među pokazatelje koji su u 2025. godini zabilježili rast. Njegova vrijednost sada iznosi 5,9, što predstavlja povećanje od 0,3 poena. Ovaj rezultat je posebno značajan imajući u vidu da je nakon pada zabilježenog 2023. i perioda stagnacije tokom 2024. godine, u 2025. došlo do vidljivog poboljšanja.

Faktor koji je najviše doprinio rastu indeksa odnosi se na značajno unapređenje regulatornog okvira i veću usklađenost s međunarodnim praksama, što je rezultiralo boljom jasnoćom i efikasnošću zakonskih propisa. U julu 2024. godine usvojene su izmjene Zakona o zaštiti ličnih podataka, kojima je domaće zakonodavstvo dodatno usklađeno sa GDPR regulativom Evropske unije. Početak njihove primjene u praksi značajno je unaprijedio regulatorni okvir, donoseći veću jasnoću, efikasnost i usklađenost s međunarodnim standardima. Ove promjene istovremeno odražavaju jačanje svijesti među privrednim subjektima

i regulatornim tijelima o važnosti zaštite ličnih podataka, posebno u kontekstu rastućih kibernetičkih prijetnji i potrebe za harmonizacijom s evropskim normama.

Dodatno, razvoj i implementacija digitalnih servisa za zaštitu ličnih podataka – uključujući edukativne alate i sisteme nadzora – poboljšali su kapacitete za primjenu propisa i praćenje njihove učinkovitosti.

KAO GLAVNE IZAZOVE I PROBLEME U RAZVOJU OVE OBLASTI ISPITANICI SU PREPOZNALI SLJEDEĆE:

Nepotpuna usklađenosti sa GDPR-om i međunarodnim standardima što znatno usporava razvoj oblasti;

Nisko povjerenje javnosti u načinu rukovanja podacima;

Veliki rizik u oblasti sajber bezbjednosti, što smanjuje povjerenje u zaštitu podataka ličnosti;

Nedostatak administrativnih kapaciteta i vještina kod državnih službenika u primjeni međunarodne prakse, kao i nedostatak stvarne prakse u zaštiti ličnih podataka;

Nedovoljno znanje i shvatanje pravilne definicije i razumijevanja pojma zaštite ličnih podataka;

Nedovoljno razvijena svijest, nedostatak informacija i znanja kompanija i institucija o zahtjevima u ovoj oblasti, kao i nedovoljno razvijeni kapaciteti institucija da prate kompletan proces;

Nedostatak povezanosti institucija dovodi do komplikovanja/ dupliranja procedura i usporavanja procesa.

4.3.13 JAVNE NABAVKE

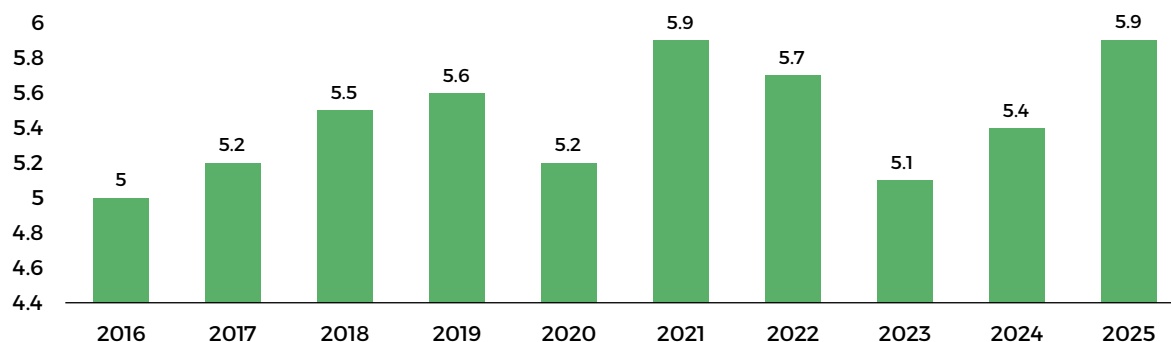

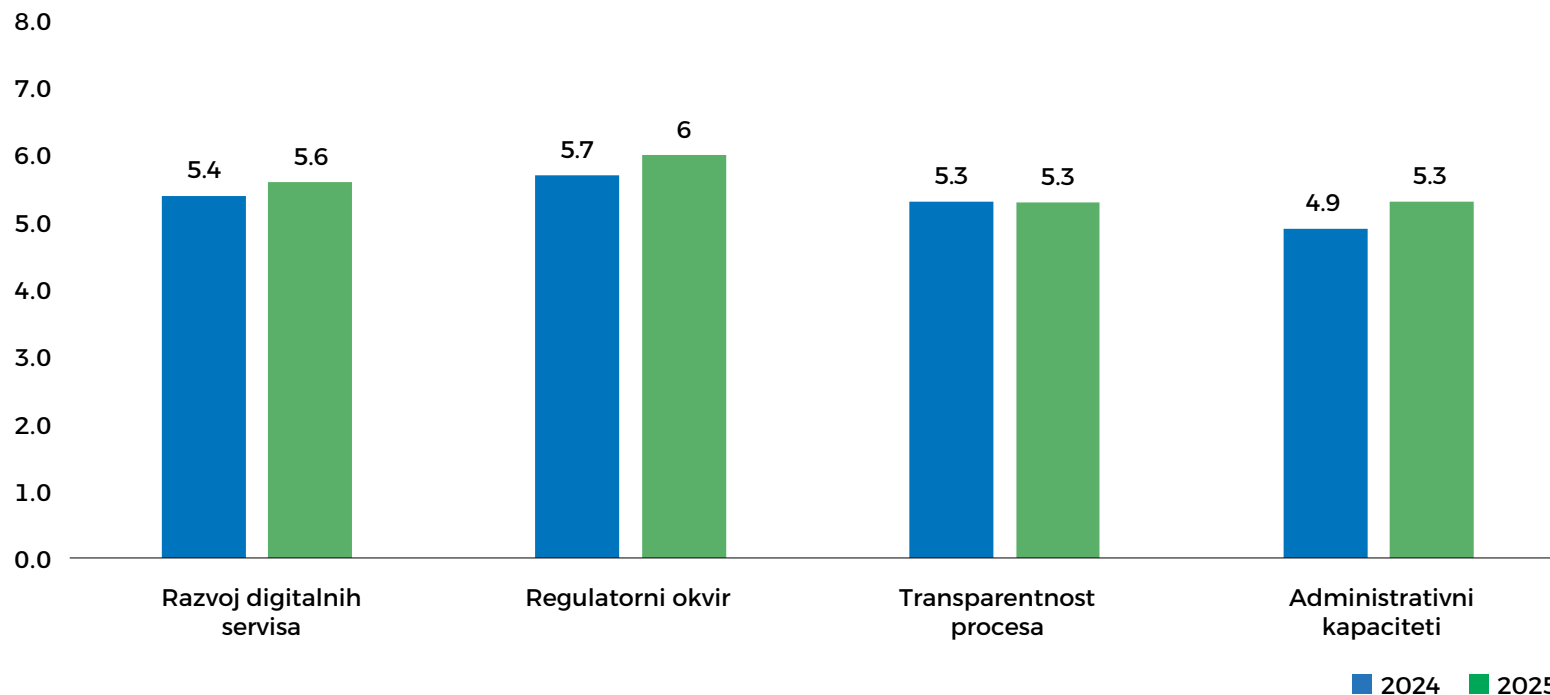
Nakon reformi koje su dovele do zatvaranja pregovaračkog poglavlja javne nabavke, i privrednici su prepoznali napredak u ovoj oblasti, te je došlo

do rasta indeksa čija je vrijednost 5,9 u 2025. godini, čime je zabilježen rast od 0,5 poena u odnosu na prethodnu godinu.

Nakon reformi koje su dovele do zatvaranja pregovaračkog poglavlja o javnim nabavkama, i privrednici su prepoznali napredak u ovoj oblasti. Indeks za 2025. godinu iznosi 5,9, što predstavlja rast od 0,5 poena u odnosu na prethodnu godinu.

Svi faktori koji oblikuju ovu oblast zabilježili su rast, izuzev transparentnosti, čija je ocjena ostala nepromijenjena. Tokom 2024. i početkom 2025. realizovane su brojne inicijative i poboljšanja u praksi – usvojen je Etički kodeks u javnim nabavkama, ojačan je antikorupcijski okvir, a dodatno su razvijeni i unaprijeđeni digitalni servisi koji omogućavaju lakši pristup informacijama i efikasniju primjenu propisa. Iako ove mjere doprinose efikasnosti sistema i stvaraju pretpostavke za veću transparentnost, investitori još nijesu prepoznali konkretne rezultate u ovom segmentu.

Ukupne ocjene i dalje se kreću u rasponu od 5,3 do 6,0, što ukazuje na postojanje značajnih izazova – prije svega u pogledu potpune transparentnosti procesa i ograničenih administrativnih kapaciteta. Stoga je neophodno nastaviti s daljim reformama, institucionalnim unapređenjima i jačanjem kapaciteta kako bi se obezbijedio veći i održiv napredak u sistemu javnih nabavki.

KAO GLAVNE PREPEKE I IZAZOVE U DIJELU JAVNIH NABAVKI U CRNOJ GORI, SLIČNO KAO I PRETHODNE GODINE, ISPITANICI SU PREPOZNALI SLJEDEĆE:

Percepcija o netransparentnosti samog procesa;

Iako postoje digitalni alati, kriterijumi za evaluaciju ponuda i procesi žalbi se često doživljavaju kao nedosljedni;

Nejednaka primjena zakona i kriterijuma u svim oblastima;

Prilikom bodovanja kvalitet nije glavni kriterijum, već cijena;

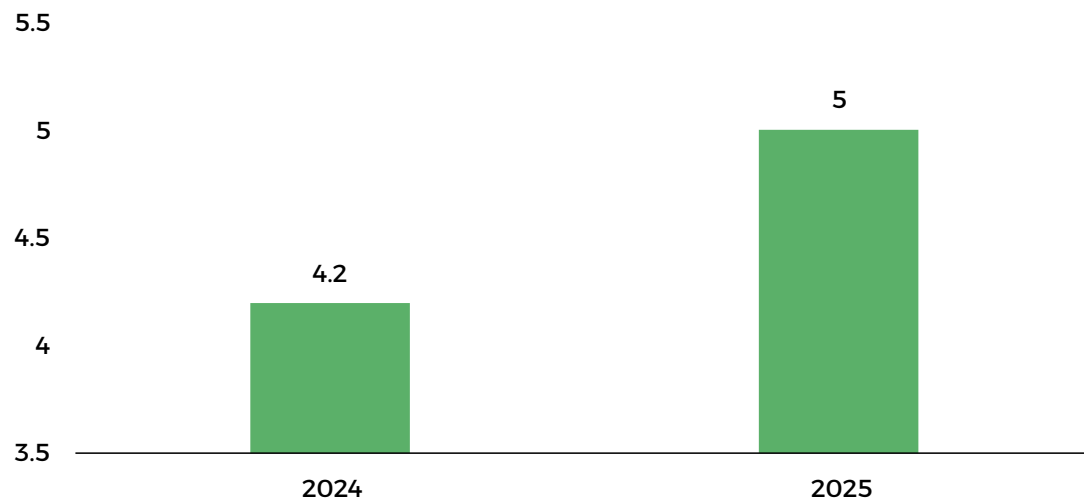
Spor i složen proces, a administrativni kapaciteti i dalje nedovoljno razvijeni da ga ubrzaju.

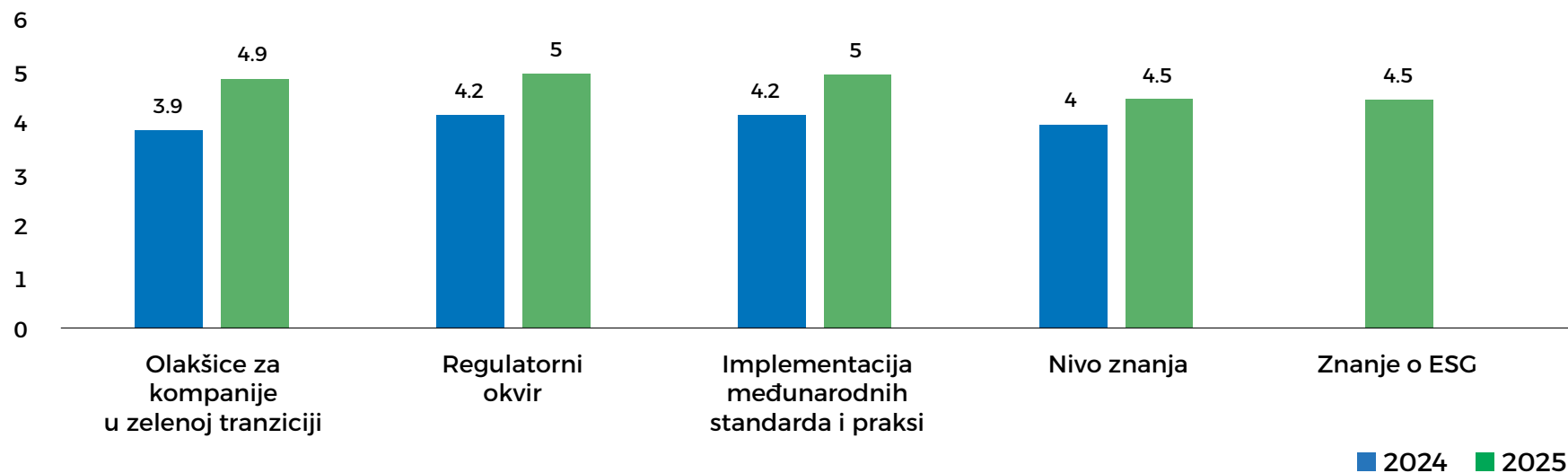
4.3.14 ZELENA TRANZICIJA

Indeks zelene tranzicije, uveden prvi put 2024. godine kao pokazatelj s najnižom ocjenom, u 2025. bilježi značajan rast od 0,8 poena i sada iznosi 5,0.

Rast ovog indeksa rezultat je kombinacije zakonskih, strateških i operativnih unapređenja koja su investitori prepoznali kao pozitivna. Ključnu ulogu imalo je jačanje regulatornog okvira kroz donošenje i početak primjene dokumenata usklađenih s politikama Evropske unije. Pored zakonodavnih promjena, rast su podržali i veći nivo znanja i razumijevanja koncepta zelene tranzicije, kao i uvođenje ili unapređenje olakšica za kompanije koje investiraju u projekte održivog razvoja, što je podstaklo privredu da se aktivnije uključi u proces tranzicije.

Razvoj digitalnih alata i platformi za praćenje i prijavljivanje zelenih projekata, kao i za pristup informacijama i dokumentaciji, dodatno je pojednostavio administrativne procedure i povećao transparentnost dostupnih podsticaja. Ipak, uprkos ovim pomacima, ukupne ocjene pojedinih faktora i dalje ostaju relativno niske, što pokazuje da je zelena tranzicija u Crnoj Gori još u ranoj fazi. Zato je potrebno dalje ulagati u izgradnju kapaciteta, jačanje institucionalne podrške i podizanje svijesti među privrednim subjektima i širom javnošću.

OSTALI FAKTORI KOJI UTIČU NA OVU OCIJENU:

Ograničene finansijske mogućnosti kao i nedostupnost finansijskih sredstava, mogu usporiti kompletan proces;

Iako pozitivno ocijenjen, neophodno je dalje promovisati i podsticati rad ECO Fonda kao primjer dobre prakse u dijelu implementacije zelenih projekata;

Nedovoljno razvijena svijet o neophodnosti zelene tranzicije;

Neophodno rješavanja pitanja upravljanja otpadom;

Unaprijediti koordinaciju između državnih organa, u cilju smanjenja preklapanja implementacije sličnih aktivnosti, te veće uključivanje privrede u proces kreiranja politika i planova.

4.3.15 INOVACIJE I TRANSFER TEHNOLOGIJA

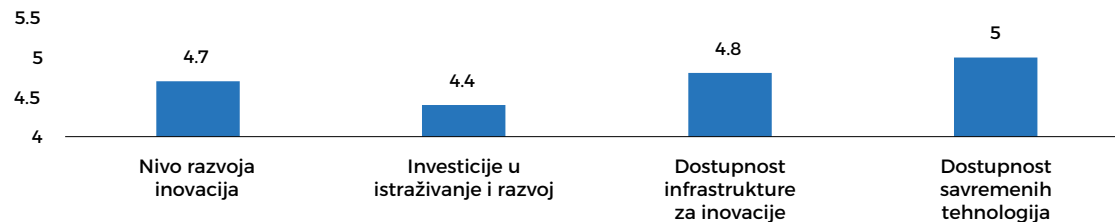
5.4

Na kraju, novi indeks uveden 2025. godine obuhvata nivo inovacija, dostupnost infrastrukture za inovacije i razvoj, te investicije u istraživanje i razvoj. Prvo mjerenje pokazalo je vrijednost od 5,4, što je relativno niska ocjena imajući u vidu veliki značaj ove oblasti za ukupan društveni i ekonomski razvoj.

Kroz snažniju podršku istraživanju i razvoju država može unaprijediti konkurentnost privrednih subjekata, podstaći nastanak novih industrijskih grana i povećati atraktivnost zemlje za visoko kvalifikovane stručnjake i investitore. Ovakva ulaganja istovremeno doprinose razvoju savremenih tehnologija, unapređenju proizvoda i usluga i jačanju ukupnog inovacionog potencijala ekonomije.

Ipak, u praksi strani investitori često ne prepoznaju ove pomake, što se odražava kroz niske ocjene i izraženu zabrinutost za napredak u ovoj oblasti. To može ukazivati na neadekvatnu komunikaciju i nedovoljnu vidljivost rezultata, ali i na trajne prepreke poput ograničenih kapaciteta, infrastrukturnih izazova i slabe institucionalne podrške. Zbog toga je neophodno dalje jačati sistemске okvire, unaprijediti prezentaciju rezultata istraživanja i razvoja, te graditi povjerenje i razumijevanje između investitora i lokalnog poslovnog okruženja.

**KAO OSTALE PROBLEME
PREPOZNATE U DIJELU INOVACIJA
I TRANSFERA TEHNOLOGIJA
INVESTITORI SU ISTAKLI SLJEDEĆE:**

Javna ulaganja u istraživanje i razvoj ostaju niska, a inovaciona infrastruktura je neravnomjerno raspoređena;

Nedovoljna podrška inovacijama;

Kompanije često nemaju pristup finansiranju, infrastrukturi ili stručnjacima;

Nepostojanje sistemskog pristupa ovom problemu;

Nedovoljna saradnja između institucija u značajnoj mjeri usporava ovaj proces;

Ograničeno finansiranje, nedovoljna saradnja između preduzeća i akademske zajednice i nizak kapacitet apsorpcije među malim i srednjim preduzećima;

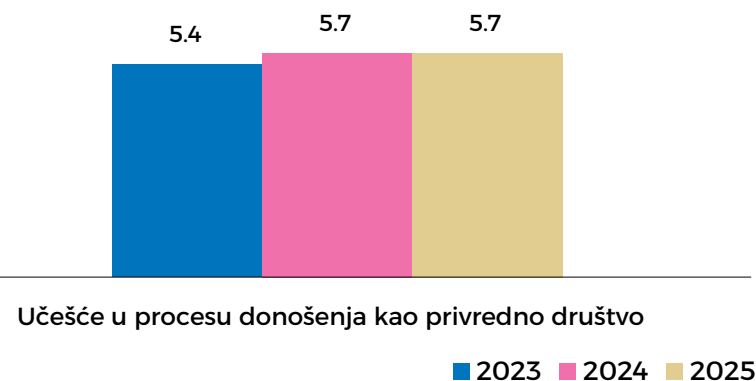
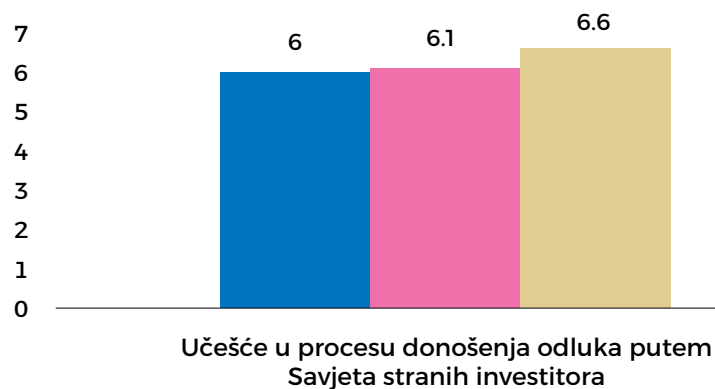
Propisi koji se usvajaju ne prate brzi razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija.

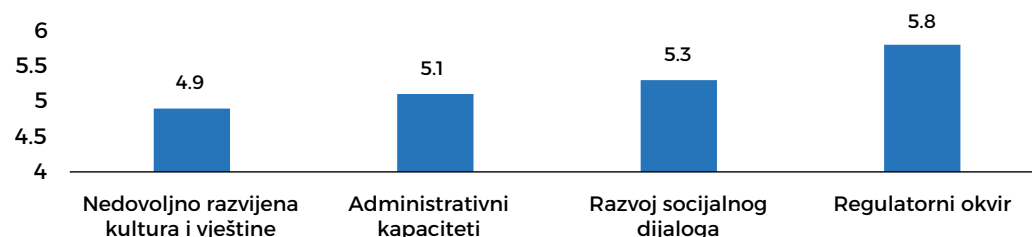
4.4. UKLJUČENOST PRIVREDE U PROCES DONOŠENJA ODLUKA

Uključenost privrede i privrednih asocijacija u proces donošenja odluka predstavlja preduslov za transparentan, predvidiv i jednostavan poslovni i investicioni ambijent. Već treću godinu zaredom, Bijela knjiga mjeri indeks koji pokazuje u kojoj mjeri privreda i poslovna udruženja - bilo kroz Savjet stranih investitora ili samostalno - učestvuju u tim procesima.

Rezultati za 2025. godinu pokazuju da su kompanije članice Savjeta uočile veći stepen angažmana i prisutnosti Savjeta stranih investitora, što je dovelo do rasta vrijednosti indikatora za 0,5 poena, na 6,6. Međutim, kada se posmatra uključenost kompanija u donošenje odluka u ulozi privrednih društava, procjena ostaje na nivou iz 2024. godine - 5,7.

Prema mišljenju kompanija članica Savjeta, najveći prostor za unapređenje nalazi se u razvoju kulture i vještina dijaloga, koja je prepoznata kao oblast s najviše izazova. Administrativni kapaciteti državnih organa i privrede takođe su ocijenjeni kao ograničeni, što ukazuje na potrebu za dodatnim jačanjem institucionalne podrške. Iako su oblasti socijalnog dijaloga i regulativnog okvira ocijenjene nešto bolje, one i dalje ostaju na nivou koji zahtijeva značajna unapređenja kako bi se odgovorilo na potrebe članica i podstakao kvalitet poslovnog ambijenta.

KAO GLAVNI IZAZOVI I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE UKLJUČENOSTI U PROCES DONOŠENJA ODLUKA, ISPITANICI NAVODE SLJEDEĆE:

Uključivanje privrede tek u finalnim fazama usvajanja određenih zakona ili politika, kada je kasno da se bilo što promijeni;

Često postojanje samo formalne uključenosti bez usvajanja bilo kakvog prijedloga privrede, dijalog je često prisutan samo da bi se zadovoljila forma;

Ograničen direktan uticaj na kreiranje politika od strane kompanija, koje se oslanjaju na udruženja ili komore, a mogućnosti za pravovremeno uključivanje nijesu uvijek transparentne;

Nedovoljni pristup informacijama, posebno u početnim fazama kreiranja određenog zakonskog rješenja, kada je najvažnije dobiti informacije od nadležnih institucija koje će implementirati određenu regulativu;

Nedovoljno razvijena kultura dijaloga između privrede i državnih organa;

Nedovoljno razvijena svijest menadžera u kompanijama članicama o značaju uključivanja u proces donošenja odluka, te nedovoljna zainteresovanost za to.

**EVALUACIJA REGULATORNOG
OKRUŽENJA U CRNOJ GORI
S ASPEKTA PRIORITETNIH
OBLASTI RADA SAVJETA
STRANIH INVESTITORA**

5

Treću godinu zaredom, Bijela knjiga uključuje indekse koji prate prioritetne oblasti Strategije Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori i to: talente i ljudski kapital, vladavinu prava i jednake mogućnosti, poreski sistem, ekonomski i infrastrukturni razvoj, tranziciju ka zelenoj ekonomiji.

Cilj je da se prati napredak u prioritetnim oblastima, kako bi se blagovremeno kreirali efikasni mehanizmi za ostvarivanje potrebnih rezultata.

Pored ocjenjivanja svih segmenata koji utiču na poslovni ambijent, kao i poslovnog ambijenta u cjelini, istraživanjem se obuhvata i percepcija članica u vezi s razvojem pet prioritetnih oblasti definisanih Strategijom Savjeta. Dobijene ocjene razlikuju se od pojedinačnih i sumarnog indeksa iz Bijele knjige, jer predstavljaju stav članica o napretku upravo ovih strateških oblasti. Samim tim, one se ne mogu direktno porediti s ostalim ocjenama, ali jasno ukazuju na potrebu da se dodatno unaprijede oblasti koje definiše Strategija, kako bi poslovni ambijent bio što usklađeniji s najboljim međunarodnim praksama.

Da bi se utvrdila percepcija privrednika o trenutnom stanju u ovim prioritetnim oblastima, is-

pitanicima je kroz istraživanje data mogućnost da ih ocijene na skali od 1 do 10.

Kao i prethodne godine, skoro sve prioritetne oblasti zabilježile su rast, što ukazuje na blago unapređenje. Ipak, s obzirom na to da su sve ocijenjene ispod 5, jasno je da i dalje postoji značajan prostor za dalji napredak, posebno u cilju potpunog usklađivanja s evropskim i međunarodnim standardima.

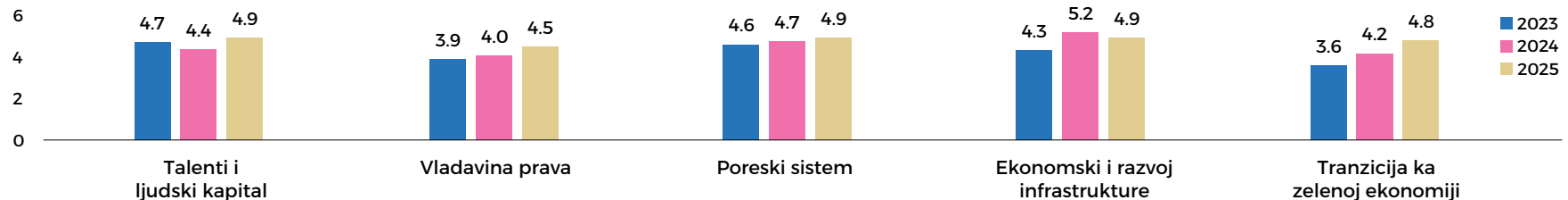
Jedina oblast koja bilježi negativan trend jeste ekonomski razvoj i razvoj infrastrukture. Ovaj pad je posebno zabrinjavajući jer se poklapa sa slabijim ocjenama pojedinih sektorskih indeksa, među kojima se izdvaja turizam, sektor s velikim uticajem na ukupni ekonomski rast. Takvi podaci ukazuju na dublje strukturne probleme koji usporavaju razvoj.

Kada je riječ o vladavini prava, iako je ocjena i dalje među najnižima, zabilježen je vidljiv napredak koji su kompanije članice Savjeta prepoznale. Međutim, ovaj pomak je delikatan i ne smije dovesti do opuštanja, jer su ključni izazovi i dalje prisutni i mogu ugroziti održivost reformi bez dodatnih, dosljedno sprovedenih mjera.

Tranzicija ka zelenoj ekonomiji takođe pokazuje određeno poboljšanje, ali tempo rasta je i dalje nedovoljan da bi se moglo govoriti o ozbiljnijem približavanju međunarodnim standardima. Slično tome, oblasti talenta i ljudskog kapitala, kao i poreskog sistema, bilježe napredak, ali njihove ocjene ostaju ispod prosjeka.

Sveukupno posmatrano, iako postoje naznake pozitivnih pomaka u investicionom ambijentu, trenutni rezultati pokazuju da su naponi za unapređenje još uvijek nedovoljni. Ocjene ispod prosjeka potvrđuju da ostaje veliki prostor za dodatne reforme i sistemske promjene. Donosioci odluka ovo moraju shvatiti kao poziv na intenzivniji rad i strateško djelovanje, kako bi se do ulaska u EU investicioni ambijent doveo u sklad s evropskim standardima. U suprotnom, rizik od zaostajanja ostaje visok.

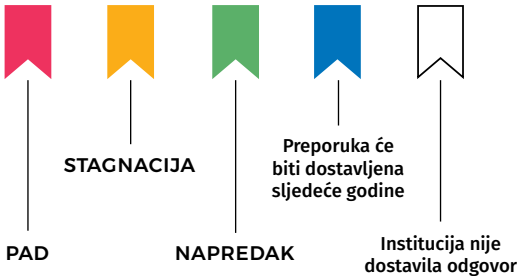
OCJENA OBLASTI STRATEGIJE SAVJETA STRANIH INVESTITORA U CRNOJ GORI

5.1. PREPORUKE I IZAZOVI

U nastavku je tabelarni prikaz prepoznatih poslovnih barijera i odgovora nadležnih ministarstava. Odgovore je u periodu od jula do početka oktobra 2025. prikupio Sekretarijat Savjeta za konkurentnost. Sadržaj odgovora nije mijenjan,

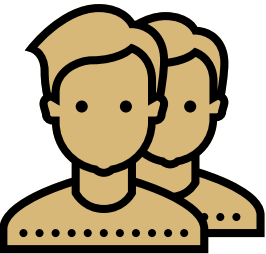
već je samo usklađen s propisanim ograničenjem od 1.000 karaktera po odgovoru. Napominjemo da su izazovi i pripadajući odgovori razvrstani po oblastima definisanim u Strategiji Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori 2024-2026.

5.1.1 TALENTI I LJUDSKI KAPITAL U CRNOJ GORI

Talenti i ljudski kapital predstavljaju jedan od ključnih izazova za dalji razvoj crnogorske ekonomije, unapređenje produktivnosti i jačanje konkurentnosti. Trenutno stanje obilježava neusklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada i nedostatak kvalifikovane radne snage u pojedinim sektorima, naročito u turizmu. Investitori ukazuju i na nedovoljno razvijen sistem dualnog obrazovanja, što negativno utiče na dostupnost i kvalitet praktičnih vješti-

na. Nizak nivo razvoja inovacija i prenosa tehnologija dodatno potvrđuje potrebu za većim ulaganjima u ove oblasti, posebno kroz jačanje ljudskih resursa i povećanje budžetskih izdvajanja. Navedeni segmenti su od presudnog značaja za stvaranje konkurentske prednosti radne snage i privrede u cjelini. Strani investitori naglašavaju da ovakvo stanje značajno ograničava mogućnost privlačenja stranih investicija čime se usporava ekonomski razvoj zemlje.

PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Nedovoljno razvijene digitalne vještine, kao i vještine potrebne za sprovođenje zelene tranzicije među mladima.	Povećati dostupnost obuka za razvoj digitalnih i zelenih vještina kroz javno-privatna partnerstva, saradnju državnih institucija i privrede, kao i bolju iskorišćenost programa koje finansira Evropska unija.	2025.	
Nedovoljno ulaganje u istraživanje i razvoj, kao i u investicione projekte.	Potrebno je povećati finansijska sredstva namijenjena istraživanjima i razvoju, s naglaskom na podsticanje inovacija. Posebnu pažnju treba usmjeriti na uvećanje budžeta Fonda za inovacije i srodnih institucija koje imaju ključnu ulogu u unapređenju razvojne dinamike.	2025.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
	MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA Procedurama koje se odnose na razvoj kvalifikacija u oblasti stručnog obrazovanja (od nivoa II do nivoa V) predviđeno je da Centar za stručno obrazovanje organizuje okrugle stolove s predstavnicima privrede, u cilju utvrđivanja trendova, potreba za kvalifikacijama, ključnim poslovima u okviru zanimanja, kao i vještinama i kompetencijama potrebnim za njihovo obavljanje. Pored toga, koriste se preporuke odbora u okviru Privredne komore Crne Gore, kao i njihovi izvještaji i istraživanja.	2024.	
Nedostatak obrazovnih programa koji uključuju vještine neophodne za savremeno tržište rada.	MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA Novom Strategijom reforme obrazovanja Crne Gore za period 2025–2035, usvojenom u aprilu 2025. godine, predviđena je sveobuhvatna reforma kurikuluma u skladu s evropskim standardima. Strategija se zasniva na razvoju ključnih kompetencija prepoznatih u obrazovnim okvirima Evropske unije, među kojima su digitalne, zelene i građanske kompetencije, socio-emocionalne vještine, kao i sposobnosti kritičkog mišljenja i rješavanja problema. Očekuje se da će ovakav pristup omogućiti učenicima sticanje znanja i vještina neophodnih za uspjeh u 21. vijeku. Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija svake godine raspisuje konkurse za dodjelu stipendija učenicima i studentima koji se obrazuju za deficitarna zanimanja, u cilju usklađivanja obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada. Na taj način podstiče se interesovanje mladih za tražena zanimanja, što doprinosi smanjenju nezaposlenosti i jačanju konkurentnosti crnogorske privrede.	2024.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nedovoljno razvijen i neefikasan sistem dualnog obrazovanja.	MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o stručnom obrazovanju (jul 2025) predviđeno je formiranje Fonda za podršku dualnom obrazovanju i donošenje Pravilnika o raspodjeli sredstava. Fond će se finansirati iz budžeta Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija i drugih zakonskih izvora, a sredstva će se koristiti za stimulisanje učenika i podršku poslodavcima radi unapređenja uslova i povećanja interesa za dualno obrazovanje. U II kvartalu 2025. izrađen je promotivni video i održana četiri događaja na kojima su učenici srednjih stručnih škola podijelili iskustva o školovanju i mobilnosti. Aktivnosti se nastavljaju u 2026.	2024.	
Odlazak velikog broja mladih iz Crne Gore.	MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA Program Garancija za mlade je nacionalna mjera kojom se mladima od 15 do 29 godina garantuje da će u roku od četiri mjeseca nakon završetka školovanja ili gubitka posla dobiti kvalitetnu ponudu za zaposlenje, nastavak obrazovanja, stručno usavršavanje ili obuku. Cilj programa je da se mladima, posebno onima koji posjeduju deficitarna i tražena znanja i vještine, omogući brži ulazak na tržište rada, uz razvijanje praktičnih i digitalnih kompetencija. Program podrazumijeva aktivnu saradnju između obrazovnih institucija, Zavoda za zapošljavanje, privrede i relevantnih ministarstava, a doprinosi stvaranju ambijenta u kojem mladi mogu ostvariti profesionalni razvoj u Crnoj Gori.	2024.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Odlazak radne snage, posebno usko specijalizovanih kadrova, posljedica je nedovoljnog ulaganja i nedostatka osavremenjavanja postojeće obrazovne infrastrukture.	MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA Projekat s Evropskom investicionom bankom „Program unapređenja crnogorskog obrazovanja“ teče planiranom dinamikom. Do sada su sprovedene brojne aktivnosti: završen je ugovor i isporuka računarske opreme vrijedne 6,3 miliona eura svim školama, završena je gradnja JU OŠ „Vladimir Nazor“ u Maslinama, a u toku su radovi na rekonstrukciji devet srednjih stručnih škola širom Crne Gore. Potpisan je ugovor za nabavku školskog namještaja od 3,5 miliona eura, čija isporuka počinje uskoro. Priprema se dokumentacija za rekonstrukciju i dogradnju vrtića u Zabjelu, Kotoru i Momišićima. U toku je izrada Glavnog projekta za novu školu u City kvartu, raspisan tender za školu na Karabuškom polju i konkurs za idejno rješenje gimnazije u Podgorici. Planira se i nabavka specijalizovane opreme za stručne škole vrijedne 3,1 milion eura, dok je pokrenut postupak za izgradnju nove osnovne škole.	2023.	
Trenutna zakonska rješenja ne omogućavaju različite zarade za zaposlene koji obavljaju iste poslove u okviru kompanije. Na taj način otežano je nagrađivanje i motivisanje zaposlenih koji ostvaruju rezultate iznad definisanih ciljeva.	MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNOG DIJALOGA Zakon o radu trenutno je u fazi usklađivanja s pravnom tekovinom Evropske unije, što je u ovom trenutku prioritet u okviru procesa pristupanja. Nakon usklađivanja s relevantnim direktivama EU, planirano je da se rad na izmjenama i dopunama Zakona nastavi kroz razmatranje komentara i preporuka privrede.	2024.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nedovoljno razvijeni kurikulumi i obrazovni programi, kao i ograničena sposobnost obrazovnog sistema da obrazuje kadrove u skladu s potrebama tržišta rada.	MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE I INOVACIJA U 2024. godini sprovedena su istraživanja o potrebama za vještinama i kvalifikacijama u sektorima: inženjerstva, prehrambene tehnologije, hemijske tehnologije i grafičarstva. Na osnovu njih biće utvrđeni prioriteti u razvoju novih / reviziji postojećih kvalifikacija u ovim sektorima. Takođe, u 2024. godini usvojeni su novi modularizovani obrazovni programi: Ginekološko-akušerski tehničar (nivo IV1), Tehničar dizajna i proizvodnje u hortikulturi (nivo IV1), Izvođač hortikulturnih radova (nivo III), Pomoćnik kuvara (nivo II) i Pomoćnik prodavača (nivo II). U 2025. godini usvojen je obrazovni program Bravar/zavarivač (nivo III). Primjena novih obrazovnih programa: Ginekološko-akušerski tehničar, Tehničar dizajna i proizvodnje u hortikulturi, Izvođač hortikulturnih radova i Bravar/zavarivač započeće u školskoj 2025/2026. godini. U toku 2024. godine Nacionalni savjet za obrazovanje donio je osam obrazovnih programa i 42 programa za cjeloživotno učenje.	2023.	
Veoma visoko poresko opterećenje na zarade, uz zakonodavni okvir koji značajno usporava zapošljavanje stranaca, dodatno otežava pronalaženje adekvatnog kadra.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Veliki izazov predstavlja dobijanje radnih dozvola za osobe koje dolaze izvan zemalja Evropske unije, a koje su trenutno od ključnog značaja za nesmetano poslovanje brojnih kompanija. Potrebno je pojednostaviti i uskladiti s pravilima EU postupak izdavanja radnih dozvola za radnike koji ne dolaze iz država članica Unije (pretežno s azijskog potkontinenta), kako bi se nadoknadio nedostatak radne snage u Crnoj Gori.	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA Utvrđen je Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima i upućen Skupštini Crne Gore na razmatranje. Najznačajnija novina odnosi se na uspostavljanje Viznog informacionog sistema (VIS), što predstavlja obavezu definisanu Reformskom agendom 2024–2027. Organ nadležan za vanjske poslove biće zadužen za uspostavljanje i upravljanje VIS-om, u skladu sa zakonodavstvom i standardima Evropske unije. Sistem će omogućiti prikupljanje, obradu, čuvanje i razmjenu podataka o vizama, čime će se obezbijediti siguran i efikasan proces njihovog izdavanja, kao i bolja saradnja s Ministarstvom unutrašnjih poslova, Agencijom za nacionalnu bezbjednost, policijom, drugim državama i međunarodnim organizacijama. Pristup sistemu imaće samo ovlašćeni službenici, uz obavezno evidentiranje svrhe, datuma i vremena korišćenja. Ministarstvo, Agencija i policija dužni su da obezbijede odgovarajuće tehničke i bezbjednosne standarde. Strancima će biti omogućeno da putem VIS-a elektronski podnose zahtjeve za vize, kao i zahtjeve za dozvole privremenog boravka i rada preko informacionog sistema Ministarstva unutrašnjih poslova.	2024.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Neusklađenost i vremenski razmak između datuma izdavanja radne i boravišne dozvole za strance, kao i njihova registracija u Poreskoj upravi, predstavljaju značajan administrativni izazov. Dodatni problem stvara činjenica da pojedine područne jedinice Poreske uprave primjenjuju različita pravila u vezi s ovim postupkom, što stvara osjećaj nesigurnosti i neizvjesnosti među poslodavcima i zaposlenima. Neophodno je izvršiti izmjene relevantnih zakonskih odredbi, jasno definisati rokove i precizirati dokumentaciju koja se podnosi prilikom registracije stranaca kao zaposlenih u Poreskoj upravi. Takođe, potrebno je izmijeniti stav 4 člana 70 Zakona o strancima kako bi se obezbijedila veća usklađenost i efikasnost postupka.	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA Zakonom o strancima uređuju se ulazak, izlazak, boravak i rad stranaca u Crnoj Gori. Poslodavac mora, u roku od 24 časa od izdavanja dozvole za boravak i rad, zaključiti ugovor o radu sa strancem i prijaviti ga na obavezno socijalno osiguranje. Zakonom o radu se potvrđuje da se pravila primjenjuju i na zaposlene strance, osim ako posebnim zakonom nije drugačije određeno. S tim u vezi ova preporuka je u nadležnosti MRZS i Poreske uprave. Napominjemo da je u članu 33 Zakona o radu, propisano sljedeće: (1) Poslodavac je dužan da prijavi zaposlenog na obavezno socijalno osiguranje (zdravstveno, penzijsko i invalidsko osiguranje i osiguranje od nezaposlenosti) u skladu sa zakonom, s danom stupanja na rad i da prijavu preda nadležnom organu u roku od osam dana od dana stupanja na rad. (2) Kopiju prijave iz stava 1 ovog člana poslodavac je dužan da zaposlenom uruči najkasnije u roku od pet dana od dana izdavanja od strane nadležnog organa. (3) Poslodavac je dužan da odjavi zaposlenog sa socijalnog osiguranja u skladu sa posebnim propisom.	2023.	
Prethodne preporuke iz Bijele knjige koje se odnose na Zakon o radu.	MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNOG DIJALOGA Zakon o radu trenutno je u fazi usklađivanja s pravnom tekovinom Evropske unije, što je u ovom trenutku prioritet u okviru procesa pristupanja. Nakon usklađivanja s relevantnim direktivama EU, planirano je da se rad na izmjenama i dopunama Zakona nastavi kroz razmatranje komentara i preporuka privrede.	2020 – 2023.	

• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Član 15 Zakona o štrajku propisuje da se štrajk održava mirnim okupljanjem zaposlenih na radnom mjestu ili u poslovnom prostoru poslodavca, odnosno nedolaskom na rad. Smatramo da formulacija „u okviru poslovnog prostora poslodavca” ne ostavlja mogućnost poslodavcima koji obavljaju djelatnosti od javnog interesa da učestvuju u određivanju prostora za okupljanje zaposlenih, bez namjere da se ograniči pravo na štrajk.	MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNOG STARANJA Tokom 2025. godine pripremljen je prijedlog Zakona o štrajku koji je trenutno u procesu javne rasprave.	2023.	

5.1.2. VLADAVINA PRAVA, PORESKA POLITIKA I JAVNA UPRAVA

Kao država koja teži članstvu u Evropskoj uniji, Crna Gora mora posebnu pažnju posvetiti razvoju i reformama u oblasti vladavine prava, koju su investitori prepoznali kao nedovoljno razvijenu. Vladavina prava predstavlja temelj ekonomskog razvoja, ali i osnovni preduslov za privlačenje održivih stranih investicija. Pored vladavine prava, strani investitori pokazuju veliko interesovanje za poreski sistem. Iako su reforme u ovoj oblasti u toku, i dalje je prisutna značajna

netransparentnost, česte izmjene propisa, kao i veliki broj fiskalnih i parafiskalnih nameta. Kvalitetan poreski sistem zahtijeva i efikasnu administraciju, koja će obezbijediti edukaciju privrednih subjekata, ali i nadzor nad primjenom donijetih propisa. Na kraju, važan segment poslovnog ambijenta predstavlja javna uprava. Njena efikasnost u značajnoj mjeri doprinosi razvoju ekonomije, zbog čega su reforme, digitalizacija i jačanje institucionalnih kapaciteta među ključnim preporukama za naredni period.

PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Nejednaka primjena zakonskih rješenja i tretmana privrednih subjekata u sudskim procesima.	Poboljšati dosljednost u pravnom tumačenju kroz centralizovane smjernice i baze podataka sudske prakse.	2025.	
Nedovoljna zastupljenost alternativnih vidova rješavanja sporova.	Proširiti mehanizme alternativnog rješavanja sporova i promovisati njihovu upotrebu u komercijalnim sporovima.	2025.	
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Sporo rješavanje sudskih postupaka, posebno iz finansijskog sektora. Poslovanje privrednih subjekata dodatno opterećuju duga čekanja konačnog ishoda pokrenutih postupaka.	MINISTARSTVO PRAVDE Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu organizuje obuke za sudije, za sve vrste sporova, kao i za finansijske sporove koje se odnose na privredne subjekte, na temu: „rješavanje sporova u razumnom roku“. Za sporove iz radnih odnosa kojih je mali broj, a koji se rješavaju pred Agencijom za mirno rješavanje sporova, predstavnici Ministarstva pravde se u tom smislu ne edukuju.	2024.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Neusklađenost i česte promjene legislative koje u značajnoj mjeri otežavaju poslovanje privrednih subjekata u Crnoj Gori.	MINISTARSTVO RADA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNOG DIJALOGA Trenutni prioritet rada Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga jeste usklađivanje s pravnom tekovinom u okviru Poglavlja 19 Socijalna politika i zapošljavanja i Poglavlja 2 Sloboda kretanja radnika.	2024.	
Obezbjedjivanje dosljedne primjene vladavine prava je ključno za stvaranje stabilnog poslovnog okruženja.	MINISTARSTVO PRAVDE U junu 2024. godine usvojeni su Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Sudskom savjetu i sudijama i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnom tužilaštvu, kojima su unaprijeđeni sistem izbora sudija i državnih tužilaca, kao i utvrđivanja etičke i disciplinske odgovornosti, što ima za cilj jačanje nezavisnosti sudija i samostalnosti državnih tužilaca. Takođe, ovim izmjenama dodatno se unapređuje institucionalna nezavisnost Sudskog savjeta i Tužilačkog savjeta. Navedene izmjene zakona su usklađene s međunarodnim standardima i preporukama Venecijanske komisije i Evropske komisije, što je za rezultat imalo dobijanje pozitivnog Izvještaja o ispunjenosti privremenih mjerila (IBAR).	2023.	
Neophodno je raditi na jačanju kapaciteta lica i institucija koja su nadležna za implementaciju vladavine prava u Crnoj Gori.	MINISTARSTVO PRAVDE U okviru Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu sprovode se obuke sudija u skladu sa Godišnjim programom obuka i Posebnim programima obuke koji se sprovode u cilju specijalizacije sudija za određene oblasti prava, a sve u cilju jedinstvene primjene zakona i jednakosti pred zakonom kroz ujednačenu sudsku praksu.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Obezbijediti jednake uslove za sve strane koje su uključene u sudske sporove, te skratiti njihovo često predugo trajanje.	MINISTARSTVO PRAVDE U kontinuitetu se radi na unapređenju efikansosti pravosuđa kroz jačanje primjene alternativnih načina rješavanja sporova (arbitraža, medijacija i dr.), skraćivanju rokova za sprovođenje procesnih radnji, pojednostavljivanje postupaka po pravnim lijekovima, ujednačavanje sudske prakse, kao i primjenu pravnih sredstava za ubrzanje sudskih postupaka propisanih Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku.	2023.	
Iako Ministarstvo finansija ističe da su, zahvaljujući digitalizaciji, značajno podigli nivo efikasnosti i transparentnosti sprovođenja javnih nabavki, privrednici i dalje ističu nedovoljni stepen povjerenja u ovaj proces.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	
PORESKI SISTEM			
PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Uvođenje druge snižene stope PDV-a (15%) pored standardne (21%) i snižene (7%) stope dodatno je usložilo situaciju, posebno za preduzeća u turizmu i ugostiteljstvu.	Neophodno je raditi na usklađivanju i smanjenju poreskih stopa, posebno u strateški važnim granama crnogorske privrede, poput turizma. Takođe, potrebno je pojednostaviti sistem PDV-a kroz optimizaciju njegove strukture, kako bi se smanjila mogućnost zabune, olakšao obračun i smanjilo administrativno opterećenje.	2025.	

PORESKI SISTEM			
PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Neophodna je dalja digitalizacija usluga Poreske uprave, posebno u dijelu podnošenja i obrade dokumentacije.	Modernizovati Poresku upravu kroz unapređenje digitalne infrastrukture (kreiranje online servisa) kako bi podnošenje poreskih prijava i plaćanje bilo efikasnije.	2025.	
Nedovoljan broj inspektora otežava borbu protiv neformalne ekonomije	Potrebno je unaprijediti ljudske kapacitete za suzbijanje neformalne ekonomije, prvenstveno kroz primjenu sistemskih rješenja koja podstiču učinkovitije angažovanje postojećih kadrova, umjesto povećanja broja zaposlenih u javnoj upravi, gdje već postoje viškovi u odnosu na stvarne potrebe.	2025.	
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Učestale promjene poreskih stopa negativno se odražavaju na poslovni ambijent, kreirajući okruženje koje nije u dovoljnoj mjeri predvidivo i transparentno.	PORESKA UPRAVA Zakonske izmjene koje su stupile na snagu u posljednjem kvartalu 2024. i prvom kvartalu 2025. godine predstavljene su kroz niz radionica i seminara s poreskim obveznicima, u cilju informisanja o pravilnoj primjeni novih propisa. Na taj način, Poreska uprava je potvrdila proaktivan pristup i partnerski odnos prema poreskim obveznicima. Tokom radionica, poseban akcenat stavljen je na značaj poštovanja poreskih propisa, dok je objavljivanjem Programa za unapređenje poštovanja poreskih obaveza dodatno približen fokus aktivnosti Poreske uprave i unaprijeđena transparentnost njenog rada.	2024.	

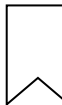

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Izmjene Zakona o kinematografiji u cilju uklanjanja neopravdanog finansijskog opterećenja za telekomunikacione operatere.	MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA Neophodno je revidirati stav Ministarstva kulture i medija koje se zalaže za naplatu neopravdanog finansijskog opterećenja telekomunikacionim operaterima. Argument Ministarstva da pružajući svoje usluge korisnicima, operateri čine dostupnim mnoge audio-vizuelne sadržaje u suprotnosti je s globalnim načelom otvorenog interneta. Važno je naglasiti da Ministarstvo ekonomskog razvoja, već duži niz godina, podržava inicijativu za ukidanje naknade koja se obračunava telekomunikacionim operaterima. MINISTARSTVO KULTURE Ministarstvo kulture i medija je, u skladu sa čl. 12 Uredbe o izboru predstavnika nevladinih organizacija u radna tijela državne uprave, 18. 3. 2024. uputilo javni poziv zainteresovanoj javnosti da dostavi inicijative i komentare u pripremi Nacrta zakona o izmjenama Zakona o kinematografiji. Konsultacije su u pisanoj i elektronskoj formi trajale 15 dana. Nije bilo prijedloga od zainteresovanih strana. Nakon roka, jedinstveni prijedlog dostavila su četiri telekom operatora koji predlažu brisanje određenih odredaba člana 36 Zakona o kinematografiji, koje propisuju obavezu izdvajanja sredstava za filmski fond. Ministarstvo će ovaj prijedlog razmotriti prilikom izrade Nacrta zakona.	2024.	
Visoke poreske stope te nedostatak subvencija, posebno za ekonomski razvoj i zelenu tranziciju.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	
Veliki broj parafiskalnih opterećenja koja privredni subjekti plaćaju lokalnim samoupravama.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2024.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Selektivnost u implementaciji trenutnih zakonskih rješenja i sprovođenja inspekcijskih nadzora.	PORESKA UPRAVA Svi poreski obveznici kod kojih se vrši inspekcijski nadzor prethodno su predmet analize rizika. Usvojen je Registar rizika, čiji je osnovni cilj identifikacija, procjena i rangiranje rizika. Praćenje realizacije Programa za unapređenje poštovanja poreskih obaveza kroz Akcioni plan sprovodi se kroz kvartalno/godišnje izvještavanje.	2024.	
Slaba uključenost poslovnih udruženja i poslovne zajednice u proces donošenja odluka, posebno u dijelu promjena poreskih stopa.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023	
Česte promjene zakonske regulative, bez ekonomskih analiza i najava, što kreira veoma nepovoljan i netransparentan poslovni ambijent.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023	
Donošenje kratkoročnih odluka, koje imaju dugoročno negativne efekte kako na poslovnu zajednicu tako i na javne finansije.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nedosljedna i selektivna primjena zakonskih rješenja iz oblasti poreskog zakonodavstva. Veoma spora administracija i problemi u tumačenju zakonskih rješenja.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023	
Probleme u praksi stvara nepostojanje adekvatne podzakonske regulative koja se odnosi na oporezivanje. Ključno je voditi računa da, osim usklađenosti zakona, i sami podzakonski akti budu precizno definisani, kako bi se omogućila kvalitetna primjena u praksi. Kao dodatni izazov ističe se činjenica da Poreska uprava nije dužna da sprovodi mišljenje Ministarstva finansija i može postupati suprotno od njega.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	
Iako je zakonom propisano da Poreska uprava daje mišljenja na otvorena pitanja iz oblasti poreske politike, privrednici često nailaze na ćutanje administracije.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Neadekvatni administrativni kapaciteti za efikasnu kontrolu poreskih obveznika. Poreska uprava nema dovoljno kapaciteta za obavljanje redovnih kontrola. Trenutno je za kontrolu više od 200 velikih poreskih obveznika zaduženo manje od 10 inspektora. Kontrole traju najmanje 6 mjeseci, dok ponovljeni postupak traje još duže. Prilikom kontrole velikih poreskih obveznika uključen je samo jedan inspektor čime se ne ispunjava princip „četiri oka“. Vremenski razmak između kontrola može biti i do 5 godina, pa kontrole traju mjesecima.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023	
Prikazivanje bilansa uspjeha: trenutno važeći kontni plan i model finansijskih izvještaja koji izdaje Institut sertifikovanih računovođa Crne Gore ne dozvoljava dvije metodologije prikazivanja bilansa uspjeha (po prirodi i po funkciji). On je trenutno ograničen na jednu metodologiju koja ne mora uvijek da zadovolji poslovnu prirodu svih kompanija, posebno kompanija koje se bave razvojem nekretnina. Trebalo bi dozvoliti obje metodologije u zavisnosti od prirode poslovanja.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	

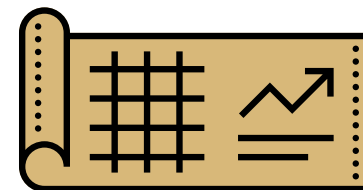
• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Tumačenja odredbi Zakona o porezu na dobit od strane Poreske uprave o prihvatanju povezane kompanije radi poreske konsolidacije ne dozvoljavaju dodavanje novoosnovanog povezanog pravnog lica nakon donošenja odluke o odobrenju poreske konsolidacije za period od pet godina, od kada je donešena odluka. Ovakvim tumačenjem sprečava se ostvarivanje benefita koji se nude poreskom konsolidacijom. Trebalo bi dozvoliti automatsko dodavanje novoosnovanog povezanog pravnog lica uz dostavljanje pisanog obavještenja.	MINISTARSTVO FINANSIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	

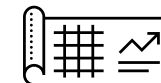
5.1.3. EKONOMSKI I INFRASTRUKTURNI RAZVOJ

Održivi ekonomski rast ne može se posmatrati izolo-
vano od šireg strateškog pristupa razvoju države.
Samo koordinisanim planiranjem i ulaganjem u
ključne oblasti moguće je obezbijediti ravnomjer-

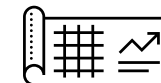
nu razvijenost i iskorišćenost svih potencijala pri-
vrede. Posebno važnu ulogu u tom procesu ima
infrastruktura (putna, energetska i digitalna) kao
pokretač budućeg ekonomskog razvoja.

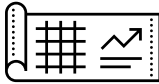
PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Neujednačen infrastrukturni razvoj i različiti kapaciteti regiona usporavaju ekonomski rast. Realizacija brojnih projekata kasni zbog nedovoljnih administrativnih kapaciteta i izazova u postupcima javnih nabavki, dok ograničeno uključivanje privatnog sektora dodatno utiče na mogućnosti finansiranja i efikasniji razvoj javnih investicija. Istovremeno, neophodno je paralelno razvijati i logističku infrastrukturu, kao važnu kariku za povezivanje tržišta i unapređenje konkurentnosti privrede.	Prioritet treba dati infrastrukturnim projektima s visokim ekonomskim i društvenim značajem, poput željeznice, energetike i digitalnog sektora. Ojačati kapacitete za pripremu projekata i pojednostaviti javne nabavke. Razviti modele kombinovanog finansiranja i javno-privatnih partnerstava za privlačenje privatnog kapitala, posebno u obnovljivim izvorima energije i transportu. Unaprijediti planiranje zemljišta i olakšati izdavanje dozvola za strateška ulaganja.	2025.	
Nedovoljno razvijena institucionalna koordinacija i spora implementacija predstavljaju ključne prepreke koje odlažu realizaciju projekata kritične infrastrukture.	Uspostaviti centralizovane jedinice za upravljanje projektima i pojednostaviti međuresornu saradnju radi bržeg izvršenja.	2025.	

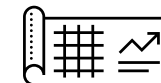
PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Nepostojanje detaljne statistike o stranim direktnim investicijama po sektorima ograničava mogućnost preciznijeg strateškog planiranja i kreiranja ciljanih ekonomskih politika.	Neophodno je uspostaviti zvaničnu statistiku koja detaljno prikazuje direktne strane investicije po sektorima, što će omogućiti kreiranje ciljnih politika za povećanje ulaganja u manje atraktivne i potencijalno razvojno važne sektore.	2025.	
Nedovoljno razvijen sistem finansijske podrške, posebno za manje razvijene grane ekonomije.	Kreiranje inovativnih linija za podršku biznisu u cilju otvaranja novih radnih mjesta, posebno u nerazvijenijim djelovima Crne Gore uz bolje korišćenje sredstva iz EU fondova za ekonomski razvoj.	2025.	
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Ubrzati dinamiku razvoja novih digitalnih servisa od strane Vlade Crne Gore i lokalnih samouprava u cilju unapređenja poslovnog ambijenta, ubrzavanja administrativnih procedura te uštede vremena i sredstava za realizaciju određenih aktivnosti.	MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE Vlade Crne Gore je u februaru 2025. godine usvojila Plan pune implementacije transakcionalnih javnih elektronskih usluga na nacionalnom i lokalnom nivou 2025-2027. Prema navedenom Planu, 22 institucije su predložile digitalizaciju ukupno 171 javnu uslugu, od kojih je 57 planirano za realizaciju u 2025. godini. Do danas je implementirano ukupno 26 usluga, koje su dostupne korisnicima putem novog Portala e-uprava ili web sajtovima institucija u čijoj su nadležnosti. Tokom 2024. godine razvijena je BPM platforma putem koje institucije kandiduju usluge koje se mogu realizovati. Dinamika implementacije ne zavisi isključivo od Ministarstva javne uprave, već i od saradnje drugih institucija čije su usluge prepoznate u ovom procesu.	2024.	

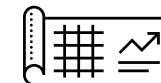
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Unaprijediti zakonsku regulativu za lakšu i potpuniju digitalizaciju u Crnoj Gori, kao i za implementaciju postojećih rješenja. Na ovaj način bi se ukinule određene obaveze koje privrednicima oduzimaju značajno vrijeme i novac (npr. ukidanje obaveze dostavljanja kopija uplatnice prilikom plaćanja obaveza prema državi).	MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE MJU ne može biti nosilac ove aktivnosti, već je potrebno identifikovati propise sa barijerama i nadležna ministarstva. U nadležnosti MJU je Zakon o elektronskoj upravi, čiji član 28 obavezuje organe i subjekte da korisnicima omoguće plaćanje administrativnih taksi preko sistema za elektronsku naplatu, kao dijela jedinstvenog informacionog sistema. Ostali zakoni moraju se uskladiti sa ovim zakonom, jer je pitanje već definisano u sistemskom aktu. Plaćanje se može vršiti elektronski ili neposredno kod organa. Sistem sadrži podatke o uplati, korisnicima i subjektima. NS NAT Sistem omogućava građanima kartično plaćanje administrativnih taksi, naknada i dr. putem portala https://eplacanje.gov.me, uz potvrdu o uplati (PDF) i evidenciju svih prihoda u sistemu http://ekontrola.gov.me dostupnom organima državne uprave.	2024.	

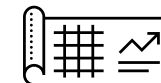
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nedostatak strateškog pristupa u planiranju budućeg rasta i razvoja crnogorske ekonomije.	MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA Ministarstvo ekonomskog razvoja usvojilo je Industrijsku politiku 2024–2028. koja promoviše digitalnu i zelenu tranziciju za povećanje produktivnosti i konkurentnosti industrije, s ciljem brže integracije u EU tržište. Nacionalna strategija cirkularne tranzicije do 2030. postavlja prioritete za održivi rast, zaštitu životne sredine, stvaranje zelenih radnih mjesta i otpornost na krize, čime Crna Gora postaje jedina zemlja u regionu s politikom cirkularne ekonomije. U pripremi je Strategija pametne specijalizacije 2026–2031. fokusirana na ključne sektore poput energije, turizma, hrane, IT i građevinarstva. Ovi dokumenti jačaju koordinaciju, transparentnost i održivi razvoj, ubrzavajući EU integraciju i konkurentnost Crne Gore.		
	MINISTARSTVO REGIONALNO-INVESTICIONOG RAZVOJA I SARADNJE SA NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA Kao resorno ministarstvo nadležno za politiku regionalnog razvoja završili smo reviziju Strategije 2023–2027. sa ciljem unapređenja strateškog okvira. Razlog su rezultati Popisa 2023, koji ukazuju na migracije i starenje stanovništva; osnivanje Ministarstva regionalno-investicionog razvoja radi jače koordinacije; usvajanje Reformske agende 2024–2028; te potreba usklađivanja indikatora s EU standardima i međunarodnim bazama. Pripremljen je i novi Zakon o regionalnom razvoju, u finalnoj fazi, koji donosi novine za bolju koordinaciju i podršku Sjevernom regionu. Planirano je ponovno uspostavljanje Partnerskog savjeta za regionalni razvoj radi saradnje lokalnog i nacionalnog nivoa. Uz novi zakon i revidiranu strategiju očekuju se pozitivni efekti na životni standard, posebno u Sjevernom, manje razvijenom regionu.	2024.	

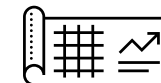
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nedovoljna zastupljenost poljoprivredne proizvodnje u ukupnoj strukturi crnogorske ekonomije.	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I ŠUMARSTVA Iako poljoprivreda nije značajno zastupljena u BDP-u Crne Gore, bruto vrijednost proizvodnje sektora poljoprivrede, šumarstva i ribarstva iznosi skoro 700 miliona eura (2023), a s uključivanjem prehrambene industrije dostiže blizu milijardu eura, što ukazuje na značajan potencijal. Kroz IPARD program unapređuje se prerađivačka industrija i stvaraju novi proizvodni kapaciteti za modernizaciju sektora. Razvijen je IAKS sistem, digitalna platforma za prijave podrške, a kroz nacionalne mjere i IPARD podstiče se uvođenje inovativnih i pametnih tehnologija u primarnu proizvodnju i preradu, borbu protiv klimatskih promjena i razvoj novih proizvoda, čime se jača konkurentnost poljoprivrede.	2024.	

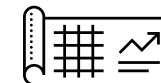
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nepostojanje sektorske saradnje, posebno u oblastima turizma i poljoprivrede, ograničava mogućnost integrisanog razvoja i ostvarivanja sinergije između povezanih privrednih grana. Dodatno, nedostatak digitalnih rješenja koja bi ubrzala procese modernizacije u svim sektorima privrede usporava ukupni ekonomski napredak i smanjuje konkurentnost.	MINISTARSTVO TURIZMA Ministarstvo turizma podržava intenziviranje saradnje turizma i poljoprivrede za razvoj integrisanih proizvoda i usluga, uz ključnu ulogu IT sektora u digitalnoj transformaciji. Analiza digitalnih tokova u turizmu, uz podršku UNOPS-a, ukazuje na fragmentirane i zastarjele digitalne alate, što otežava upravljanje, povećava sivu ekonomiju i usporava modernizaciju. Uvođenje Turističkog informacionog sistema (TIS), povezanog sa državnim registrima, omogućiće preciznu evidenciju, smanjenje sive ekonomije i bolju promociju ruralnog turizma i lokalnih proizvoda. Digitalizacija će smanjiti birokratske troškove, osloboditi resurse za inovacije i osigurati transparentnost kroz platforme za dijalog s donosiocima odluka. Ministarstvo priprema zakonska rješenja za digitalizaciju i jača digitalnu infrastrukturu turizma s pozitivnim uticajem i na druge sektore.	2024.	
	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE U prethodnom periodu ostvaren je značajan napredak u stvaranju sinergije između poljoprivrede i turizma kroz organizaciju brojnih radionica i seminara koji su okupili predstavnike oba sektora radi razmjene najboljih praksi i identifikacije zajedničkih projekata. Ova saradnja doprinijela je promociji lokalnih proizvoda u turističkim objektima, podstičući održivi razvoj i jačanje svijesti o važnosti domaće proizvodnje. Kroz IPARD program, mjera 7 podržava diverzifikaciju gazdinstava i razvoj ruralnih aktivnosti, uključujući ruralni turizam. Povezivanje IT sektora s poljoprivredom i turizmom smatra se ključnim, te se već ostvaruje saradnja sa razvojnim organizacijama na platformama za bolju komunikaciju i promociju poljoprivrednih proizvoda. Planira se intenziviranje saradnje sa svim relevantnim akterima radi dodatnog unapređenja vidljivosti crnogorskih poljoprivrednih proizvoda.		

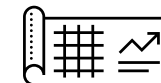
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Novo zakonsko rješenje o uređenju prostora i izgradnji objekata treba da predvidi da telekomunikaciona infrastruktura (uključujući i privremene objekte) mora biti planirana kroz plansku dokumentaciju (urbanističke planove, DUP i PUP) i/ili u okviru propisa lokalnih samouprava.	MINISTARSTVO PROSTORNOG PLANIRANJA, URBANIZMA I DRŽAVNE IMOVINE CRNE GORE Institucija nije dostavila odgovor.	2024.	
U bankarskom sektoru, preporučljivo je kreirati regulatorni okvir koji će pospješiti proces digitalizacije usluga i servisa, posebno u oblastima otvaranja računa, bržeg i jednostavnijeg obavljanja različitih plaćanja.	CENTRALNA BANKA CRNE GORE U dijelu prihvatanja instant plaćanja, CBCG je od 2024. godine uključena u projekat TIPS Clone, koji podrazumijeva uspostavljanje sistema instant plaćanja u cjelosti zasnovanog na EU Target Instant Payment System (TIPS) i koji pokriva zemlje Zapadnog Balkana. Po projektnom planu, predviđeno je da ugovor bude zaključen do kraja 2025. godine, dok bi sistem trebalo da počne da funkcioniše polovinom 2026. godine.	2024.	
Duge procedure za dobijanje građevinskih dozvola.	MINISTARSTVO PROSTORNOG PLANIRANJA, URBANIZMA I DRŽAVNE IMOVINE CRNE GORE Institucija nije dostavila odgovor.	2023.	

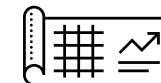
• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Nedovoljno razvijena infrastruktura, loša avio-povezanost, nedostatak strateškog upravljanja u oblasti turizma u značajnoj mjeri smanjuje mogućnost i potencijal ovog sektora.	MINISTARSTVO TURIZMA Ministarstvo turizma prepoznaje navedene izazove i aktivno radi na unapređenju strateškog upravljanja i infrastrukturnih kapaciteta sektora turizma. Kapitalnim budžetom se svake godine izdvajaju višemilionska sredstva za unapređenje turističke infrastrukture, ali projekti se uglavnom ne realizuju planiranom dinamikom, zbog neadekvatno riješenih prethodnih pitanja, najčešće imovinsko-pravni odnosi. Ministarstvo turizma ulaže napore, da u saradnji sa relevantnim institucijama ubrza dinamiku realizacije projekata, a posebno sa Ministarstvom javnih radova, koje je primarno zaduženo za koordinaciju realizacije Kapitalnog budžeta. Takođe, u toku je izrada nove Strategije razvoja turizma Crne Gore do 2035. godine, koja uključuje jasne mjere za poboljšanje dostupnosti destinacije, razvoj održive infrastrukture i diversifikaciju turističke ponude. U saradnji s Ministarstvom saobraćaja i pomorstva i Aerodromima Crne Gore sprovode se aktivnosti na unapređenju avio-povezanosti kroz dostupnost novih avio-linija i poboljšanje sezonske frekvencije letova.	2023.	
Velika zastupljenost neformalne ekonomije, posebno u sektoru turizma i ugostiteljstva, uz slabu kontrolu i neučinkovito suzbijanje.	PORESKA UPRAVA Smanjen je broj obveznika koji posluju u sivoj zoni i proširena poreska osnovica. Kontrole regularnosti poslovanja poreskih obveznika vrše se u mjeri mogućeg (zbog limitiranih kapaciteta) i u skladu s nadležnosti Poreske uprave.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Donošenjem Zakona o elektronskim komunikacijama očekuje se inkorporacija Direktive (EU) 2018/1972 Evropskog parlamenta i Savjeta, kao i drugih relevantnih direktiva EU, u nacionalni pravni okvir Crne Gore. Time će se dodatno urediti oblast elektronskih komunikacija, koja je podložna čestim i dinamičnim tehnološkim promjenama i zahtijeva kontinuirano usklađivanje sa savremenim evropskim standardima. Usvajanjem sveobuhvatnog zakonodavnog okvira stvorice se preduslovi za sprovođenje ranije usvojenih programa i strategija, koji predstavljaju temelj procesa digitalizacije u Crnoj Gori.	MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA I TURIZMA Zakon o elektronskim komunikacijama („Službeni list Crne Gore“, br. 100/24) je donešen u oktobru 2024. godine. Donošenjem Novog Zakona o elektronskim komunikacijama pospješuje se razvoj elektronskih komunikacionih mreža i usluga u Crnoj Gori, a time i razvoj privrednog i društvenog sektora u državi, što podrazumijeva obezbjeđivanje pristupa i korišćenja mreža velikih brzina za sve građane i preduzeća, jačanje bezbjednosti javnih elektronskih komunikacionih mreža i usluga, posebno sa aspekta kritične infrastrukture i pružanja usluga, kao i obezbjeđivanje razvoja tržišta u sektoru elektronskih komunikacija, efikasno korišćenje radio-frekvencijskog spektra i brojeva, univerzalne usluge i zaštita prava korisnika. Na bazi Zakona, slijede aktivnosti na izmjeni podzakonskih akata, kao i kontinuirano praćenje i usaglašavanje s direktivama i pravnim okvirom EU.	2023.	
Preporučuje se donošenje podzakonskih akata koji će precizno urediti video identifikaciju pri izdavanju kvalifikovanih sertifikata. Time bi se obezbijedili jasni tehnički i bezbjednosni uslovi, uz primjenu EU prakse, što bi značajno ubrzalo digitalnu transformaciju.	MINISTARSTVO JAVNE UPRAVE U skladu sa Reformskom agendom, Ministarstvo javne uprave je pokrenulo aktivnosti na izradi nacrtu Zakona o elektronskoj identifikaciji i elektronskim uslugama povjerenja koji će biti u skladu sa eIDAS 2 regulativom.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •			
PREPORUKA	ODGOVOR INSTITUCIJA	GODINA	STATUS
Neophodnost izmjena Zakona o arhivskoj djelatnosti i podzakonska akta kako bi se uredilo pitanje elektronska arhivska građa, propisale obaveze stvaralaca i vlasnika arhivske građe u elektronskom obliku, upravljanje elektronskim dokumentima i urediti postupci za pouzdano elektronsko čuvanje dokumenata (arhivske građe). Na taj način bi se zaokružilo uređenje elektronskog dokumenta i u pogledu njegovog čuvanja u elektronskom obliku, u skladu s odredbama Zakona o elektronskom dokumentu.	MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA Institucija nije dostavila odgovor.	2022 – 2023.	
Ne postoje propisi o preprodaji struje, posebno kada se radi o DC stanicama za punjenje u Crnoj Gori. Razvoj DC infrastrukture u zemlji je blokiran jer ne postoji regulativa. To direktno utiče na ugljeni otisak, zelenu agendu, pristupačnost za električna vozila za turiste itd. Potrebno je kroz adekvatne propise urediti proces preprodaje struje, posebno u segmentu upotrebe stanica za punjenje električnih vozila. Usljed nedostatka regulative, onemogućeno je širenje DC infrastrukture što direktno utiče na emisiju CO₂ i uspješnost procesa zelene tranzicije.	MINISTARSTVO ENERGETIKE Novi Zakon o energetici, usvojen u Skupštini Crne Gore u martu 2025. godine, predstavlja transponovanje Direktive EU 2019/944 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. juna 2019. godine, koja se odnosi na zajednička pravila za unutrašnje tržište električne energije. Navedenim zakonom su propisane predviđene mjere.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •

Prema važećim propisima, strani državljanin ne može obavljati funkciju izvršnog direktora u više od tri kompanije. Preporučljivo je, međutim, omogućiti da izvršni direktor matične kompanije može obavljati tu funkciju i u svim podružnicama koje su dio iste poslovne grupe.

MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNOG STARANJA

Shodno odredbi člana 62 st. 1, 2 i 3 Zakona o radu nepuno radno vrijeme zaposlenog je radno vrijeme kraće od punog radnog vremena. Ugovor o radu s nepunim radnim vremenom ne može da se zaključi u trajanju kraćem od 1/4 (10 časova) punog radnog vremena. Ograničenje iz stava 2 ovog člana ne odnosi se na ugovore o radu direktora. Isto tako odredbom člana 2 stav 3 propisano je da se ovaj zakon primjenjuje i na zaposlene strance koji rade kod poslodavca na teritoriji Crne Gore, ako posebnim zakonom nije drugačije određeno. Imajući u vidu navedeno Zakon o radu ne propisuje ograničenje u pogledu zaključivanja ugovora o radu s direktorom, izuzev ako posebnim propisom nije drugačije određeno.

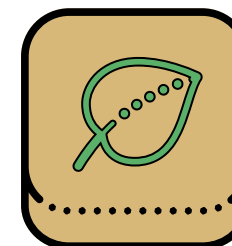
2023.

5.1.4. TRANZICIJA KA ZELENOJ EKONOMIJI

Sve analize na međunarodnom nivou ukazuju da je uticaj klimatskih promjena na sve segmente društva iz godine u godinu sve izraženiji, donoseći istovremeno i pozitivne i negativne posljedice. Od ukidanja pojedinih radnih mjesta do stvaranja novih, ova tranzicija, zajedno s procesom digitalizacije, nalazi se u fokusu svih donosilaca odluka. Iako je riječ o izuzetno važnoj oblasti, u Crnoj Gori

i dalje postoje brojni izazovi za njenu efikasniju implementaciju - od nedostatka znanja i vještina, preko ograničenih finansijskih sredstava, do slabije međusektorske saradnje. Ukoliko se ovi izazovi prevaziđu, Crna Gora bi mogla značajno unaprijediti proces zelene tranzicije, otvaranjem novih radnih mjesta i stvaranjem uslova za dugoročno očuvanje životne sredine.

PROBLEM	PREPORUKA	GODINA	STATUS
Nedovoljna dostupnost relevantnih podataka o zelenoj tranziciji, kao i nepostojanje analiza uticaja klimatskih promjena na ekonomiju i zapošljavanje, ograničavaju mogućnost donošenja informisanih odluka i planiranja adekvatnih politika.	Neophodno je uraditi detaljnu analizu uticaja klimatskih promjena i jasno definisati potencijal otvaranje novih radnih mjesta u svim sektorima. Posebno je bitno sagledati aspekte negativnog uticaja klimatskih promjena na ekonomiju i tržište rada, ali takođe predstaviti i potencijale za prilagođavanje klimatskim promjenama.	2025.	
Ograničeni podsticaji i slaba primjena regulative usporavaju preduzeća u usvajanju održivih praksi.	Postaviti jasne ciljeve zelenog razvoaja. Uvesti poreske olakšice za kompanije koje prelaze na zelenu proizvodnju. Razvijati partnerstva između javnog i privatnog sektora na projektima održivosti.	2025.	
Nedostatak dugoročne investicione strategije u ključnim sektorima.	Definisati i objavite strateške investicione prioritete.	2025.	

• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA / KOMENTAR SSICG	ODGOVOR NADLEŽNOG MINISTARSTVA	GODINA	STATUS
Nedostatak zakonodavnog okvira koji jasno definiše i podržava proces zelene tranzicije, kao i nedovoljna svijest javnosti o njegovom značaju, predstavljaju ključne prepreke za sprovođenje politika održivog razvoja.	MINISTARSTVO RADA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNOG DIJALOGA Vlada Crne Gore u junu 2025. godine donijela je Odluku o obrazovanju Savjeta za pravednu tranziciju. Ova inicijativa predstavlja strateški iskorak ka modernizaciji crnogorske privrede i jačanju otpornosti društva na promjene koje donosi energetska i klimatska transformacija. Savjet, kojim će predsjedavati ministar energetike i rudarstva biće centralno tijelo za usmjeravanje i koordinaciju procesa tranzicije u skladu s nacionalnim razvojnim ciljevima, evropskim standardima i potrebama lokalnih zajednica – posebno Pljevalja, koja se nalaze u središtu ovog procesa.	2024.	
	MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA U okviru Operativnih ciljeva Industrijske politike Crne Gore 2024–2028. i Akcionog plana 2025–2026. realizuju se aktivnosti koje pružaju finansijsku podršku, obuke, kampanje i edukativne programe za unapređenje energetske efikasnosti, korišćenje obnovljivih izvora energije i podizanje svijesti o zelenoj tranziciji i održivim poslovnim modelima. Nacionalna strategija cirkularne tranzicije do 2030. godine prepoznaje važnost podizanja svijesti o cirkularnoj ekonomiji kao ključnog preduslova za unapređenje zaštite životne sredine, kvaliteta života i konkurentnosti. Definisani su operativni ciljevi: razvoj edukativnih programa, unapređenje upravljanja otpadom i jačanje koordinacije za sprovođenje koncepta cirkularne ekonomije.		
	MINISTARSTVO EKOLOGIJE, ODRŽIVOG RAZVOJA I RAZVOJA SJEVERA U okviru svojih nadležnosti ministarstvo realizuje mjere podizanja svijesti javnosti i privrede o održivom upravljanju resursima, definisane Državnim planom upravljanja otpadom 2025–2029. Planom su predviđene aktivnosti informisanja i edukacije građana o značaju odvojenog prikupljanja otpada, smanjenja nastanka otpada i korišćenja resursa na održiv način. Kroz saradnju s lokalnim samoupravama, preduzećima i međunarodnim partnerima, sprovode se kampanje i projekti koji doprinose prelasku na cirkularnu ekonomiju, uključujući promociju ponovne upotrebe i reciklaže, uz razvoj mehanizama za praćenje napretka.		

• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA / KOMENTAR SSICG	ODGOVOR NADLEŽNOG MINISTARSTVA	GODINA	STATUS
Nedovoljna usklađenost legislative, koja se odnosi na promovisanje te veću zastupljenost zelenih praksi, sa standardima EU.	MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA Praćenje i uspostavljanje zakonodavne regulative koja promoviše zastupljenost zelenih praksi generalno je prepoznata kroz set različitih aktivnosti definisanih u okviru strateških ciljeva Akcionog plana 2023–2024, kao i Akcionog plana 2025–2026. Nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030. godine.		
	MINISTARSTVO EKOLOGIJE, ODRŽIVOG RAZVOJA I RAZVOJA SJEVERA Ministarstvo kontinuirano radi na usklađivanju propisa sa pravnom tekovinom EU, posebno u okviru Poglavlja 27 – Životna sredina i klimatske promjene. U oblasti upravljanja otpadom, Državni plan upravljanja otpadom 2025–2029. usklađen je s relevantnim EU direktivama i definiše mjere za implementaciju principa cirkularne ekonomije. U toku je izrada i donošenje podzakonskih akata kojima se detaljno uređuju obaveze svih subjekata u sistemu upravljanja otpadom. Pored toga, radi se na izmjeni i dopuni zakona i propisa u oblastima zaštite voda, kvaliteta vazduha i kontrole hemikalija, kako bi se obezbijedila puna harmonizacija sa evropskim standardima. Paralelno se radi na jačanju administrativnih kapaciteta.	2024.	
	MINISTARSTVO TURIZMA Ministarstvo prepoznaje važnost zelene tranzicije u stvaranju održivog i cjelogodišnjeg turističkog razvoja Crne Gore. U saradnji sa nadležnim institucijama i partnerima, Ministarstvo će nastaviti da radi na unapređenju regulatornog okvira i harmonizaciji sa evropskim standardima. Poseban akcenat biće na jačanju institucionalne saradnje i podsticanju održivih praksi u sektoru turizma, odnosno na razvoju podsticaja za hotele i druge subjekte koji koriste obnovljive izvore i primjenjuju eko-standarde, uz integraciju principa održivog turizma u strateške dokumente. obuci privrednih subjekata radi efikasne primjene novih propisa.		

• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA / KOMENTAR SSICG	ODGOVOR NADLEŽNOG MINISTARSTVA	GODINA	STATUS
Nedostatak jasno definisanih kriterijuma i indikatora za mjerenje napretka u sprovođenju zelene tranzicije na državnom nivou otežava praćenje rezultata i procjenu efikasnosti sprovedenih politika.	MINISTARSTVO RADA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNOG DIJALOGA Međunarodna organizacija rada (ILO) organizovala je u julu 2025. godine, u Sjevernoj Makedoniji radionicu za praktičare o statističkoj definiciji zelenih poslova uz učešće institucija iz regiona, uključujući Crnu Goru. Istaknuta je važnost zajedničkog razumijevanja i praćenja zelenih radnih mjesta kroz jasno definisane indikatore. Neophodno je nastaviti ove aktivnosti i organizovati dodatne radionice i obuke radi jačanja kapaciteta u skladu sa međunarodnim standardima i praksama EU. MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA Sastavni dio Nacionalne strategije cirkularne tranzicije do 2030. čini Akcioni plan, u okviru kojeg su svi strateški i operativni ciljevi razvijeni kroz konkretne, pojedinačne aktivnosti, predstavljajući način na koji se sprovode utvrđeni operativni ciljevi u okviru svakog strateškog cilja, nadležne institucije za sprovođenje svake pojedinačne aktivnosti, rok za realizaciju aktivnosti i iznos i izvor sredstava potrebnih za njihovu realizaciju. Dodatno, na nivou operativnih ciljeva su utvrđeni indikatori učinka koji služe za praćenje nivoa implementacije Strategije, dok je za svaku od aktivnosti definisan indikator rezultata kojim se prati ostvarenost svake pojedinačne aktivnosti.	2024.	
Cjelokupna poslovna zajednica, posebno turistički sektor, treba snažniju podršku kroz subvencije za pokretanje i sprovođenje procesa zelene tranzicije.	MINISTARSTVO ENERGETIKE I RUDARSTVA U februaru 2025. godine Ministarstvo turizma i Eko-fond, uz podršku Evropske unije, dodijelili su 2,5 miliona eura subvencija za 15 hotela širom Crne Gore, u okviru programa za podsticanje energetske efikasnosti.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA / KOMENTAR SSICG	ODGOVOR NADLEŽNOG MINISTARSTVA	GODINA	STATUS
Potrebno je ojačati sistem podrške i regulatorne okvire koji će staviti fokus na usvajanje i primjenu principa održivosti, zelenih praksi i zaštite životne sredine.	MINISTARSTVO ENERGETIKE I RUDARSTVA Raspisan je javni poziv za prvu aukciju za dodjelu prava na tržišnu premiju za solarne elektrane snage 250 MW koji predstavlja prekretnicu ka zelenoj tranziciji.	2023.	
Nedostatak zakonskih rješenja usklađenih s međunarodnim standardima u oblasti zelene tranzicije.	MINISTARSTVO ENERGETIKE I RUDARSTVA Zakon o korišćenju energije iz obnovljivih izvora donijela je Skupština Crne Gore 17. avgusta 2024. godine. Zakon je objavljen u „Službenom listu CG“, br. 82/2024 od 23. 8. 2024. godine, a stupio je na snagu 31. 8. 2024. godine. Ovaj zakon je usklađen sa Direktivom (EU) 2018/2001 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11. decembra 2018. godine o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora, prilagođenom na nivou Energetske zajednice.	2023.	
Nedostatak propisanog obaveznog izvještavanja o napretku procesa zelene tranzicije.	MINISTARSTVO ENERGETIKE I RUDARSTVA Članom 11 novog Zakona o energetici predviđena je propisana mjera.	2023.	

• PRETHODNI PERIOD •

PREPORUKA / KOMENTAR SSICG	ODGOVOR NADLEŽNOG MINISTARSTVA	GODINA	STATUS
Kao potpisnica Pariškog klimatskog sporazuma, Crna Gora mora osigurati koordinaciju svih uključenih strana, kako bi se ispunili ciljevi i obaveze koje su predviđene Sporazumom.	MINISTARSTVO EKOLOGIJE, ODRZIVOG RAZVOJA I RAZVOJA SJEVERA Postoji jasna koordinacija u oblasti klimatskih promjena kroz strateške i institucionalne okvire. Završava se Prijedlog zakona o klimatskim promjenama, čije se usvajanje očekuje do kraja septembra 2025, kojom se propisuju obaveze poput izrade Strategije niskougljeničnog razvoja i Plana prilagođavanja. Crna Gora je februara 2025. usvojila Nacionalno utvrđeni doprinos (NDC) po Pariškom sporazumu, definišući ciljeve smanjenja emisija gasova. Usvojena je Četvrta nacionalna komunikacija i Nacionalni plan prilagođavanja za 2025–2035. S Akcionim planom za 2025–2027. Mehanizmi saradnje uključuju UNDP, Svjetsku banku, CBIT, ministarstva i Agenciju za zaštitu životne sredine. Zavod za hidrometeorologiju razvija klimatske modele, omogućavajući naučno zasnovane odluke.	2023.	
Nedovoljna uključenost predstavnika privrede u kreiranje ekološki održivih praksi.	MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA Ministarstvo ekonomskog razvoja, u saradnji sa ključnim akterima iz nadležnih ministarstava, javnog sektora, privrednih asocijacija i akademske zajednice, pripremilo je Industrijsku politiku 2024–2028. s Akcionim planom za 2024. godinu. Proces konsultacija je trajao dugo i uključio je različite perspektive te sugestije privrednih udruženja putem Savjeta za konkurentnost. U saradnji sa Privrednom komorom održan je Okrugli sto sa predstavnicima privrede i relevantnim stejkholderima. Identifikovani su programi i projekti koji podržavaju zelenu tranziciju, uključujući mjere za smanjenje CO2, povećanje energetske efikasnosti, upravljanje otpadom i razvoj održivih procesa. Akcioni plan za 2024. uključuje subvencije za energetska poboljšanja, e-mobilnost, obnovljive izvore i podršku inovacijama u industriji i turizmu, kampanje za reciklažu, edukacije i jačanje kapaciteta privatnog sektora kroz HUB cirkularne ekonomije. Ministarstvo koordinira i implementira Nacionalnu strategiju cirkularne tranzicije do 2030. uz aktivno uključivanje poslovne zajednice.	2023.	

6. Ukratko o Savjetu stranih investitora

16 godina postojanja	37 kompanija članica	5 komiteta za važne oblasti	15 objavljenih publikacija Bijela knjiga – Investiciona klima u Crnoj Gori
-----------------------------------	-----------------------------------	--	---

Kompanije članice Savjeta stranih investitora u Crnoj Gori³

ostvarile su 1,24 milijarde eura prihoda	zajedno generišu oko 21% domaćeg BDP-a	uplatile su 51 milijon eura poreza na dobit pravnih lica	poslodavci su za oko 5.500 stalno zaposlenih kao i
oko 50% zaposlenih u njima čine žene	donirale su oko 2.5 miliona eura		2.000 sezonskih i zaposlenih na određeno vrijeme

³ Podaci se odnose na 2024. godinu.

7. Zaključak – ključni benefiti i izazovi iz ugla stranih investitora

Ovo izdanje Bijele knjige donosi osvrt stranih investitora na poslovni ambijent u Crnoj Gori u 2025. godini. Investitori su zamoljeni da identifikuju pozitivne aspekte koji su doprinijeli unapređenju investicionog/poslovnog ambijenta, kao i da ukažu na najveće prepreke koje su prepoznali. U nastavku predstavljamo listu od deset pozitivnih koraka i ključnih izazova za ovu godinu.

DOPRINOSI RAZVOJU U 2025. GODINI SU:

1 Pristupanje SEPA platnoj šemi, imaće pozitivne efekte na cijelu privredu jer će dovesti do smanjivanja troškova, bržih transakcija i standardizacije prekograničnih plaćanja;	6 Usvajanje i početak primjene Zakona o obnovljivim izvorima energije i njegovih podzakonskih akata;
2 Nastavak puta ka EU, koji jedini omogućava dugoročni i održivi razvoj crnogorske ekonomije;	7 Pokretanje inicijative Go Digital in Western Balkans, koja će doprinijeti napretku u digitalizaciji kompletnog sistema;
3 Povećani pristup fondovima EU i integracija u evropske tokove, posebno u dijelu podrške u infrastrukturnim projektima;	8 Unapređenje zakonodavstva u dijelu Zakona o elektronskim komunikacijama, kao i prepoznavanje telekomunikacione infrastrukture kao javnog interesa;
4 Najave velikih infrastrukturnih projekata, posebno značajnih onih koji se odnose za regionalno povezivanje;	9 Osnivanje radne grupe za lakši pristup i veću zastupljenost javno-privatnih investicija;
5 Stupanje na snagu izmjena Zakona o sprečavanju pranja novca, uključujući prvo priznanje kripto imovine u Crnoj Gori;	10 Unapređenje uslova za žensko preduzetništvo.

KLJUČNE PREPREKE I NEADEKVATNOSTI U POSLOVNOM AMBIJENTU BILE SU:

1

Manji ekonomski rast od planiranog u Fiskalnoj strategiji ukazuje na usporavanje ekonomskog rasta, što može uticati negativno na javne finansije;

2

Nedostatak transparentnosti u donošenju zakonskih propisa i njihova selektivna primjena;

3

Digitalizacija usluga na niskom nivou;

4

Nedovoljno dobra avio-povezanost i loša putna infrastruktura;

5

Nedovoljno pripremljena turistička sezona i povećanje stope PDV-a u turizmu i hotelijerstvu;

6

Nedostatak transparentnosti u pravnom okviru i donošenje odluka bez adekvatne pripreme narušavaju stabilnost investicionog okruženja;

7

Visok nivo neformalne ekonomije uz ograničene aktivnosti u njenom suzbijanju, posebno u turističkom sektoru;

8

Slab nadzor nad državnim kompanijama i njihova nedovoljna profesionalizacija;

9

Administrativne procedure za dobijanje radnih dozvola, katastarske i carinske procedure su spore i opterećujuće;

10

Nekoordinisane akcije državnih organa, nepostojanje adekvatne saradnje između ministarstava, pa samim tim ne postoji sistemski pristup rješavanju problema.

Iako su poslodavci prepoznali brojne pozitivne korake koji su doprinijeli unapređenju investicionog ambijenta u 2025. godini, ista ta grupa ukazuje i na postojeće izazove koji i dalje otežavaju poslovno okruženje. Navedene teškoće, poput administrativnih prepreka, nedostatka transparentnosti i sporosti procesa, značajno utiču na ekonomski razvoj i privlačenje investicija. Stoga je neophodno da se ovi izazovi ozbiljno shvate i adresiraju kroz dosljedne reforme kako bi se osigurala stabilnost i povjerenje investitora. Samo tada Crna Gora može očekivati dugoročan i održiv ekonomski rast.

CIP – Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9911-577-06-1
COBISS.CG-ID 36054532